

Handwritten signature

სსს.რ. განათლების სახელმწიფო კომისიის
ყრველთვიური კაბეგომბიური ჟურნალი

წიგ. VI

ახალ სკოლისაკან

№ 6
მარტი
1929

ხელისმოწერათა საჭურაღღებოდ.

ამ წლიდან ჟურნალის ახალი საგამომცემლო წელი დაიწყება 1 ოქტომბრიდან. ხელისმოწერა მიიღება ოქტომბრიდან ოქტომბრამდე. ამას გარდა წინანდელი 4 ფორმის (64 გვ.) ნაცვლად გამოვა ყოველთვიურად კიდევ 1-2 ფორმა დამატების სახით, როგორც „დაუსწრებელი კურსების“ მასალა. ამის გამო ჟურნალი ამ წლიდან ეღირება წელიწადში (12 ნომერი დამატებით) 5 მანეთი წინანდელი 4 მან. ნაცვლად.

ერთ წელზე ნაკლები ვადით ჟურნალის გამოწერა არ შეიძლება.

ცალკე ნომრები არ იყიდება.

არ შეიძლება აგრეთვე „დაუსწრებელი კურსების“ მასალის ცალკე გამოწერა.

ხელისმოწერის პირობები შემდეგია:

1. გამოწერისას არა ნაკლებ 2 მანეთისა.
2. შემდეგი გადასახადი (1 მან.) არა უგვიანეს თებერვლისა.
3. შემდეგი (1 მან.)—მარტ-აპრილში.
4. 1 მან. არა უგვიანეს მაისისა.

ჟურნალის წესიერი მიღებისათვის ვთხოვთ ერთიდაიმავე სკოლის მასწავლებლებს ერთად გამოიწერონ ჟურნალი.

წარსული წლების დარჩენილი ვალი უნდა ახალი გამოწერის წინ იყოს განაღდებული.

შენიშვნა: ვთხოვთ ამხანაგებს დაწვრილებით აღნიშნონ ხოლმე ფულის გადმოსაგზავნ ბლანკზე, ჟურნალის რამდენ კომპლექტს იწერენ და რა მისამართით უნდა გაეგზავნოთ ჟურნალი. ვთხოვთ გამოწერისას სრული თანხა გამოგზავნონ ზემოაღნიშნული პირობის მიხედვით.

სარედაქციო კოლეგია.

ს.ს.ს.რ. განათლების სახალხო მომსახურების
ყოველთვიური პარაბოტიური ჟურნალი

წიგ. VI

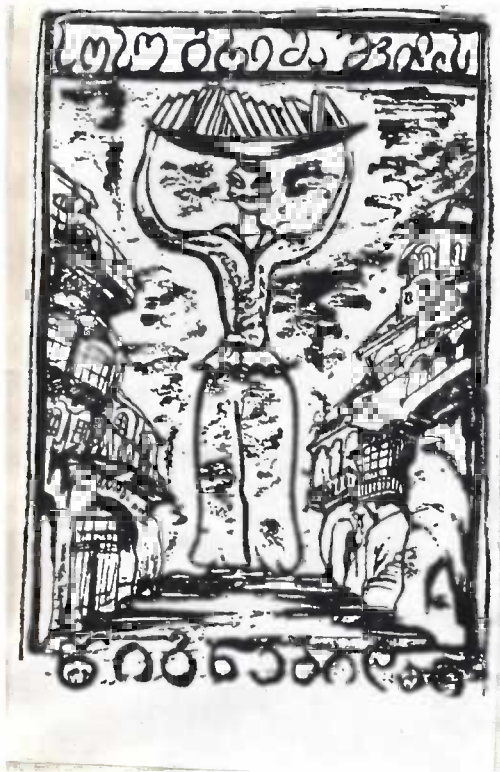
ახალ სკოლისაკენ

4877

№ 6
მარტი
1929

თბილისი

ნ. კრუცსკაიას ნი წლის იუზილეს გამო.

ნ. კ. კრუცსკაია და განსახორციელები

ნადეჟდა კონსტანტინეს ასული დიდი წინააღმდეგია მისი პიროვნების ყოველგვარი პატივისცემისა მისი დაბადებიდან სამოცი წლის შესრულების გამო.

მაგრამ როგორ შეიძლება მასების შეჩერება, რომლებსაც ბუნებრივად სურთ ამის გამო თავისი მხურვალე სიმპატიის გამოხატვა?

ასეთ სიმპატიას მრავალი მიზეზი აქვს. ნადეჟდა კონსტანტინეს ასული — ძველი გვარდიის ბოლშევიკის საუკეთესო ნიმუშია. იგი ჩვენი პარტიის მთელ ისტორიასთანაა დაკავშირებული. იგი იყო ილიჩის უებრო თანამემწე მის თანდათან მოზარდ ბუმბერაზულ მუშაობაში: თავიდანვე და პეტერბურგის პერიოდშიც, გადასახლების დროსაც, ემიგრაციაშიც ცხრაას ხუთ წლამდე, რევოლუციონურ ბრძოლაშიც პირველი რევოლუციის დღეებში, ახალ ემიგრაციაშიც, მეორე ძღვევამოსილ პროლეტარულ რევოლუციაშიც, შემდგომ სახელმწიფო და საზოგადო მშენებლობაშიც.

მაგრამ მასების სიმპატიის მიზეზები ნადეჟდა კონსტანტინეს ასულისადმი არაუკანასკნელ როლს თამაშობს მისი მუშაობა განსახკომში. თებერვლის 25 განსახკომის კოლეგიას სხდომა ჰქონდა „გეოფიზკასა“ — ქარხანაში და სრულიად მოულოდნელად მოეწყო თბილი, მეგობრული სცენა ნადეჟდა კონსტანტინეს ასულის პატივისცემისა, როგორც უდიდესი მუშაკისა განათლების დარგში.

უნდა აღვიაროთ, რომ ნ. კ. კრუჰსკაიას როლი განსახკომის გზაზე უზარმაზარია. ეს უდავოდ პირველი როლია.

ჩვენი საგანმანათლებლო სისტემის მთავარი სვეტი, რევოლუციის შემდგომი დროის სკოლის ზოგადი მიმართულება, ნადეჟდა კონსტანტინეს ასულის პედაგოგიური აზრების საფუძველზეა აგებული.

მთლიანი შრომის პოლიტიკური სკოლა, რომლის რეალიზაციაც წარსულ ათეულ წელში პრაქტიკულად შეუძლებელი იყო, ხელახლა იკავებს ადგილს, როგორც ჩვენი კულტურული მშენებლობის ცენტრალური პუნქტი, ამჟამად უკვე მისი თანდათანობითი, მაგრამ სრული განხორციელების რეალური შესაძლებლობის პირობებში.

ამ ათეული წლის მძიმე გზაზე თუმცა შეუძლებელი იყო ჩვენი სკოლისათვის მკაფიო შრომითი ხასიათის მიცემა, მაგრამ განსახკომმა მაინც მოახერხა შექმნა პროგრამებისა და მეთოდებისა, რომლებიც ძლიერ შესცვალა ჩვენი სკოლის სახე სწავლების მხრივ და იგი მარქსისტულ-ლენინური სკოლის ტიპს დაუახლოვა.

მთელ ამ მუშაობას საფუძვლად დაედო ბრწყინვალე „სქემა სახ. სამეცნიერო საბჭოს პროგრამებისა“, მთლიანად შექმნილი ნადეჟდა კონსტანტინეს ასულის მიერ. მისი საყოვებელია აზრით, ფინანსური და პედაგოგიური პირობების დაყენება.

გასაკვირია ნადეჟდა კონსტანტინეს ასულის სულიერი სიახლე, მისი მოქნილობა, მისი იშვიათი ალლო სინამდვილისადმი.

დიახ, იგი 60 წლისაა, მაგრამ სრულიადაც არ შესუსტებულა მისი ყურადღება სინამდვილისადმი, მისი აზრის ნაყოფიერება და შემოქმედება. განსახკომი ამჟამად მუდამ საზრდოობს ნადეჟდა კონსტანტინეს ასულის ინტენსიური მუშაობით.

ახლა კოლეგიამ მიანდო ნადეჟდა კონსტანტინეს ასულს დაშუშავება ძნელი და საპასუხისმგებლო ამოცანისა — განსახკომის და მისი ამოცანების ანტირელიგიური მუშაობის გეგმისა ჩვენი მუშაობის ყველა მიმართულებით.

ამასთანავე უნდა გვახსოვდეს, რომ ნადეჟდა კონსტანტინეს ასული, რომელმაც ასე გაბედულად გაანაყოფიერა ჩვენი სკოლის მუშაობა, ამდენადვე ხაზის მიძკემ მუშაკს წარმოადგენს მთავპოლიტიკანისათვისაც იმ ფართო მუშაობაში, რომელსაც ეს უკანასკნელი აწარმოებს ქალაქის, განსაკუთვებით კი სოფლის მოზრდილი მოსახლეობის კულტუოული დონის ასამაღლებლად.

ნადეჟდა კონსტანტინეს ასული ყველა დარგში იჩენს გასაოცარ ალღოს, რეალობის გრძნობას და მასთან ერთად წარმოადგენს კლასობრივი, ნამდვილი ლენინური ხაზის შეუდრეკელ დამცველს.

როგორც ნამდვილი რევოლუციონერი, ნადეჟდა კონსტანტინეს ასული მებრძოლი ადამიანი, იცის თავისი იდეებისა და მათი განხორციელებისათვის ბრძოლა როგორც ჩვენს მტრებთან, ისე ჩვენი საბჭოთა ქვეყნის სხვა უწყებათა და ორგანიზაციათა წარმომადგენელ მეგობრებთან, ბოლოს, თვით განსახკომის მუშაკებთან, თუ კი მათი აზრი შემცდარად მიაჩნია.

როგორც ნამდვილი სოციალისტი, ნადეჟდა კონსტანტინეს ასული ჩინებული ამხანაგია. მისი ფართო საზოგადოებრიობა, მისი თბილი ყურადღება თვითოეულისადმი, განსაკუთრებით მშრომელი ადამიანისადმი, იზიდავს მასთან მოზრდილებსა და ბავშვებს. მუშებსა და მუშა-ქალებს, გლეხებსა და გლეხ-ქალებს, მასწავლებლებს, მოსწავლეებს, პიონერებს. მას წერილებს უგზავნის სოფლელი ბიჭიც და უთავშესაფარო ბავშებიც, გლეხები ათას კილომეტრებს ქვეითად გამოივლიან ხოლმე, რომ ინახულონ იგი და ებაასონ. როგორც ილიჩი, ისიც მიუხედავად თავისი დიდი მუშაობისა, არასოდეს არა სწყვეტს კავშირს მასებთან.

განსახკომი ნადეჟდა კონსტანტინეს ასულს სთვლის თავის უფროს ხელმძღვანელად და მისი იუბილეს დღეს უთვლის მას მომავლის იმედითა და წარსული მუშაობისათვის მაღლობით აღსავსე მხურ-

განათლების კომისარიატის დეკრეტი ამხ. კრუპსკაიას¹⁾.

თქვენი შინაარსიანი ცხოვრების 60 წლის შესრულების დღეს საბჭოთა საქართველოს განათლების სახალხო კომისარიატი და განათლების მუშაკნი მხურვალე სალამს გიძღვნიან თქვენ, მსოფლიო კომუნისმისათვის ბრძოლაში ამხ. ლენინის ღირსეულ მეგობარსა და თანამებრძოლს, მარქსისტულ-ლენინური პედაგოგიკის თეორიისა და პრაქტიკის ორგანიზაციისა და განმტკიცების საქმეში გამობრძმედილ წინამძღოლს. პროლეტარიატის რევოლუციონურ ბრძოლაში უშუალო და აქტიური მონაწილეობის მიღება, ღრმა მარქსისტული და პედაგოგიური ერუდიცია, ნაყოფიერი მუშაობა სოციალისტური აღმშენებლობის და მასების აღზრდისა და გარდაქმნის ფრონტზე თქვენში გამოსახულია ღრმა აზრისა და შემოქმედებითი პრაქტიკის მთლიანობით. მხურვალედ გისურვებთ კიდევ მრავალი წლის გახმავლობაში შეგრჩენოდესთ თქვენი დიდი ენერჯია ახალი ცხოვრების, ახალი ადამიანის და ახალი კულტურის შემქმნელის უმნიშვნელოვანეს სადარაჯოზე.

განათლების სახალხო კომისრის

მოადგილე მარია მორახელაშვილი.

სოფლის მეურნეობის მოსავლიანობის გადიდება და სკოლის მოწოდება ამ საქმეში.

საბჭოთა ხელისუფლების განმტკიცების და მისი აღმშენებლობითი მუშაობის გაღრმავების ერთ-ერთ მთავარ ფაქტორს მსხვილი მრეწველობის განვითარება წარმოადგენს, ამის გარეშე შეუძლებელია იმ დიდი ამოცანების განხორციელება, რომელსაც კომუნისტური პარტია და საბჭოთა ხელისუფლება ისახავს.

მაგრამ ქალაქის მრეწველობის პარალელურად აუცილებლად საჭიროა სასოფლო მეურნეობის განვითარებაც, რადგან ეს უკანასკნელი ის აუზია, საიდანაც მსხვილი მრეწველობა უნდა იკვებებოდეს, საიდანაც უნდა იღებდეს საჭირო ნედლ გადასამუშავებელ მასალას. საბჭოთა კავშირის სახელმწიფოებრივი აღმშენებლობითი ინტერესები თხოულობს, რომ მისი წარმოება რაც შეიძლება ნაკლებად იყოს დამოკიდებული იმპერიალისტური ქვეყნებისაგან—მან თავისი ძალ-

¹⁾ ამხ. კრუპსკაიას იუბილეს აღსანიშნავად განსაკვირვებელი აქვს მთელი რიგი წერილების მოწოდება კრუპსკაიას ოღვაწეობის ყველა მხარეების შესახებ.

ლონითა და შესაძლებლობით უნდა დააკმაყოფილოს ქვეყნის სამრეწველო და სასოფლო-სამეურნეო მოთხოვნილებანი.

მრეწველობის დარგში ჩვენ დიდი მიხვევები გვაქვს, — ამ მიმართულებით ჩვენი შესაძლებლობა დღითი-დღე იზრდება; საგრძნობი ტემპით წინ მიდის, როგორც თვისებით, ისე რაოდენობით, სოფლის მეურნეობაც, მაგრამ, ერთის მხრივ, არახელსაყრელმა ტენდენციებმა, რომელთაც იჩინეს თავი სოფლის მეურნეობაში ამ ბოლო დროს და, მეორე მხრივ, უკანასკნელი წლების არასასურველმა მეტეოროლოგიურმა მოვლენებმა (ნაადრევი ყინვები, გვალვა და სხვა), რომელმაც გადაიარეს ხორბლეულის მომწოდებელ მთავარ რაიონებზე, საგრძნობად შეამცირეს საერთოდ სასოფლო მეურნეობის პროდუქცია და კერძოდ პურეულის მოსავლიანობა; ამ მდგომარეობის გამოსწორებას პარტიამ განსაკუთრებული ხაზი გაუსვა და საკავშირო კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის ნოემბრის პლენუმმა დასახა სოფლის მეურნეობის განვითარების მთავარი მიმართულებანი — „ქვეყნის ინდუსტრიალიზაციის კურსის გატარებასთან და მიმდინარე წლისთვის მთავრობის მიერ დასახულ კაპიტალურ ჯაბანდებათა ზრდის უზრუნველყოფასთან ერთად, საჭიროა ზომების მიღება, რომ გაძლიერდეს სოფლის მეურნეობა საერთოდ, მარცვლეულის მეურნეობა კერძოდ და სასურსათო პურეულის წარმოება განსაკუთრებით; საჭიროა ყოველმხრივ განვითარდეს სოფლის საწარმოო ძალები, უფრო მეტად შეიზღუდოს მისი ექსპლოატატორული კაპიტალისტური ელემენტები, შეიქმნას საბჭოთა მეურნეობანი, ყოველნაირად ხელი შეეწყოს სოფლის მეურნეობის კოლექტიურ ფორმებს (კოლექტიური მეურნეობანი, კომუნები, ნადები და სხვა) და ყოველნაირად გაძლიერდეს ღარიბ და საშუალო გლეხთა მასების სამეურნეო სტიმული“.

ეს მოკლე ამონაწერი ც. კ. პლენუმის რეზოლუციიდან სავსებით გარკვეულად მიუთითებს ხელისუფლებას, თუ რა ღონისძიებებია საჭირო, რომ ახლო მომავალში გადიდდეს სასოფლო მეურნეობის მოსავლიანობა.

ამ დირექტივების მიხედვით საბჭოთა კავშირის ცენტრალურმა აღმასრულებელმა კომიტეტმა თავის უკანასკნელ მე-4 სესიაზე დაადგინა და ყველა ქვემდგომ საბჭოთა ორგანოს დაავალა მიიღონ ყოველგვარი ზომა, რომ უახლოესი 5 წლის განმავლობაში სასოფლო მეურნეობის მოსავლიანობა 30—35% გადიდდეს.

თუ წინა წლების მოსავლიანობას გადავხედავთ, დავინახავთ, რომ ხორბლეულის მოსავლიანობა 1894—1914 წლამდე (20 წლის განმავლობაში) საშუალოდ თითოეულ 5 წელს მხოლოდ 6,25% იზრ-

დებოდა. ამ ზრდასთან შედარებით ჩვენი ამოცანა მოსავლიანობის გადიდებას 5-ჯერ უფრო აჩქარებული ტემპით მოითხოვს. მაგრამ, რადგან 5 წლის განმავლობაში მოსალოდნელია როგორც კარგი, აგრეთვე ცუდმოსავლიანი წლები, ამიტომ უახლოესი 5 წლის განმავლობაში მოსავლიანობის 35%-ით გადიდებისათვის საჭიროა ყოველწლიურად მუშაობის ისეთი ორგანიზაცია და საშუალებანი, რომ მოსავლიანობამ ყოველწლიურად იმატოს არა ნაკლებ 7—8%-სა.

დასმული გადაუდებელი ამოცანის 5 წლის განმავლობაში ცხოვრებაში გატარება არც ისე ადვილია და ამიტომ მისი განხორციელება მოითხოვს პარტიულ, საბჭოთა კოოპერატიულ და საზოგადოებრივ ორგანიზაციათა მხრივ ენერჯის განსაკუთრებულ დაჭიმვას და ყოველგვარ ხელმისაწვდომ საშუალებათა გამოყენებას.

ამ საშუალებათა შორის უპირველესი ადგილი უჭირავს სოციალისტური პოზიციების განმტკიცებას სოფლის მეურნეობაში—შეიზღუდოს სოფლის კაპიტალისტურ-ექსპლოატატორული ელემენტები, ღარიბი და საშუალო გლეხკაცობა ფართოდ ჩაებას კოლმეურნეობაში, გაიზარდოს და განმტკიცდეს საბჭოთა მეურნეობა და, ბოლოს, ხელი შეეწყოს ღარიბ და საშუალო გლეხკაცობის ინდივიდუალური მეურნეობის წინსვლას, რისთვისაც ყოველი ღონისძიება უნდა იქნას მიღებული, რომ სოფლის მეურნეობაში სულ ახლო მომავალში შეტანილ და გამოყენებულ იქნას უმარტივესი და გლეხკაცობისათვის ხელმისაწვდომი აგრიკულტურული ღონისძიებანი, როგორიცაა: წმინდა ხარისხის თესლის თესვა, სათესი მასალის გაწმენდა, რიგში თესვა, მავნებლებთან ბრძოლა, მიწის წესიერი განოყიერება და სხვა.

ყველა ამ ღონისძიების გამოყენებას გლეხკაცი მხოლოდ იმ შემთხვევაში შესძლებს, თუ მას ექნება ელემენტარული სასოფლო-სამეურნეო ცოდნა, თუ სახელმწიფო მისცემს სოფელს ისეთ სპეციალისტებს, რომელნიც შესძლებენ გაატარონ საჭირო ტექნიკური რევოლუცია სოფლად და ხელი შეუწყონ მის სოციალისტურ რეკონსტრუქციას.

ამ უძნელესი და უდიდესი საქმის განხორციელება შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ყველა ჩვენი საგანმანათლებლო დაწესებულება როგორც სიტყვით, ისე საქმით ჩაებმება ამ მუშაობაში, რადგან არცერთ სახელმწიფო დაწესებულებას არ ჰყავს ისეთი მრავალრიცხოვანი, გლეხკაცობაში გაფანტული და გლეხკაცობის წიაღთან ახლო მდგომი არმია, რაგორიცაა ჩვენი მოსწავლე ახალგაზრდობა და მასწავლებლობა. ამ არმიის რიცხვი რამდენიმე ასიათასს უდრის, და ყველა წევრმა რომ მცირე წვლილიც კი შეიტანოს ამ

დიდ საქმეში, ბოლოს დიდ თვალსაჩინო შედეგს მივიღებთ. ამიტომ არცერთი საგანმანათლებლო დაწესებულება, არცერთი განათლების მუშაკი, არცერთი მოწაფე არ უნდა დარჩეს ამ საქმის გარეშე. ყველამ თავის ძალ-ღონის შესაფერი მონაწილეობა უნდა მიიღოს ამ დიდსა და გადაუდებელ მუშაობაში.

მოსავლიანობის გადიდების საქმის უახლოეს პერიოდად ითვლება საგაზაფხულო თესვის კამპანიის ჩატარება, რომელსაც კონკრეტულ ამოცანად აქვს დასახული ნათესთა არის 70%-ით გადიდება და 30%-ით მოსავლიანობის რაოდენობის აწვევა. ამ მუშაობაში სკოლებსა შემდეგი მონაწილეობა უნდა მიიღონ:

პირველი საფეხურის შრომის სკოლები.

1. სკოლა თესვის კამპანიის ჩამტარებელ ადგილობრივ კომისიასთან შეთანხმებით ადგენს თავისი მუშაობის გეგმას—გეგმაში მტკიცედ უნდა იყოს გათვალისწინებული რაიონი, რომელსაც სკოლამ უნდა გაუწიოს დახმარება, და დასახული იქნეს მხოლოდ ის, რის განხორციელებაც სკოლას ნამდვილად შეუძლია.

2. სკოლა ხმარობს ყოველ ღონისძიებას, რომ მიწის ნაკვეთი, რომელიც მას აქვს გადაკემული, აუცილებლად დამუშავდეს და დაითესოს. დამუშავება ისე უნდა მოხდეს, რომ გაპოყენებული იყოს ყველა ხელმისაწვდომი აგრო-ტექნიკური ღონისძიება (ნიადაგის დროზე დამუშავება, წესიერად და შესაფერი ნაკელით განოყიერება, რაიონისათვის შესაფერი კულტურების შერჩევა, თესლის სამეურნეო ვარგისიანობის გამორკვევა, დროზე და მწკრივში თესვა და სხვა.

ამ საქმეში სკოლამ ადგილობრივი ძალები (აგრო-ტექნიკუმის, სოფლის ახალგაზრდობის სკოლის, საცდელი მიწის, საბჭოთა მამულის და რაიონის აგრონომი) უნდა დაიხმაროს.

3. სკოლის კოლექტივი ყველა თავის წევრს, როგორც მოწაფეს, ისე მასწავლებელს, ავალებს, რომ მან თავის ოჯახში დაუმუშავებელი არ დასტოვოს მიწის არცერთი კვალიც კი და დამუშავების დროს გადართანოს და გამოიყენოს ყველა ის აგრო-ტექნიკური ღონისძიება, რომელიც მეორე მუხლშია მოხსენებული, რათა სკოლისა და მისი კოლექტივის ყველა წევრის მამული გლეხკაცობისათვის საჩვენებელი გახდეს.

4. სკოლის კოლექტივი როგორც თავის წევრებს, ისე მოსახლეობის უღარიბეს ნაწილს, ქვრივებს და წითელარმიელთა ოჯახებს

ეხმარება ხენისა და თესვის საქმეში (ნახნავის გაწმენდა, სათესლე მასალის შერჩევა-გაწმენდა, მოწამლა და სხვა ამგვარი).

5. სკოლა იწვევს მოსახლეობის კრებებს, სადაც სკოლის მასწავლებლობა და უფროსი ჯგუფის მოწაფეობა აკეთებენ მოხსენებას თესვის კამპანიის მნიშვნელობაზე და აწვდიან მას ზოგიერთ უმარტივეს აგრიკულტურულ ღონისძიებათა შესახებ ცნობებს (მიწის მოხვნის და გაპატიების დრო და წესი, სათესლე მასალის გაწმენდა და შერჩევა, თესლის მოწამლა, მწკრივში თესვა და სხვა).

6. 4-წლედის მასწავლებლობა აგრო-ტექნიკუმის და სოფლის ახალგაზრდობის სკოლების აგრონომ-მასწავლებელთა დახმარებით განიხილავს 4-წლედის პროგრამებში შეტანილ საბუნებისმეტყველო მასალას (მაგალითად: ნიადაგი და მისი შემადგენელი ნაწილები, მიწის მოვლის, გაპატიების და დამუშავების წესები, თესლის აღნაგობა, მისი შერჩევა და აღმოცენების პირობები, დათესვა, მყნობა და დარგვა) და არკვევს, თუ რომელი საბუნებისმეტყველო მასალის დამუშავება რა მიდგომით და რა სახით უნდა დაუკავშირდეს საგაზაფხულო თესვის კამპანიის ჩატარებას და მოწაფეთა უშუალო პრაქტიკული მონაწილეობა როგორ იქნება გამოყენებული, როგორც მეთოდი და ხერხი აღებული საბუნებისმეტყველო მასალის დამუშავებისათვის.

II. სოფლის ახალგაზრდობის სკოლები, აგრო-ტექნიკუმები და მეორე საფეხურის შრომის სკოლები.

1. სკოლა თესვის კამპანიის ჩამტარებელ ადგილობრივ კომისიასა, პარტიულ და კომკავშირის ორგანიზაციებთან შეთანხმებით ადგენს თავის სამუშაო გეგმას, სადაც კონკრეტულად ითვალისწინებს თავის სამოქმედო რაიონს და დახმარების იმ სახეებს, რომელიც მას შეუძლია გაუწიოს მოსახლეობას ხენა-თესვის პერიოდში.

2. სკოლა (განსაკუთრებით სოფლის ახალგაზრდობის სკოლა და აგრო-ტექნიკუმი) იღებს ყოველგვარ ზომას, რომ მთლიანად დაამუშაოს თავისი მიწის ნაკვეთი და დამუშავების დროს გამოიყენოს ყველა ხელმისაწვდომი აგრიკულტურული ღონისძიება (თავის დროზე და შესაფერისად მიწის მოხვნა, წესიერი გაპატიება, თესლის გაწმენდა, კულტურათა შერჩევა, თესლის აღმოცენების უნარიანობის გამორკვევა, სათესლე მასალის მოწამლა, მწკრივში თესვა და სხვა), რათა სკოლის მუშაობა და მამული საჩვენებელი გახდეს მოსახლეობისათვის.

3. სკოლა ყველა თავის წევრს (როგორც მოწაფეს, ისე მასწავლებელს) ვალდებულს ხდის თავის ოჯახში გადაიტანოს და გამოიყენოს ყველა ის აგრი-კულტურული ღონისძიება, რომელიც სკოლაშია გატარებული და თავისი მამული, როგორც სკოლის მამული, მოსახლეობისათვის საჩვენებლად გახადოს.

4. სკოლის კოლექტივი იყოფა რაზმებად, რომელნიც პრაქტიკულად და უშუალოდ შევლიან უღარიბეს გლეხკაცობას, ქვრივობებს და წითელარმიელთა ოჯახებს თესვის კამპანიის განმავლობაში (სათესლე მასალის გაწმენდა მანქანით, სათესლე მასალის აღმოცენების უნარიანობის გამორკვევა, სათესლე მასალის მოწამლვა, მწკრივად თესვა, რთული სასოფლო-სამეურნეო იარაღების გამოყენება, ბრძოლა მავნებლებთან და სხვა).

5. მთელი კამპანიის განმავლობაში სკოლების, კლუბების და ქობ-სამკითხველოების შენობებში მორიგეობს მასწავლებელთა და უფროსი ჯგუფების მოწაფეთაგან (სოფლის ახალგაზრდობის სკოლების და აგრო-ტექნიკუმების) შემდგარი საკონსულტაციო ბიურო, რომელიც აძლევს მოსახლეობას ყველა წამოჭრილ აგრო-საკითხზე ახსნა-განმარტებას და პრაქტიკულ მითითებებს.

6. სკოლა უშუალო პრაქტიკულ მონაწილეობას იღებს სხვადასხვა სახის კოლექტიური მეურნეობების ჩამოყალიბებაში, სადაც შესაძლებელია თვითონაც შედის წევრად და მით როგორც იდეურად, ისე პრაქტიკულად უახლოვდება ჩვენი სასოფლო მეურნეობის ახალ ფორმას; არსებულ კოლ-მეურნეობებს კი ეხმარება სხვადასხვა სასოფლო-სამეურნეო და კულტურულ-საგანმანათლებლო მუშაობაში.

7. სკოლა დახმარებას უწევს თესვის კამპანიის ჩამტარებელ კომისიას და მიწათმოქმედების ადგილობრივ ორგანოებს, რომ მთლიანად და რაციონალურად იყოს გამოყენებული რაიონში არსებული სასოფლო-სამეურნეო იარაღები (ტრაქტორები, ტრიერები და სხვა იარაღები დაიტვირთოს მთელი 100⁰/₆-ით და სახმარად პირველ რიგში უღარიბეს გლეხკაცობას მიეცეს) და მიზანშეწონილად იყოს განაწილებული ხელისუფლების მიერ მიმდინარე პერიოდში გაცემული სასოფლო-სამეურნეო იარაღები.

8. სკოლა პრაქტიკულ დახმარებას უწევს თესვის კამპანიის ჩამტარებელ ადგილობრივ კომისიას, რომ რაციონალურად და სწორად იყოს განაწილებული ხელისუფლების მიერ გაცემული წმინდახარისხოვანი სათესლე მასალა.

9. მოსავლიანობის გადიდებისათვის მიღებულ საშუალებათა შორის ერთ-ერთ ძირითად ღონისძიებად უნდა ჩაითვალოს მარცვლე-

ული კულტურების კონტრაქტაცია. ამ ხელშეკრულების (კონტრაქტაცია) ძალით პურეულის მწარმოებელთა სასოფლო-სამეურნეო კოოპერაციასა და უმარტივეს საწარმოო გაერთიანებათა (მთესველთა ამხანაგობები) შორის მყარდება საქმიანი ურთიერთობა და გლეხური მეურნეობა შედეგად იღებს მთელ რიგ სამეურნეო და კომერციულ შეღავათს და უპირატესობას როგორც პურის მოყვანის, ისე ბაზარზე გასატანი პურის რეალიზაციის დროს (ავანსი ფულის სახით, საუკეთესო ხარისხის თესლის მიღება, უსასყიდლო ყოველგვარი აგროტექნიკური დახმარება, მოსავლის რეალიზაციის დროს მეტი ფასის მიღება სახელმწიფო ფასებთან შედარებით და სხვა). სკოლამ ფართო აგიტაცია-პროპაგანდა უნდა გასწიოს—განუმარტოს მშრომელ გლეხთა ფართო მასას, თუ რა დიდი მნიშვნელობა აქვს ამ ლონისძიებას საერთოდ სასოფლო მეურნეობის განვითარებისათვის და კერძოდ ხელშეკრულების დამდებთათვის და ეცადოს რაც შეიძლება მეტი გლეხობა ჩააბას ამ საქმეში.

10. არა ნაკლები ყურადღება უნდა მიაქციოს სკოლამ სასოფლო-სამეურნეო გადასახადის საკითხს. იმ შესწორებებს, რომელიც 1929 წლის 8 თებერვალს შეიტანა საკავშირო ცენტრალურმა აღმასრულებელმა კომიტეტმა სასოფლო-სამეურნეო გადასახადის კანონში, უდიდესი მნიშვნელობა აქვს მოსავლიანობის გადიდების საქმისათვის. ამიტომ სკოლა დაუყოვნებლივ უნდა შეუდგეს ამ ახალი კანონის მოსახლეთა შორის პოპულარიზაციას. მუხლობრივ უნდა განუმარტოს გლეხკაცობას და ნათლად დაანახოს ის შეღავათები, რომელსაც კანონი ანიჭებს მას. თვით გადასახადის აკრეფის დროს კი სკოლა უშუალოდ უნდა ჩაებას ამ საქმეში და დაეხმაროს ადგილობრივ ხელისუფლებას, რომ მთელი სისწორით იყოს გადასახადი აწერილი და აკრეფილი.

11. სკოლა მთელი კამპანიის განმაგლობაში გლეხთა ფართო მასისათვის აწყობს საუბრებს, უშვებს კედლის გაზეთებს, ავრცელებს პლაკატებს, რომელთა საშუალებით ნათელყოფს მოსავლიანობის გადიდების მნიშვნელობას და არკვევს საჭირო და გლეხთათვის ხელმისაწვდომ სხვადასხვა აგრი-კულტურულ ლონისძიებას.

12. სოფლის ახალგაზრდობის სკოლები და აგრო-ტექნიკუმები იღებენ ყოველგვარ ზომას, რომ თავისი მიწის ნაკვეთების საშუალებით მომავალი სამეურნეო წლისათვის დაამზადონ (თუნდაც მცირე რაოდენობით) ლარიბ მოსახლეობას შორის გასავრცელებლად მაღალი ხარისხის ხორბლეული სათესლე მასალა.

ყველა ამ ზემოთჩამოთვლილ ღონისძიების ცხოვრებაში გატარება შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ სკოლის მთელი კოლექტივი მთელი შეგნებით და სურვილით მოჰყიდებს ხელს ამ მუშაობას. ჩვენი სკოლის წინა წლების მუშაობა გვაძლევს იმის საბუთს, რომ იგი წელსაც გაამართლებს ჩვენს მოლოდინს და იმედს.

დიმ. გურგენიძე.

პარიზის კომუნის კელაგობიური იდეები.

18 მარტისათვის.

სასწავლო დაწესებულებანი, განთავისუფლებული ეკლესიისა და სახელმწიფო გაგლენისაგან, ყველასათვის უფასო გახდა. ამრიგად, სასკოლო განათლება ყველასათვის ხელმისაწვდომი შეიქნა, მეცნიერება განთავისუფლდა იმ ბორკილებისაგან, რომელიც დადებული ჰქონდა მასზე კლასობრივ შეხედულებებს და მთავრობას“ (კ. მარქსი).

აი როგორ აფასებდა კ. მარქსი პარიზის კომუნის მოღვაწეობას სახალხო განათლების დარგში.

მართლაც, პარიზის კომუნამ თავისი არსებობის პირველ დღეებშივე თავის სამოქმედო პროგრამაში შეიტანა საყოველთაო, უფასო და სავალდებულო განათლების მოთხოვნა. ეს მოთხოვნა ნათლად იყო წამოყენებული საარჩევნო კრებებზე და განაწესებში შევიდა ამორჩეულთა სახელმძღვანელოდ. ამაზე ლაპარაკობდა პრესაც ცალკე პუბლიცისტებისა და კომუნის მებრძოლთა პირით.

კომუნამ ყურადღება მიაქცხა არა მარტო განათლების საქმეს, არამედ მის შინაარსსაც, რომელიც კომუნის მიზნებს შეუფარდა. ამ მხრივ საინტერესოა ცირკულარი, გაგზავნილი კომუნის თვალსაჩინო წევრის, იაკობინელის ე. კლემანის მიერ მე-17 ოლქის სკოლების მიმართ: „დღეიდან ჩვენს სკოლებში არ უნდა ექნეს ადგილი რელიგიური შინაარსის სურათებს, წიგნებს და ქანდაკებებს. დაფარეთ შავი ან თეთრი საღებავით რელიგიური ხასიათის წარწერები და შესცვალეთ ისინი საკაცობრიო დევიზებით, როგორიც არის: თავისუფლება, თანასწორობა, ძმობა, შრომა, სამართლიანობა, რესპუბლიკა. მოსპეთ აგრეთვე დაუყოვნებლივ საღმთო სჯულის სწავლება და საეკლესიო გალობა. უახლოეს დღეებში გამოვგზავნით თქვენს განკარგულებაში კარგ წიგნთა სერიას. ერთი სიტყვით, უნდა გესმოდეთ, რომ მოტყუებისა და უმეცრების მეფობა დასრულდა, ჩვენ უნდა გავავრცელოთ სინათლე ჭეშმარიტებისა და ვასწავლოთ სხვებს მისი სიყვარული. ლოცვა, თავისთავად იგრლისხმება, გაუქმებულია. ჩვენ მას

შეცვლით ზნობრივი აღზრდისათვის უფრო სასარგებლო გაკვეთილებით“.

12 მაისს გამოქვეყნდა კომუნის განკარგულება, რომლის თანახმად სკოლების ზნობრივიდან გადაღებულ იქნა ყოველგვარი რელიგიური ემბლემა. კომუნა, იბრძვის რა საერო სკოლისათვის, საზოგადოებაში აწარმოებს სასტიკ ანტირელიგიურ პროპაგანდას. გაჯანსაღებულ იქნა სამკითხველოები საავადმყოფოებთან და შრომის დაომის ინვალიდების საერთო საცხოვრებლებთან.

კომუნა შეეცადა განეხორციელებია ცხოვრებაში შრომის სკოლის იდეა — როგორც ვაჟებისათვის, ისე ქალებისათვის. კომუნის აზრით, განათლება უნდა ყოფილიყო არა ვიწრო პროფესიონალური, არამედ ფართე საერთო განვითარების მიმცემი. სახალხო განათლების ხელმძღვანელთა აზრით, რევოლუციას თავისი სოციალისტური ხასიათის განმტკიცება შეეძლო ყოველმხრივი განათლებით, რომელიც, ერთის მხრივ, იქნებოდა ჭეშმარიტი საფუძველი სოციალისტური თანასწორობის, ხოლო, მეორეს მხრივ, გაუადვილებდა ყოველ მოქალაქეს — აერჩია თავისთვის შესაფერისი პროფესია.

ხოლო სანამ ძირითადი რეფორმის პროექტი საბოლოოდ დამუშავდებოდა, სახალხო განათლების ორგანოები აიძულებდნენ ქალაქის რაიონებს სასწრაფო წესით გაეხსნათ პროფესიონალური სკოლები, სადაც ახალგაზრდობა (ვაჟები და ქალები) ხელობასთან ერთად მიიღებდა მეცნიერულ და ლიტერატურულ განათლებას.

აღზრდისა და სწავლების პრინციპის აგება საწარმოო შრომის საფუძველზე წარმოდგენილი ჰქონდათ კომუნის ხელმძღვანელებს, მაგრამ მისი გარკვეული ფორმაში ჩამოყალიბება პოლიტექნიკური სკოლის სახით მეცნიერული სოციალიზმის მამამთავარს კ. მარქსს ეკუთვნის.

კომუნას აუცილებელ საჭიროებად მიაჩნია სკოლის კავშირი პოლიტიკასთან და საერთოდ ცხოვრებასთან. კომუნამ დასვა საკითხი სასკოლო ასაკამდე აღზრდის დაწესებულებათა გახსნის აუცილებლობის შესახებ. ჩვენ ვიცით, რომ კომუნამ იარსება მხოლოდ 72 დღე და ამ ხნის განმავლობაში მის საშინელ პირობებში შეუძლებელი იყო გარკვეული სისტემის შემუშავება სახალხო განათლების დარგში. მაგრამ, მიუხედავად ამისა, მან მაინც შესძლო ორი დიდი პრობლემის დაყენება: 1) განათლების მეცნიერული შინაარსი და 2) შრომის აღიარება აღზრდისა და განათლების ბაზად.

ამრიგად, პარიზის კომუნამ თავისი ხანმოკლე არსებობის დროს წამოაყენა და გადაუღებლად სცნო შემდეგი საკითხები:

1. საყოველთაო, სავალდებულო, ყველასთვის მისაწვდომი და ყველა კლასისთვის მთლიანი განათლება.

2. საერო სკოლა, რომელიც თავის მუშაობას თანამედროვე მეცნიერებაზე აშენებს.

3. პროფესიონალური და ინტეგრალური სკოლა ორივე სქესის ბავშვებისათვის, სადაც სწავლება დაკავშირებულია წარმოებითი შრომის პროცესებთან.

4. სასკოლო ასაკამდე აღზრდა.

5. სკოლის კავშირი ცხოვრებასთან და პოლიტიკასთან.

ეს საკითხები, როგორც ზემოთ ვთქვით, წამოაყენა, მაგრამ ვერ გადასჭრა კომუნამ საერთო მიზეზების გამო.

პარიზის კომუნა სტიქიურად დაიწყო. რევოლუცია მოხდა ყოველგვარი ხელმძღვანელობის გარეშე, არავითარი ღონისძიება არ ყოფილა მიღებული წინასწარ, არცერთი გეგმა არ შემუშავებულა საფუძვლიანად.

თავისი ფორმით კომუნა არ იყო მხოლოდ მუშათა კლასის ბატონობის ორგანიზაცია. მას საფუძვლად ედო საყოველთაო კენჭის ყრა, განუზღვრელად კლასებისა. მან იარსება 72 დღე. მისი უფლება ვრცელდებოდა მხოლოდ ქალაქ პარიზის ტერიტორიაზე, რომელიც გარემოცვაში იმყოფებოდა და რომელსაც განაგებდა მთავრობა, სხვადასხვა პარტიებისაგან შემდგარი. მიუხედავად ამისა, პარიზის კომუნის მოღვაწეობა საერთოდ, და კერძოდ პედაგოგიკის დარგში დიდია.

„კომუნის საქმე—ეს არის სოციალური რევოლუციის საქმე, ეს არის მშრომელთა სრული პოლიტიკური და ეკონომიური განთავისუფლების საქმე, ეს არის მთელი მსოფლიო პროლეტარიატის საქმე, და ამ მნიშვნელობით იგი უკვდავია“ (ლენინი).

დ. ფირცხალავა

მემარჯვენე გადახრები კედაგოგის აზროვნებაში.

მემარჯვენე გადახრასთან ბრძოლას კლასობრივი ხასიათი აქვს. მას ჯეროვანი ყურადღება უნდა მიექცეს როგორც თეორიული საკითხების გადაჭრის დროს, ისე პრაქტიკულ საქმიანობაში. ქვეყნის სამეურნეო განვითარების პირობები, განსაკუთრებით სახალხო მეურნეობის რეკონსტრუქციის ეპოქაში, კმნიან იმ სიძნელებებს, რომელთა დაძლევა ისტორიულად აუცილებელია სოციალისტური საზოგადოების გამარჯვების თვალსაზრისით.

„კაპიტალიზმიდან კომუნიზმში გადასვლა მთელ ისტორიულ ეპოქას წარმოჰმადგენს. სანამ ის არ დასრულდებულა, ექსპლოატატორებს აუცილებლად რჩებათ რესტავრაციის იმედი და ეს იმედი რესტავრაციისათვის ზრუნვად იქცევა. ექსპლოატატორ კაპიტალისტებისაკენ ილტვის წვრილი ბურჟუაზიის ფართო მასები, რომელთა ქანაობისა და მერყეობის შესახებ ზოწმობს ყველა ქვეყნის ათეული წლების ისტორიული გამოცდილება“ სწერდა აშხ. ლენინი.

საბჭოთა კავშირში პროლეტარიატის დიქტატურის გამარჯვება უდიდესი ისტორიული მნიშვნელობის ფაქტია. დაემხო კაპიტალისტური წესი წამებისა და მითვისების, მოხდა მსხვილი ფაბრიკა-ქარხნების, ბანკებისა და ტრესტების განსაზოგადოება, მაგრამ კაპიტალისტური მეურნეობის ფესვები სავსებით აღმოუხვრილი არ არის. საკითხი „ვინ ვის აჯობებს“ ჯერ კიდევ საბოლოოდ არ არის გადაწყვეტილი.

წვრილ-ბურჟუაზიული იდეოლოგიის ჩამოყალიბება იმ ეკონომიურ საფუძვლებზე ხდება, რომელიც ჯერ კიდევ ქვეყნას სამეურნეო განვითარების ფარგლებში მარხია. ბრძოლა სოციალისტური სექტორის გაფართოებისათვის კლასობრივად მტრულად განწყობილ ფენებში თავის მხრივ წინააღმდეგობას იწვევს, რაც იდეოლოგიაშიც მქლავნდება. ამ საწინააღმდეგო იდეოლოგიით შეიარაღებული კლასის წინააღმდეგ ბრძოლა წარმოადგენს ბრძოლას პროლეტარული იდეოლოგიის განმტკიცებისათვის, რომელიც ჯერ კიდევ განვითარების პირველ საფეხურზე იმყოფება და მკაცრი შემოტევების დამლევა-გადაღახვა უხდება. ხშირად წვრილ-ბურჟუაზიული იდეოლოგიის დამცველად გამოდიან ისეთი პირები, რომელთაც შესაძლებელია თავისი ინდივიდუალური მდგომარეობითა და განათლებით არაფერი საერთო არ ჰქონდესთ წვრილ ბურჟუაზიასთან, მაგრამ ეს ფაქტიურ მდგომარეობას მაინც არ სცვლის.

სრულებითაც არ არის საჭირო, რომ „დემოკრატიულ იდეათა ყველა წარმომადგენელი მედუქნეები, ან კიდევ მედუქნეთა თაყვანისმცემელები იყვნენ“—სწერდა მარქსი. თავისი განვითარებითა და ინდივიდუალური მდგომარეობით შესაძლებელია ისინი ისევე დაშორებული იყვნენ მედუქნეებისაგან, როგორც ცა დედამიწისაგან. წვრილი ბურჟუაზიის წარმომადგენლებად ისინი ხდებიან იმიტომ, რომ მათი აზრი არ სცილდება წვრილი ბურჟუაზიის სასიცოცხლო გარემოცვის ფარგლებს, და ამიტომაც ისინი თეორიულად შიდიან იმავე გადაწყვეტილება-ამოცანებამდე, რომელთანაც წვრილი ბურჟუა მიდის

პრაქტიკულად თავისი საზოგადოებრივი მდგომარეობისა და მატერიალისტური ინტერესების მიხედვით“ 1).

ეს კლასიკური ფორმულა, რომელიც მარქსმა მოგვცა წვრილ-ბურჟუაზიული იდეოლოგიის ზოგიერთი წარმომადგენლების დასახასიათებლად, გამოგვადგება იმ პირთა პოლიტიკური ბუნების ნათელყოფისათვის, რომლებიც შესაძლებელია გვარწმუნებდნენ იმაში, რომ მათ თავისი მდგომარეობით არაფერი საერთო არ აქვთ მემარჯვენე გადახრებთან, ან კიდევ წვრილ-ბურჟუაზიული იდეოლოგიის დაცვის საქმესთან.

ძირითადი წინააღმდეგობა, რომელიც დღეს საფუძვლად ედება მემარჯვენე გადახრას იდეოლოგიურ ფრონტზე,—ეს არის საკითხი, თუ როგორი ტემპით უნდა ვითარდებოდეს ჩვენი ქვეყნის მძიმე ინდუსტრია. ყველასათვის ცნობილია, რომ ჩვენ სახელმწიფოთა სისტემაში გვიხვდება ცხოვრება, ეს კი თავის მხრივ გულისხმობს იმ ანბანურ ჭეშმარიტებას, რომ საერთაშორისო ბაზარი ჩვენი მეურნეობის განვითარების საქმეში გარკვეულ როლს თამაშობს. რამდენადაც კაპიტალისტური სახელმწიფოები დაინტერესებული არიან ხელი შეეგვიშალონ სოციალისტური მეურნეობის განვითარების დარგში ეკონომიური ბლოკადის გზით, იმდენად ჩვენი ქვეყნის წინაშე რადიკალურად ისმება საკითხი—თავი დავახწიოთ საგარეო ბაზრის მბრძანებლობას და გარკვეული ხაზი ავიღოთ აგრარულ-ინდუსტრიალური ქვეყნის ინდუსტრიალურ-აგრარულ ქვეყნად გარდაქმნის შესახებ. ქვეყნის ინდუსტრიალიზაციის პრობლემა მთავარი და გადაუდებელი საკითხი, რადგანაც მრეწველობის სუსტად განვითარება მოასწავებს პროლეტარიატის სისუსტეს, ხოლო პროლეტარიატის სისუსტე კი არის მისი ინტერესების გამომხატველი პარტიის სისუსტე. ვისაც ეს ჭეშმარიტება არ შეუგნია, ვინც იმას ფიქრობს, რომ ჩვენ მეტი გასაქანი უნდა მივცეთ კერძო კაპიტალის და სოფლის ბობოლგების განვითარების საქმეს, ნაკლები ყურადღება მივაქციოთ სოფლის მეურნეობის კოლექტივიზაციას,—ის ფაქტიურად იმის მომხრეა, რომ გავაფართოვოთ ახალი ეკონომიური პოლიტიკა და მით გავაძლიეროთ კაპიტალისტური მეურნეობის რესტავრაციის საქმე ჩვენს ქვეყანაში.

4 8 7 7

ეკონომიურ ლიტერატურაში დღეს უკვე გარკვეულად მოგვეპოება ამ ორთოდოქსალური თვალსაზრისით მიუღებელ, პროლეტა-

ყიატის სასიცოცხლო ძალების წინააღმდეგ მიმართულ დებულებათა დამცველი პირები. ეკონომისტების ერთი კადრი კონდრატიევის, მაკაროვის და ვაინშტეინის ხელმძღვანელობით ყოველგვარი მიჩქმალვის გარეშე ილაშქრებენ ქვეყნის ინდუსტრიალიზაციის წინააღმდეგ. ეს ხალხი მეტ მნიშვნელობას ანიჭებს სოფლის მეურნეობის კაპიტალისტური გზით განვითარების საქმეს, რაც ლოდიკურად ეწინააღმდეგება ქვეყნის სოციალისტური ინდუსტრიალიზაციის პრობლემის დადებითად გადაჭრას. ასე, მაგალითად, ეკონომისტ ბაზაროვის აზრით, სოფლის მეურნეობის მოწესრიგება და მისი გეგმიანდ განვითარება შეუძლებელია, რადგანაც ის ემორჩილება მხოლოდ ბაზრის სტიქიური რეგულიატორის კანონებს და ამდენადვე ხელი უნდა ავიღოთ სასოფლო მეურნეობის ხუთწლიანი საპერსპექტივო გეგმის შედგენაზე. თუ, ერთის მხრივ, ბურჟუაზიულ და ნახევრად-ნაროდნიკულ იდეათა გამომხატველი პროფესორები ეჭვის თვალით უცქერიან საერთოდ ინდუსტრიის განვითარების საქმეს გარდამავალი ეკონომიკის პირობებში, მოიპოვებინან ისეთი პირები ჩვენი პარტიის რიგებში, რომლებიც იმასვე ამტკიცებენ, რასაც ბურჟუაზიული პროფესორები, მაგრამ სხვა მიდგომით, საკითხის სხვაგვარი გაშუქებით. ამ ეკონომისტების აზრით (ფრუმკინი) ინდუსტრიის განვითარების დღევანდელ პირობებში ერთმანეთს ეწინააღმდეგება მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილება და შესაძლებლობის ფარგლები. იმისათვის, რომ პროპორცია დავამყაროთ მოთხოვნილებასა და შესაძლებლობას შორის, საჭიროა შევასუსტოთ ინდუსტრიალიზაციის ტემპი—ასეთია ეკონომიური ფილოსოფიის ძირითადი აზრი, რომელსაც ანვითარებენ მემარჯვენე მიმდინარეობის წარმომადგენლები.

„მოძავლის აგურებით არ შეიძლება შენობის აშენება“¹⁾—სწერს ფრუმკინი. რა არის საჭირო, ფრუმკინის აზრით, იმისათვის, რომ ეს მიდგომარეობა გამოვასწოროთ? საჭიროა შევასუსტოთ მძიმე ინდუსტრიის განვითარების ტემპი და გავაძლიეროთ მსუბუქი ინდუსტრია, — მოკლედ ასეთია ფრუმკინის ეკონომიური დასკვნები.

ამრიგად მემარჯვენეები ილაშქრებენ ქვეყნის ინდუსტრიალიზაციის ტემპის წინააღმდეგ, ეწინააღმდეგებიან კოლმეურნეობათა გაფართოებას და საშუალო გლეხობის დაცვის ფარდის ქვეშ მოითხოვენ ინდივიდუალური სასოფლო-სამეურნეო გადასახადის პროგრესული ხასიათის შეცვლას, რაც ლოდიკურად გულისხმობს კულაკების ეკონომიური ინტერესების დაცვას.

¹⁾ „Торгово-промышленная газета“, № 246, 1928 წ., ფრუმკინის წერილი.

მემარჯვენეთა შეხედულებანი ნაწილობრივად მუშათა რიგებშიც პოულობს თავის გამომხატურებას. ასე, მაგალითად, რკინისგზის სახელოსნოს ერთ-ერთი მუშა ტაშკენტის ოლქში აყენებს „თეორიას“ „საბჭოთა“ და „იმპერიალისტური“ კულაკის შესახებ. მისი განცხადებით, კულაკი, რომელიც წარმოიშვა საბჭოთა მეურნეობის პირობებში, იძლევა პურს საგანგებო ზომების მოხსნის შემდეგ, ხოლო „იმპერიალისტური“ კულაკი კი ჯიუტობსო. „ცოტათი შევჩერდეთ საბჭოთა და კოლმეურნეობათა გაფართოების დარგში, არ არის კულაკის ისეთი შევიწროება საჭირო, კოლმეურნეობას ოდესღაც ექნება პური, ხოლო კულაკს კი ის დღეს აქვს — აცხადებს ჩიტინსკის ოლქის პარტიკონფერენციაზე მუშა-დელეგატი. „საჭირო არ არის ამოდენა თანხის დნეპროსტროისათვის გადადება მაშინ, როდესაც გლეხობასთან დამოკიდებულება ფუჭდება“, ან კიდევ „უახლოეს წლებში სხვადასხვა მიზეზის გამო ღარიბი გლეხკაცობა ვერ იქნება ქვეყნის ეკონომიური დასაყრდენი. ჩვენთვის აუცილებელია კურსი ავიღოთ მოსახლეობის უფრო შეძლებულ ფენებზე“ და სხვა. ეს სიტყვები მოწმობს იმას, რომ წვრილ-ბურჟუაზიული განწყობილება იჭრება ნაკლებად შეგნებულ და კლასობრივი თვალსაზრისით ჩამორჩენილ მუშათა რიგებში. წვრილი წარმოება წვრილ-ბურჟუაზიული იდეოლოგიისა და წვრილ-ბურჟუაზიული ელემენტების განვითარების საფუძველია; „ყოველი მხრიდან წვრილ-ბურჟუაზიული სტიქიით გარშემოერთყმინან პროლეტარიატს, წვრილ-ბურჟუაზიული სულისკვეთებით სწამლავენ მას, რყვნიან, იწვევენ პროლეტარიატში წვრილ-ბურჟუაზიულ უხასიათობას, დაქსაქსულობის ინდივიდუალიზმის რეცივიდებს, გატაცებიდან სასოწარკვეთილებამდე გადასვლას“¹⁾ — სწერდა ამხ. ლენინი. ასეთია მოკლედ ის წინამძღვრები, რომლებიც საფუძველად ედება მარქსისა და ლენინის მოძღვრების რევიზიას აღზრდისა და განათლების შესახებ.

მარქსმა, ეყრდნობოდა რა ოუენისა და საფრანგეთის დიდი მატერიალისტების შეხედულებას აღზრდის შესახებ, ამ შეხედულებათა ძირითადი საფუძველების კრიტიკის გზით მოგვცა ჩამოყალიბებული აზრი, თუ როგორი უნდა იყოს სკოლის სახე სოციალისტურ საზოგადოებაში. მარქსისა და ენგელსის პედაგოგიური იდეები მსხვილი ინდუსტრიის განვითარების პირობებში აღმოცენდა, ამიტომ ამ იდეათა ავტორებს საფრანგეთის და კერძოდ ინგლისის ეკონომიკის გან-

1) ნ. ლენინი „მემარცხენეობის საყმაწვილო სენი“.

ვითარების მაგალითზე შეეძლოთ მოეცათ გარკვეული აზრი პოლიტექნიკური და პროფესიონალური განათლების შესახებ.

პირველი საკითხი, რომელიც დღეს ზოგიერთი მემარჯვენე პედაგოგისათვის სადაოდ ითვლება, არის საკითხი პოლიტექნიკური სკოლის შესახებ. ამ საკითხის გარშემო შექმნილ აზრთა სხვადასხვაობას შორის უნდა აღინიშნოს:

ა) გასტევის შეხედულება კვალიფიციურ მუშათა კადრის მომზადების შესახებ;

ბ) პროფესორ პინკევიჩის მტკიცება, ვითომც მარქსი და ენგელსი ისევე აყენებდნენ და სწყვეტდნენ პრობლემას პოლიტექნიკის შესახებ, როგორც ანარქისტი რობენი და კროპოტკინი.

გ) მესამე შეხედულების თვალსაზრისით ჩვენ იმდენი ტიპის პოლიტექნიკური სკოლა შეგვიძლია გვქონდეს, რამდენი სამეურნეო განვითარების ფორმაც მოგვეპოება საბჭოთა კავშირის სახალხო მეურნეობაში.

აზრთა სხვადასხვაობა პოლიტექნიკისა და მონოტექნიკის შესახებ და ბრძოლა პოლიტექნიკური სკოლის დაცვისათვის ძველი საკითხია, და თუ ზოგიერთი პედაგოგი ამ საკითხს დღესაც აყენებს, როგორც სადავო საკითხს, ეს აიხსნება იმ საერთო მიზეზებით, რომელიც ზემოთ აღვნიშნეთ.

ნ. გ. კაზანსკი თავის წერილში: „პოლიტექნიკური განათლების საკითხის შესახებ“ იმ დასკვნამდე მიდის, რომ მარქსი ვითომც სრულიად არ ყოფილა პოლიტექნიკური სკოლის მომხრე და ნაცვლად პოლიტექნიკური სკოლისა პროფესიონალურ სკოლას აყენებდა. ამიტომ, კაზანსკის აზრით, უმჯობესია პოლიტექნიკის ტერმინის მაგივრად „ტექნიკური განათლება გვეხმარა.“ როგორც ქვემოთ დავინახავთ, კაზანსკის ასეთი შეხედულება მიმართულია იქითკენ, რომ დასაბუთებულ იქნას გასტევის თეორია მუშათა კადრის მომზადების შესახებ პოლიტექნიკური სკოლის გარეშე, როგორცაა საფაბრიკო-საქარბნო სკოლები განათლების სახალხო სისტემაში. კაზანსკი თავის შეხედულებას იმით ასაბუთებს, რომ მარქსი, მისი აზრით, არ ხმარობდა სიტყვას „polytechnische“, არამედ თავისი აზრის გამოსახატავად ის მიმართავდა შემდეგ სიტყვებს, როგორცაა „ტექნოლოგიური“ (technologische) და „ტექნიკური“ (technische). საინტერესოა ვიცოდეთ, შეეფერება თუ არა ეს სინამდვილეს; მართლაც, მარქსის ნაწერებში ვხვდებით თუ არა პოლიტექნიკური სკოლის ისეთ გაგებას, რომელიც საფუძვლად ედება დღეს ჩვენს პრაქტიკულ საქმიანობას?

ამის დასამტკიცებლად შესაძლებელია მოვიყვანოთ მაგალითი. მართალია, კაპიტალის პირველი ტომის 1898 წლის რუსულ თარგმანში ჩვენ ვხვდებით სიტყვას „ტექნიკური“ „პოლიტექნიკური“ მაგვირად, მაგრამ ეს სწორი არ არის. ამას ამტკიცებს სხვათა შორის ისიც, რომ გერმანულ დედანში ჩვენ ვხვდებთ სიტყვა „პოლიტექნიკური“ და არა „ტექნიკური“. რუსული თარგმანის ეს შეცდომა გამოსწორებულია ბაზაროვისა და სტეპანოვის მიერ, სადაც ჩვენ პოლიტექნიკური სკოლის შესახებ ვკითხულობთ:

„მსხვილი მრეწველობის ნიადაგზე ბუნებრივად აღმოცენებულ გარდაქმნითი პროცესის ერთ გამოვლინებად ითვლება პოლიტექნიკური და აგრონომიული სკოლები“¹⁾ (ხაზი ჩვენია, შ. ს.). იმ მიზნით, რომ თავიდან ავიშოროთ კაზანსკის, პინკევიჩის და გასტიევის რევიზიონისტული შეხედულებანი პოლიტექნიკური სკოლის შესახებ, საჭიროა ვიცოდეთ, რას გულისხმობდა მარქსი პოლიტექნიკური სკოლის სახით.

პირველი ინტერნაციონალის ჟენევის კონგრესისათვის შედგენილ რეზოლუციაში მარქსი წერდა:

„განათლებაში ჩვენ უნდა ვგულისხმობდეთ სამ რამეს: პირველი—სულიერი განათლება, მეორე—ფიზიკური აღზრდა, რომელსაც იძლევა ტანვარჯიშობის სკოლები და სამხედრო დაწესებულებანი; მესამე—პოლიტექნიკური აღზრდა, რომელიც უნდა აცნობდეს ყველა წარმოებითი პროცესის ზოგად მეცნიერულ საფუძვლებს და ამავე დროს ასწავლიდეს ბავშვსა და მოზარდს ყველა წარმოების მარტივი ხელსაწყოების პრაქტიკულ გამოყენებას.“ ამ დებულებაში სავსებით გასაგებად არის მოცემული, თუ როგორ უნდა გვესმოდეს პოლიტექნიკური და პროფესიონალური განათლება. მარქსი და ენგელსი იბრძოდნენ წვრილბურჟუაზიული თეორეტიკოსების (პრუდონი და რობენი) წინააღმდეგ, რომლებიც ამტკიცებენ იმას, რომ ვითომც პროფესია მუდმივი და უცვლელი კატეგორია იყოს. მარქსი პროფესიას ისტორიულ კატეგორიად სთვლიდა და ამიტომ აყენებდა აქტუალურად საკითხს პოლიტექნიკური განათლების შესახებ.

მძიმე ინდუსტრიის ზრდა-განვითარებასთან ერთად, რომელიც მიმდინარეობს საწარმოო საშუალებათა ავტომატიზაციის გზით, მივდივართ შრომის ტექნიკური განაწილების ნოსპობამდე, რასაც შე-

1) ამ თარგმანის გერმანული ტექსტი ასეთია: „Eine auf Grundlage der grossen Industrie naturwüchsig entwickeltes Moment dieses Umwälzungsprocesses sind polytechnische und agronomische Schulen“—კაპიტალი 2890 წ. გვ. 453.

დეგად უნდა მოყვეს სამუშაო ძალის დეპროფესიონალიზაცია. კაპიტალისტური მეურნეობის პირობებში ეს პროცესი თავის განვითარების განსაზღვრულ საფეხურზე ვიწრო სპეციალიზაციის წინაღმდეგობად იქცევა, რომლის მოწესრიგებაც სოციალისტური საზოგადოების გადაუდებელ ამოცანად არის დასახული. თუ კაპიტალისტური წარმოება მოითხოვს სამუშაო ძალა (ადამიანის სახით) მანქანის უბრალო დამატებად გადააქციოს, ეს მდგომარეობა მაშინ ისპობა, როდესაც ახალი საწარმოო საშუალებანი მუშის წინაშე ახალ ამოცანას აყენებენ, რაც უმთავრესად იმაში გამოიხატება, რომ ის უფრო მეტად ინტელექტით უნდა მუშაობდეს, ვიდრე ფიზიკურად. ამდენადვე ისმება საკითხი ინდივიდის ყოველმხრივი განვითარების შესახებ. თავის წიგნში „ფილოსოფიის სილატაკე“ მარქსი ჩვენ გვისურათებს იმას, თუ როგორი სიძლიერით ვითარდება შრომის დეპროფესიონალიზაციის ელემენტები კაპიტალისტური ინდუსტრიის გაფართოების პირობებში.

ამ დებულების ჭეშმარიტებას დღეს ბურჟუაზიული ქვეყნების პედაგოგებიც აღიარებენ.

შტუდგარტის უმაღლესი ტექნიკური ინსტიტუტის პრევატდოცენტი გიზე ილაშქრებს ვიწრო სპეციალიზაციის წინაღმდეგ. გერმანული, ჟურნალი „პიროვნება და ტექნიკური შემოქმედება“ აღნიშნავს იმას, რომ შრომის უაღრესი განაწილება საშუალებას არ აძლევს უმაღლესი კვალიფიკაციის მქონე ინჟინრებს შემოქმედებითი უნარი გამოიჩინონ თავის და რგში. ასეთსავე აზრს გამოსთქვამენ ვიწრო პროფესიონალურ განათლებაზე **მაიერი, ბოშტინდერი, დეგენი** და სხვები.

კაპიტალისტურ გერმანიას და მის ტექნიკურ ინტელიგენციას უკვე აწუხებს პროფესიონალური განათლების ის შედეგები, რომელიც საწარმოო ძალთა განვითარებამ გამოიწვია ავტომატიზაციის ზრდასთან ერთად. შეუძლია თუ არა გერმანიის სკოლებს დასძლიოს ეს წინააღმდეგობა? ცხადია, არ შეუძლია. არ შეუძლია, ვინაიდან ეს წინააღმდეგობა ზედნაშენია შრომისა და კაპიტალის წინააღმდეგობის საფუძველზე აღმოცენებული უკუღმართობის, რომელიც სოციალისტურმა საზოგადოებამ უნდა გადაჭრას.

ამერიკელი მრეწველებისა და ინჟინრების აზრით:

„ბნელი გონება რთული მანქანების გვერდით საშიშროებაში იმყოფება, მაგრამ რთული მანქანებიც საშიშროებაშია ბნელი გონების გამო, რომელიც მას მართავს. მანქანების გავლენა დღითიდღე

აზრდება, ის ძლიერი კუნთების ნაცვლად ძლიერ ინტელექტს მოითხოვს“.

თუ ასეთ მოთხოვნას უყენებს კაპიტალისტური წარმოება ამერიკელ მუშას, ცხადია, ეს მოთხოვნა უფრო ძლიერდება ჩვენს პირობებში, სადაც მუშათა კლასი ქვეყნის ხელმძღვანელის როლში გამოდის. ეს ჭეშმარიტება არ აქვს შეგნებული შრომის ცენტრალური ინსტიტუტის ხელმძღვანელ გასტევს, რომელიც რეაქციონურ და რევინიონისტურ შეხედულებებს ანვითარებს კვალიფიკაციური მუშათა კადრის მომზადების შესახებ. საუბედუროდ, გასტევის თეორიას, როგორც გარკვეულ პლათფორმას, მუშათა ახალგაზრდობის შრომის სოციალისტური კანონმდებლობის წინააღმდეგ მიმართულს, მხარს უჭერენ სამეურნეო და პროფესიონალური ორგანიზაციის ზოგიერთი წარმომადგენლები.

გასტევის თეორიის დედააზრი იმაში მდგომარეობს, რომ ის უმთავრეს ყურადღებას აქცევს რაც შეიძლება ნაკლები დროის და თანხის დახარჯვით მეტი შედეგის მიღებას, მაგრამ ეს მხოლოდ პირველი შეხედვით. ის წინააღმდეგია საფაბრიკო-საქარხნო სკოლების და აყენებს თეზისებს იმის შესახებ, თუ როგორ არც შესაძლებელია 3-6 თვის განმავლობაში მუშათა კვალიფიკაციური კადრის მომზადება. არც ერთი სიტყვა პოლიტექნიკურ განათლებაზე, სულიერ აღზრდაზე და სხეულებრივი განვითარების შესახებ გასტევის თეორიაში არ არის, რადგანაც ეს შეუძლებელია, იმ მცირე დროს განმავლობაში, რომელსაც გასტევი აწესებს წარმოებისათვის საჭირო მუშათა კადრების მომზადებისათვის.

გასტევი მოზარდი ახალგაზრდობის წარმოებაში მონაწილეობის წინააღმდეგია, რითაც ის ფაქტიურად თეორიულ სწავლებას წარმოებით საფუძვლებს აცლის, მოითხოვს მოზარდთა ჯავშნის მოსპობას, წარმოებაში ჩაბმულ მუშათა ახალგაზრდობის ხელფასის შემცირებას, მუშების შვილების ნაცვლად წარმოებაში, მისი აზრით, გაერთიანებულ უნდა იქნას გლეხური ახალგაზრდობა, საფაბრიკო-საქარხნო სკოლა მიაჩნია ტექნიკური ჩამორჩენილობის დამცველად და სოციალისტური რაციონალიზაციის წინააღმდეგ აღმართულ დაწესებულებად.

ვითომდა სოციალისტური რაციონალიზაციის გატარებისათვის გასტევი, როგორც ვხედავთ, მიმართავს მემარცხენე ფრაზებს, მაგრამ ის, რაც ზემოთ აღვნიშნეთ, უნდა გავიგოთ როგორც სოციალისტური რაციონალიზაციის და კომუნისტური აღზრდის წინააღმდეგ მიმართული ღონისძიებანი.

ბრძოლა გასტევის თეორიის წინააღმდეგ წარმოადგენს ბრძოლას მემარჯვენე გადახრასთან პედაგოგიურ ფრონტზე, რომლის გამარჯვებაც მარქსისა და ლენინის პედაგოგიურ იდეათა გაყალბება იქნებოდა, რადგანაც მარქსისტული პედაგოგიკა გვასწავლის, რომ თეორიული სწავლებისა და წარმოებითი აღზრდის ერთმანეთისაგან დაშორება შეუძლებელია. და ამ დებულების წინააღმდეგ მებრძოლ ხალხს მივყავართ კერძენშტეინერის პროფესიონალისტური აღზრდის თეორიამდე.

ამის დასამტკიცებლად მოვიყვანოთ მარქსისა და ლენინის შეხედულებანი წარმოებაში ბავშვების მონაწილეობის შესახებ.

„დღევანდელი მრეწველობის ტენდენცია — წერდა მარქსი, — გააერთიანონ ორივე სქესის ბავშვები და მოზარდი ახალგაზრდობა საზოგადოებრივი წარმოების აღმშენებლობაში ჩვენ პროგრესიულად, კეთილისმყოფელად და სამართლიან ზომად მიგვაჩნია, მიუხედავად იმყოფლად მიუღებელ საშუალებათა და ფორმისა, რომელშიც ეს ტენდენცია ხორციელდება კაპიტალის ბატონობის დროს.

რაციონალურად მოწყობილ საზოგადოებაში გამოუკლებლივ ყველა ბავში 9 წლის შემდეგ მწარმოებელი მუშაკი უნდა გახდეს. გამოვდივართ რა ამ მოსაზრებიდან, ჩვენ ვლაპარაკობთ, რომ არც მშობლებს და არც დამქირავეებლებს, საზოგადოებამ ნება არ უნდა მისცეს ისარგებლონ ბავშვისა და მოზარდი ახალგაზრდობის შრომით, თუ დაიკული არ იქნება პირობა მათი წარმოებითი შრომის განათლებისათან დაკავშირების შესახებ“ (პირველი ინტერნაციონალის ქენენის კონგრესის რეზოლუციიდან).

„არ შეიძლება წარმოვიდგინოთ მომავალი საზოგადოების იდეალი იმის გარეშე, თუ ახალი თაობის წარმოებითი შრომა შეერთებული არ იქნება განათლებასთან“ — გვასწავლიდა ლენინი.

შეადარეთ ეს ორი დებულება გასტევის დებულებებს და განსხვავება, რომელსაც რევიზიონისტული ხასიათი აქვს, ყველასათვის გასაგები გახდება. ჩვენ მიზანს შეადგენს არა მარტო სიტყვით, არამედ საქმითაც ვებრძოლოთ ამგვარ ტენდენციებს პედაგოგიურ აზროვნებაში, ვამხილოთ ამ ტენდენციების რეაქციონური ხასიათი და მოვუწოდოთ განათლების დარგში მომუშავე პირებს გააძლიერონ ბრძოლა ამ ტენდენციის წინააღმდეგ. პოლიტექნიკური სკოლის კრიტიკით გასტევი და კაზანსკი მის უარყოფამდე მივიდნენ, ხოლო პოლიტექნიკური სკოლის უარყოფა ნიშნავს მარქსისტული პედაგოგიკის ძირითადი საფუძვლების მოშლას.

პოლიტექნიკური სკოლის უარყოფამდე პროფესორი პინკევიჩი სულ სხვა გზით მიდის, საკითხის დასაბუთებაში ის ფორმალურად განსხვავდება ზემოთმოყვანილი პირებისაგან, მაგრამ ფაქტიურ მდგომარეობას ეს სრულებითაც არ სცვლის.

პინკევიჩის აზრით, მარქსსა და ანარქისტ რობენს შორის პოლიტექნიკური სკოლის საკითხში არავითარი განსხვავება არ არსებობს. ასეთი მტკიცება ყოველგვარ საფუძველს მოკლებულია. ცნობილია, რომ მარქსი სასტიკად ილაშქრებდა რობენის ინტეგრალური აღზრდის თეორიის წინააღმდეგ, რომელიც უპირატესობას ახალგაზრდობის პროფესიონალურ განათლებას ანიჭებს. რობენი მოითხოვდა, რომ მოქალაქეს მხოლოდ ერთი ხელობა სცოდნოდა და ისიც ზედმიწევნით, მაშინ, როდესაც მარქსი გვასწავლიდა მოზარდის ყოველმხრივი ანუ პოლიტექნიკური განათლების შესახებ. წვრილ ბურჟუაზიას პროფესია ისტორიულ კატეგორიად არ მიაჩნია, და გასაგებია, როდესაც მათი იდეოლოგებიც მას (პროფესიას) მეტაფიზიკური თვალსაზრისით განიხილავენ. ამ საკითხის ირგვლივ მარქსი სასტიკად ილაშქრებდა პრუდონის, ხოლო ენგელსი კი ლიურანგის წინააღმდეგ. როგორც ისტორიული წყაროებიდან ჩანს, პოლიტექნიკური სკოლის საკითხში მარქსი და რობენი აუცილებლად განსხვავდებიან, და თუ პინკევიჩი ყოველი შემთხვევისათვის ცდილობს მათ შერიგებას, ეს მხოლოდ იმიტომ, რომ უფრო დიდი ავტორიტეტის ფარდის ქვეშ დაფაროს თავისი წვრილ-ბურჟუაზიული ზრახვები.

პინკევიჩის ასეთი განზრახვა, ცხადია, გამოხმაურებას პოულობს მხოლოდ ისეთ პედაგოგებს შორის, რომლებიც მიდიან იმ დასკვნამდე, რომ ჩვენს პირობებში ვითომც შეუძლებელი იყოს პოლიტექნიკური სკოლის ორგანიზაცია.

მართალია, ამ დარგში ჯერჯერობით სიძნელეები აუცილებლად მოგვეპოება, მაგრამ წარმოებისა და ტექნის განვითარების დღევანდელ პირობებში, რომელიც ქვეყნის ინდუსტრიალიზაციის ტემპით განისაზღვრება, ჩვენ ფართო გასაქანი გვძლევს, რომ პრობლემა პოლიტექნიკური სკოლის შესახებ პრაქტიკულად გადავჭრათ. საფაბრიკო საქარხნო და გლეხთა ახალგაზრდობის სკოლების მშენებლობის პრაქტიკულმა გამოცდილებამ სავსებით ცხადყო ის ქეშმარიტება, რომ ჩვენ მოგვეპოება საკმაო წარმოებითი საფუძველი იმისათვის, რომ პოლიტექნიკური სკოლის პრობლემა გადავჭრათ. ვის შეუძლია დღეს უარყოს ეს ქეშმარიტება, გაილაშქროს საფაბრიკო საქარხნო სკოლების, როგორც ნამდვილი პოლიტექნიკური მარქსისტული სკოლების წინააღმდეგ? ცხადია, მხოლოდ იმათ, ვინც გასტე-

ვის სკოლას ეკუთვნის და გასტევეთან ერთად მოითხოვს პოლიტიკური სკოლების პროფსკოლებად გადაქცევას.

ასეთია, მოკლედ, მემარჯვენეების შეხედულებათა კონცეპცია დღევანდელ პედაგოგიურ აზროვნებაში ზემოთმოყვანილი ცენტრალური პრობლემების შესახებ.

მეორე საკითხი, რომელიც დღეს დავას იწვევს; არის საკითხი იმის შესახებ, გვჭირდება თუ არა მარქსისტული პედაგოგიკის საფუძვლიანი დამუშავება.

მეცნიერული პედაგოგიკის სისტემის გამომუშავებამდე დღემდე მუშაობდა მოსკოვის მეორე სახელმწიფო უნივერსიტეტთან არსებული პედაგოგიკის ინსტიტუტი, სადაც მომუშავეთა შორის (კალაშნიკოვი, პინკევაჩი) ერთიანი პოზიცია არ არსებობს; ამავე საკითხზე მუშაობს აღმოსავლეთის პედაგოგიური ინსტიტუტი (ყაზანში) და სასკოლო მუშაობის მეთოდების ინსტიტუტი. ამ ინსტიტუტებს შორის ცალკე საკითხებზე აზრთა სხვადასხვაობა არსებობს, მაგრამ თუ წინად ეს წინააღმდეგობანი მხოლოდ მოჩვენებითი იყო, დღეს უკვე რეალობად გადაიქცა და საფუძვლები ეყრება იმ თეორიებს, რომელიც მიმართულია მარქსისტული პედაგოგიკის წინააღმდეგ.

მარქსისტული პედაგოგიკის თეორიის ჩამოყალიბების საკითხის შესახებ ზოგიერთი პრაქტიკული მომუშავე, რომელსაც ვერ შეუგნია რევოლუციონური თეორიისა და პრაქტიკის ურთიერთდამოკიდებულება, ფიქრობს, რომ საჭირო არ არის მარქსისტული პედაგოგიკის თეორიის ჩამოყალიბება მაშინ, როდესაც უკვე მოგვეპოება სამეცნიერო პედაგოგიური სექციის პროგრამები, შრომის სკოლის დებულება, თეზისები ბავშთა თვითმართველობის შესახებ და სხვა. ამავე საკითხზე ბურჟუაზიული თეორიებით გატაცებული პედაგოგები ლაპარაკობენ, რომ ჩვენ უკვე გვაქვს ჩამოყალიბებული მარქსისტული პედაგოგიური თეორია. ფაქტიურად ეს პედაგოგები თავის წიგნებს პედაგოგიკის შესახებ ავსებენ ბურჟუაზიული პედაგოგების გადაუმუშავებელი ციტატებით, რომელსაც თეორიული ხასიათი აქვს, და ამ თეორიით ცდილობენ მარქსისტული პედაგოგიკის თეორიის შევსებას.

მარქსისტული პედაგოგიკის საკითხების დამუშავებას დღეს განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მივაქციოთ იმ გადახრების თავიდან აშორების მიზნით, რომელიც შემჩნეულია პედაგოგიურ აზროვნებაში. აღზრდის საკითხი სოციალისტური საზოგადოების მეტად მნიშვნელოვანი პრობლემაა; მას უფრო მეტი მნიშვნელობა ეძლევა რეკონსტრუქციის ეპოქაში წარმოშობილ სიძნელებთან დაკავშირე-

ბით. თეორიულად აღზრდა—ხანგრძლივი, გეგმიანი და ორგანიზაცი-
ქმნილი პროცესი, მაგრამ პრაქტიკაში ამ პროცესს გეგმიანობასთან
ერთად სტიქიური ხასიათიც აქვს. აღზრდის საქმეში ჩვენ დახმა-
ბერას ვვიწვევს პარტია, საბჭოები და პროფკავშირები, მაგრამ ჯერ-
ჯერობით პედაგოგიური პროცესის გეგმიანობის დარგში ძალიან
ცოტარამ არის გაკეთებული, ის მტკიცე კავშირი, რომელიც უნდა
დამყარდეს განათლების, მიწათმოქმედების და სახალხო ჯანმრთე-
ლობის კომისარიატებს შორის აღზრდისა და განათლების საკითხების
გადაჭრის დარგში, ჯერ კიდევ ჩანასახის სახით არსებობს და სა-
კმაოდ დიდი მუშაობაა საჭირო იმისთვის, რომ ეს ხარვეზი თავიდან
ავიცილოთ. ორგანიზაციული და სტიქიური ხასიათის პედაგოგიურ
პროცესთა შორის ურთიერთდამოკიდებულების განსაზღვრა, წი-
ნაალმდევობათა შესწავლა აუცილებელია იმისათვის, რომ მოსწავლე
ახალგაზრდობა აკადინოთ ქუჩის, ოჯახისა და ყოფა-ცხოვრების
უარყოფით გავლენას და დავაყენოთ ის პროლეტარული იდეოლო-
გიის გავლენის ქვეშ. ვისაც ეს არ შეუგნია, ვინც ილაშქრებს გა-
რემოზე ზეგავლენის მოწესრიგების წინააღმდეგ და პროფესორ კა-
ლაშნიკოვთან ერთად ამტკიცებს იმას, რომ პედაგოგიკას საქმე უნდა
ქონდეს მხოლოდ მიზანდასახულ ზედმოქმედებასთან და, ამ დებულებ-
ის დამტკიცებას ფიქრობს მარქსის, პლენანოვისა და ლენინის სი-
ტყვებით, ცხადია, იმავე ხასიათის შეცდომაში ვარდება, რაც პროფ.
პინკევიჩს მოუვიდა პოლიტექნიკური სკოლის საკითხის გადაჭრის
დროს. ჩვენ ვლაპარაკობთ შეცდომის შესახებ, რადგანაც მარქსის-
ტული პედაგოგიკის ძირითადი საფუძვლების წინააღმდეგ აშკარა
ვალაშქრებასთან ამ საკითხში ჯერჯერობით ჩვენ საქმე არ გვაქვს,
მაგრამ ეს საკითხს სავსებით არ ამოსწურავს, რადგანაც აქ შესაძლე-
ბელია შეცდომა კი არ იყოს, არამედ შეგნებული დასკვნები, მარ-
ქსისტული პედაგოგიკის წინააღმდეგ მიმართული.

სადაო საკითხთა ჯგუფს ეკუთვნის აღმზრდელობითი მომენტე-
ბის როლის საკითხი. მოიპოვებინ ისეთი პედაგოგები, რომლებიც
უარყოფენ ახალგაზრდობის მიერ ბუნებასა და საზოგადოებაზე ზედ-
მოქმედების პროცესში ცოდნა ჩვევათა მიღების შესაძლებლობის დიდ
პედაგოგიურ ღირებულებას. მათი აზრით, ზედმოქმედებითი პროცესი
უნდა იწყებოდეს მაშინ, როდესაც პირველი პერიოდი ცოდნა-ჩვევის
მიღებისა უკვე დასრულებულია.

საბჭოთა შრომის სკოლა ხაზგასმით აღნიშნავს პიონერთა ორ-
განიზაციის, მოწაფეთა თვითმართველობის და სხვადასხვა სახის ნე-
ბაყოფლობით საზოგადოებათა ჩამოყალიბების მნიშვნელობას ახალი

ადამიანის ყოფაქცევის გამომუშავების დარგში, მაგრამ, საუბედუროდ, მოიპოებიან ისეთი „მარქსისტი“ პედაგოგები და ფსიქოლოგები, რომლებიც თავის გამოკვლევებში იძლევიან დასჯის რეფლექსოლოგიურ დასაბუთებას და მის პრაქტიკულად გამოყენების მიზანშეწონილებას.

აზრთა სხვადასხვაობას იწვევდა და იწვევს საზოგადოებრივ-სასარგებლო მუშაობის საკითხი. იმ საკითხის შესახებ, თუ რა უნდა ვიგულისხმოთ საზოგადოებრივ-სასარგებლო მუშაობად, სამგვარი აზრი არსებობს: ა) ჯერ ცოდნა-ჩვევანი და შემდეგ საზოგადოებრივ-სასარგებლო მუშაობა, ბ) ცოდნა-ჩვევათა მიწოდება და სკოლის შენობის მორატვა არის საზოგადოებრივ-სასარგებლო მუშაობა და გ) საზოგადოებრივ-სასარგებლო მუშაობის დროს ჩვენ მთავარი ყურადღება უნდა მივაქციოთ ბავშთა წრეს და ამით უნდა განვსაზღვროთ ჩვენი მუშაობაც. მოიპოებიან ისეთი სკოლებიც, რომლებიც აშკარად ილაშქრებენ ყოველგვარი საზოგადოებრივ-სასარგებლო მუშაობის წინააღმდეგ და თავის სკოლის კედლებში იკეტებიან. ამ მხრივ საქართველოში ბევრი რამ არის გასაკეთებელი. განა ცოტაა ისეთი სკოლა, რომლებიც შეგნებულად არ ატარებენ რაიმე საზოგადოებრივ-სასარგებლო მუშაობას, სადაც ჩამოყალიბებული არ არის მშობელთა დამხმარე კომიტეტი, მოუწესრიგებულია სწორი დამოკიდებულება პიონერთა კოლექტივთან და კომკავშირის უჯრედთან?

ყველაზე უფრო საჭირობოროტო საკითხი მოწაფეთა სოციალური შერჩევაა. გადაჭრით შეიძლება ითქვას, რომ მეორე საფეხურის სკოლების მოწაფეთა სოციალური შემადგენლობა დამაკმაყოფილებელი არ არის, რომ აქ მთლიანად არ ტარდება სწორი კლასობრივი ხაზი, რის გამოც ძალიან მცირეა მუშებისა და გლეხების ბავშთა პროცენტი. რით აიხსნება ეს ვარემოება, თუ არა უყურადღებობით, ან კიდევ ზოგიერთ შემთხვევაში არა მარტო შეცდომით, არამედ შეგნებული ნაბიჯით, რომელსაც მივყავართ საბჭოთა სკოლის წვრილბურჟუაზიულ სკოლებად გარდაქმნაძღე. ზემოთმოყვანილი ფაქტები, რომლებიც საფუძვლად ედება მემარჯვენე გადახრას პედაგოგიურ აზროვნებაში, გარკვეულ პრაქტიკულ ამოცანებს აყენებს პარტიისა და კერძოთ განათლების კომისარიატის წინაშე. ბრძოლა მემარჯვენე გადახრასთან და მასთან შემრიგებელ განწყობილებასთან განათლების ფრონტზე მომუშავეთა ძირითად ამოცანად უნდა გადაიქცეს, უმთავრესად პრაქტიკული საქმიანობის საკითხების გადაჭრის დროს. ჩვენ უნდა ვეცადოთ ხელი შევუწყოთ ისეთი ძალების მომზადების

საქმეს, რომლებიც თავისი შეგნებით და ტექნიკური ცოდნით სათავეში ჩაუდგებიან და გაათავართობენ ქვეყნის ინდუსტრიალიზაციის და სოფლის მეურნეობის სოციალისტურ საფუძვლებზე გარდაქმნის საქმეს.

შ. სიხარულიძე

ანტირელიგიური აღზრდა ჩვენს სკოლებში.

„ჩვენი პროპაგანდა წარმოუდგენელია ისე, თუ ათეიზმის პროპაგანდაც არ გავწიეთ“.

ლენინი.

საბჭოთა შრომის სკოლა კლასიურია, როგორც ყოველი სკოლა დღემდე არსებული ჩვენში და უცხოეთში. ჩვენსა და უცხოეთს შორის ის განსხვავებაა, რომ უცხოეთის სკოლა ბურჟუაზიულ ინტერესებს ემსახურება, ჩვენი კი პროლეტარიატის ინტერესებს. სკოლა მმართველი კლასის ხელში მჭრელი იარაღია, რომლის საშუალებით ის ებრძვის მოწინააღმდეგე კლასს და მის შეხედულებებს.

რამდენიც გინდა ეცადოს ბურჟუაზია სკოლა პოლიტიკის გარეშე გამოაცხადოს, ის თვალებს ვერაფერს აუხვევს და აშკარაა მისი პოლიტიკაც ამ მხრივ. მას სურს გულუბრყვილობით და უცოდველი ადამიანის პოზით მოატყუოს მშრომელები, მაგრამ მგლის ქურქში გახვეულ ცხვარს ყველა იცნობს.

ბურჟუაზიისათვის მშრომელთა წინააღმდეგ მიმართული ბრძოლის საშუალებას—რელიგიას დიდი მნიშვნელობა აქვს. ბედნიერების მოლოდინში ითმენს მშრომელი სააქაო ტანჯვას. მშრომელთა უმრავლესობას ბურჟუაზიულ საზოგადოებაში აკლია ცოდნა, აკლია კრიტიკის უნარი ან ბრძოლისათვის სითამამე, რომ დაასკვნას: თუ მართლაც აქ, წუთისოფელში სიმდიდრე და ნეტარება ნიშნავს იქ სამუდამო მწუხარებას და ტანჯვას, ბურჟუაზია რად არ აიღებს ხელს წუთიერ ბედნიერებაზე და არ შეუდგება მუდმივი ნეტარებისათვის მზადებას. ბურჟუაზია ურცხვად ატყუებს მშრომელებს, პატარაობიდანვე მათ გონებას ათრობს რელიგიის ბანგით, უშხამავს აზროვნებას მისტიციზმით, ყველაფერს ღვთის განგებით ხსნის და ყველფავს თავის სასარგებლოდ.

ამრიგად, რელიგია არ არის უგნებელი რამ, როგორც ბევრსა ჰგონია, არამედ ექსპლუატაციის უდიდესი იარაღია. ამით აიხსნება

ას გარემოება, რომ ბურჟუაზიულ ქვეყნებში სამღვდელთა მეთაურები სამოთხის და ჯოჯობის საქმეებს კი არ აწესრიგებენ, აშკარა სააქაო პოლიტიკურ საქმეებს სათავეში უდგანან და მუშათა კლასის დასაპყრობად და გასაყვლედ კანონებს სწერენ. ასეა ფაშისტური იტალიაში, სადაც რომის პაპი უგვირგვინო მეფის როლში გამოდის, ასეა „დემოკრატიულ“ ინგლისში, სადაც კენტერბერის ეპისკოპოსი დაპყრობილი ახალშენების გაქვალტყავებულ მშომელებს ჩემბერლენტან ერთად „შეწვენითა ღვთისათა“ აწიოკებს და სულს ართმევს. ასევეა სხვა ბურჟუაზიულ ქვეყნებში, ასევე იყო ყოფილ რუსეთის ტერიტორიაზე ოქტომბრის რევოლუციამდე, მაგრამ ასე არ არის საბედნიეროდ ეხლა.

რელიგია უაღრესად პოლიტიკური მნიშვნელობის საკითხია და ყალბი პათოსით გამოთქმული სიტყვები, რომელიც ჩვენ ხშირად გვესმის: „რელიგია სინიდისის საკითხია და ამიტომ ხელუხლებელი უნდა იყოს“, ნიღბამოფარებული „გულუბრყვილობა“ ან გზაბნეულის ბოდვაა. ლენინი წერდა: „ანტირელიგიური პროპაგანდა მის ძირითად ამოცანას უნდა დაექვემდებაროს: ექსპლოატატორების წინააღმდეგ ექსპლოატაციამნილი მასების კლასობრივი ბრძოლის გაფართოებას“.

დაინგრა ჩვენში ფეოდალების, ბურჟუების და ეპისკოპოსების მიერ ნაშენი ხუხულა—იმპერია, განთავისუფლდა მუშათა კლასი და სამართლიანად მიმართა თავისი რისხვა რელიგიის წინააღმდეგ. მაგრამ მაგარიც ის არის, რომ საუკუნეებით ნაწვეთი შხამი გუბებდა გადაიქცა და საზოგადოების ქვედა ფენებში ფესვებ-გადგმულ სარწმუნოებას ერთის დაკვრით ნიკოლოზ მეორესავით ტახტიდან ვერ გადაისვრი. მყვლეფელებმა კარგად იცოდენ რასაც შვრებოდენ: ცეცხლითა და მახვილით ავრცელებდენ რა სარწმუნოებას, გლებობას უვიცობაში, ტალახსა და ქუჭყში აღრზობდენ, რომ ცოდნას, სწავლას შხამის საწინააღმდეგო შრატი არ დაემზადებინა და საიქიოს მაგიერ მშრომელს პირი სააქაოსკენ არ ექნა. სხვა მაგალითი რალად გვინდა: საეპარქიო და საზოგადოდ სასულიერო სასწავლებლებში ბუნებისმეტყველებას სრულიად არ ასწავლიდენ მაშინ, როდესაც საღვთო სჯულს და ღვთის მსახურებას უნდებოდა მუშაობის სამი მეოთხედი. ადვილი არ არის ქრისტიანული ფანატიზმით მოწამლული ხალხის „მორჯულება“. რელიგიის საწინააღმდეგო ბრძოლა დიდ სიფრთხილეს მოითხოვს, დიდ მოთმინებას, დიდ ენერჯიას, მაგრამ ეს ერთი წუთითაც არ ნიშნავს იმას, თითქო ჩვენ ამიტომ ამაზე ხელი უნდა ავიღოთ ან შევანელოთ ბრძოლის ტემპი.

პროლეტარიატისთვის რელიგია არა თუ საჭირო არ არის, მისთვის ის მავნეა იმდენად, რამდენად მისი მსოფლმხედველობა—მატერიალისტური შემეცნება, ძირფესვიანად ეწინააღმდეგება მისტიციზმს, ზებუნებრივ გაგებას და ცრუმორწმუნეობას. სკოლა, რომელიც ზრდის მშრომელთა შვილებს, უნდა ემსახურებოდეს მმართველი კლასის—პროლეტარიატის ინტერესებს. პროლეტარიატსთვის საკუთარი მსოფლმხედველობა აქვს და ცხადია, მას სურს თანამედროვე ახალგაზრდობა აღიზარდოს მეტწილად ადამიანებად.

რა არის საჭირო, რომ ბრძოლა პროლეტარიატის სასარგებლოდ წარიმართოს და მატყუარა მტერი დავამარცხოთ? უეჭველია, ღრმა და საფუძვლიანი ცოდნა. ამგვარ ცოდნას უნდა იძლეოდეს ჩვენი სკოლა, პირველი საფეხურიდან უმაღლეს სასწავლებლამდე. არ არის საკმარისი ვთქვათ დეკლარატიულად: „ღმერთი არ არის“, ან ხატები დაეწვათ, ბავშბს ჯვრები ჩამოვგლიჯოთ. საჭიროა, მეცნიერული მუშაობა, დასაბუთებული მსჯელობა და ფაქტებით რელიგიის საწინააღმდეგოდ გამოვილა. სკოლაში მუშაობის დროს საკმაო საშუალება და მასალა გვაქვს იმისთვის, რომ დავამტკიცოთ რელიგიის უნიადაგობა. როგორ არის ამ მხრივ საქმე ჩვენ სკოლებში? ცხადია, მდგომარეობა დამაკმაყოფილებელი არ არის. ჩვენ ხშირად ვმუშაობთ „შემთხვევიდან შემთხვევამდე.“ მივადექით ქრონოლოგიურად „შობას“, ავტეხთ განგაშს, „აბა, დაიწყეთ ანტირელიგიური პროპაგანდა“. რაღაცას შევაკოწიწებთ, სწრაფად გამოუშვებთ გაზეთს, ჩავატარებთ ინსცენირობას, გავმართავთ დისპუტს და მორჩა! „აღდგომამდე“ თავისუფალი ვართ.

ვფიქრობთ, ეს ყოველად დაუშვებელი ღონისძიებაა! ამ შემთხვევაში ჩვენ საქმე გვაქვს არა ანტირელიგიურ აღზრდასთან, არამედ სახელდახელო პროპაგანდასთან. კამპანიები შეიძლება იყოს თესვის, სესხის გავრცელების და სხვა, მაგრამ, როგორ შეიძლება სკოლაში, აღზრდის საკითხებში ჩვენ კამპანიებით დავემყოფილეთ? კამპანიები კიდევ არაფერი, მაგრამ ჩვენ ხშირად გვიხდება მოვისმინოთ ზოგიერთი მოქალაქისგან:—რა საჭიროა ანტირელიგიური პროპაგანდა, ბავშვებმა ღმერთზე არაფერი იციან და ამით თქვენ მათ მიმართულებას აძლევთ მორწმუნენი გახდენ. —საკვირველი მსჯელობაა! გამოდის, რომ ბავშვებმა არაფერი იციან ღმერთზე, თითქო ისინი არ ცხოვრობდნენ იმ ოჯახში, სადაც ხშირად ხედავენ „შობა“-„აღდგომისათვის“ სამზადისს, თითქო ბავში არ დადიოდეს იმ ქუჩებში, სადაც კელეპტრებით გაჩაღებული ეკლესიებია, თითქო მას ყურები დახშული აქვს და არ ესმის ზარების წკარუნნი, თითქო ვერ ხედავს, თუმ-

ცა იზვიათად, მიცვალებულის გასვენებას მღვდლით ან სასაფლაოზე ჯვრებს და სხვას. ასეთი მსჯელობა თვალების ახვევაა!.. ჩვენს სინამდვილეში ბავშს არ შეუძლია არ იცოდეს ღმერთი, რადგან ეს ღმერთი ჯერ კიდევ საკმაოდ „არსებობს“. ჩვენი მიზანია არა ურელიგიო აღზრდა, არამედ ანტირელიგიური, რადგან შემცდარია ის აზრი, რომ ჩვენი ბავშვები ყოველგვარი რელიგიის გარეშე იზრდებიან. ადამიანს წრე ზრდის, წრე კი ჩვენში ჯერჯერობით საკმაოდ რელიგიურია.

ერთმა მასწავლებელმა, რომ დაემტკიცებია, თითქო ბავშვებს არავითარი წარმოდგენა არა აქვთ ღმერთზე, მითხრა:—დღეს ერთი მოწაფე მომვარდა და მეუბნება: „მასწავლებელო, მე დღეს ღმერთი ვნახეო. გამოირკვა, რომ ბავშს შემოსილი ეპისკოპოსი უნახავს“. ასეთმა საბუთმა გამაკვირვა, მასწავლებელს უხაროდა, რომ ბავშვი ღმერთს ვერ „იცნობს“ და ეპისკოპოსში აურია. თითქო ჩვენთვის სულ ერთი არ იყოს, ბავშვი ღმერთს კაცად წარმოიდგენს, მხეცად, თუ სხვა რამედ. მაგარი ის არის, რომ ბავშმა იცის ღმერთის „არსებობა“ და მის წარმოდგენაში ის როგორ გადატყდება, ეს აღარ გვანტერესებს. ჩვენ ყოველგვარ ღმერთს ბრძოლას ვუცხადებთ, იქნება ის „ებრაელების იეგოვა, მუსლიმანების ალახი, თუ ქრისტიანების „მამა ღმერთი, ერთი, მაგრამ სამპიროვანი“. თავის მოტყუილებას გვერდი ავუაროთ და აშკარად ვთქვათ, რომ ბავშვი ღმერთს „იცნობს“ სკოლიდან თუ არა, ოჯახიდან, ქუჩიდან მაინც.

კოუპსკაია ამბობს: „სკოლა გავლენას ახდენს ბავშვების მსოფლმხედველობაზე, მაგრამ უფრო მეტ ზეგავლენას ახდენს გარემოცული წრე“. აქედან დასკვნა: მანამ, სანამ საზოგადოება არ დაივწყებს ღმერთებს, ჩვენ დაზღვენული არა ვართ, რომ ჩვენი ბავშვები ღმერთების „გარეშე“ გაიზრდებიან და ჩვენც მზად უნდა ვიყოთ ღმერთებთან საბრძოლველად. სკოლამ არა თუ მხოლოდ ბავშვები უნდა აღზრდას, არამედ თავის მუშაობის ასპარეზი გადიტანოს მოსახლეობაშიც და ლექციებით, კინოებით და სხვა მხატვრული ხერხებით ზეგავლენა მოახდინოს რაიონის მოსახლეობაზე. მთავარი სამუშაო კი უნდა დაეკისროს იმ ახალგაზრდობას, რომელიც სკოლაში ღრმად ითვისებს ანტირელიგიურ ცოდნას, რომ შემდეგ ოჯახში გადაიტანოს.

ასრულებს თუ არა ჩვენი სკოლა ამ დიდ ამოცანას? ჩვენ ვფიქრობთ, არა, ვერ ასრულებს, ან ცუდად ასრულებს. ჯერ ერთი, როგორც ზევით ვთქვით, ანტირელიგიურ აღზრდას აქვს კამპანიური ხასიათი და არა სისტემატიური. პროგრამებშიც მისი ადგილი მეტად მიჩქმა-

ლულია და მის (პროგრამების) შეთვისებას მიზნად ათეისტის შექმნა არა აქვს. მეორე, ჩვენი სახელმძღვანელოები ამ მხრივ ნაკლებად უპასუხებენ ჩვენს მოთხოვნილებას. ჯერჯერობით სახელმძღვანელოებში საკმაოდ ხშირად გვხვდება რელიგიური ხასიათის მასალები (იხ. ამხ. პ. აფხაიძის წერილები „კომუნისტში“), რომელიც ბავშვს ძალაუვნებურად რელიგიისკენ აქნევინებს პირს მაშინ, როდესაც ამხ. კრუჟსკაია სწერს: ძალიან დიდი მუშაობა ჩატარდა სახელმძღვანელოებიდან რელიგიური სულით გაუღენთილი ლექსების, მოთხრობების განდევნისათვის. ჩვენში ამ მხრივ, საქმე ჯერ საკმაოდ მოიკოჟლებს და დიდ ყურადღებას მოითხოვს. მესამე და მთავარი არის თვით მასწავლებლის საკითხი. შეუძლებელია ადამიანს ის მოსთხოვო, რაც თვითონ არ აქვს. თუ მასწავლებელი მორწმუნეა ან მსოფლმხედველობით არამატერიალისტია, ცხადია, მას ანტირელიგიური პიროვნების აღზრდა არ შეეძლება. მასწავლებელი უეჭველად უნდა იყოს ათეისტი და მატერიალისტი. რელიგიოზურობის მხრივ ჩვენ საქმე გვაქვს მასწავლებელთა ორ კატეგორიასთან: პირველი—რელიგიური, იდეალისტი და, მაშასადამე, მარქსიზმის უეჭველი მტერი და მეორე, გაუთვითცნობიერებელი პიროვნება, რომელსაც გარკვეული მსოფლმხედველობა არ გააჩნია. პირველი, აშკარაა, ჩვენს სკოლაში ვერ იმუშავებს და თუ მაინც მუშაობს მატერიალური მოსაზრებით, ის ხელს უშლის შრომის სკოლის წინსვლას. მისი გასწორების იმედი დაკარგულია, ის ჩვენს სკოლას უნდა მოშორდეს. მეორენი უნდა გადიხარშონ და მარქსისტული მსოფლმხედველობით აღიჭურვონ სათანადო ხელმძღვანელობის გაწევით მარქსისტულ მსოფლმხედველობით. **დენინი სწერდა:** „ცოტა რამ როდი კეთდება იმისთვის, რომ ძველი მასწავლებლობა დაეძრათ თავისი ადგილიდან, ახალი ამოცანების შესრულებაში ჩავაბათ, დავაინტერესოთ პედაგოგიკის საკითხების ახალი დაყენებით, დავაინტერესოთ ისეთი საკითხით, როგორიც არის სარწმუნოების საკითხიო“. ეს იწერებოდა რამდენიმე წლის წინ; და საბედნიეროდ, ჩვენში მორწმუნე მასწავლებელთა რიცხვი დიდი არ არის, მაგრამ თუ დღემდე ამ მხრივ ზოგიერთი მასწავლებლები არა თუ არ გამოსწორებულან, არამედ გამოსწორების იმედსაც არ იძლევიან, ვფიქრობთ, ახალგაზრდობის აღზრდას ისინი დიდ ზიანს მოუტანენ.

სკოლაში დისციპლინების მუშაობა ისე უნდა იყოს წარმართული, რომ ყველგან და ყოველთვის აშკარად ჩანდეს მსოფლმხედველობის საკითხი. რასაკვირველია, სწორია ის შეხედულება, რომ საზოგადოებათმეცნიერების მასწავლებელი მსოფლმხედველო-ახალ სკოლისკენ.

ბით უეჭველად მარქსისტ-ლენინელი უნდა იყოს, მაგრამ ეს არც მარა. არცერთ მასწავლებელს არ შეუძლია გულდამშკიდებით განაცხადოს, მე ვასწავლი მათემატიკას ან ფიზიკას და ჩემი საქმე არ არის მსოფლმხედველობის საკითხებზე თავის მტერევაო. ეს იქნებოდა მეტად მაგნე ნეიტრალური პოზიცია, რომელიც ჩვენი აღზრდის საქმეს დიდ ზიანს მოუტანდა. რაც შეეხება ბუნებისმეტყველს და ლიტერატურის მასწავლებელს, აქ საქმე უნდა გვექნეს უსათუოდ მსოფლმხედველობით გამართულ მარქსისტთან. ბუნებისმეტყველება, რომელსაც ევალება გამოამჟღავნოს რელიგიის მატყუარობა და ურყევი კანონებით დაამტკიცოს მისი სიყალბე, მთლიანად უნდა ემსახურებოდეს კარგად შეიარაღებულ, მეცნიერულად წელგამართული ათეისტის შექმნას. ზოოლოგიის, ბოტანიკის და ანატომიის ცოდნისა და მოწაფეში მსოფლმხედველობის განმტკიცების საკითხის დაუკავშირებლობა, როგორც ეს აქამდე ხშირად იყო, ყოველად მიუღებელია. რასაკვირველია, ჩვენ იმის თქმა არ გვინდა, რომ ბავშვებს საგნების ცოდნა არ მივცეთ, პირობით, ცოდნას, ჩვევებს, დისციპლინების შეთვისებას უდიდესი ყურადღება უნდა მივაქციოთ, მაგრამ არა განყენებულად, არა „საგანი საგნისთვის“, არამედ იმ მოვლენათა ასახსნელად და მსოფლმხედველობის გამოსაქედად, ურომლისოდ პიროვნებამისტიციზმის და რელიგიური რუტინის მონად იქცევა. დისციპლინები, საგნები საშუალებაა მიზნის მისაღწევად, მიზანი კი ცხოვრების შესწავლაა იმ გაგებით და შემეცნებით, როგორც ამას კემზმარიტი მსოფლმხედველობა-მარქსიზმი გვიმტკიცებს. კომკავშირის მე-VIII საკავშირო ყრილობაზე კრუპსკაიამ სამართლიანად განაცხადა: „ცხადია, ჩვენ უნდა მივალწიოთ იმას, რომ სკოლა ბავშვებს ცოდნას აძლევდეს. სწორედ ამიტომაც დადიან ისინი სკოლაში. მაგრამ. ამხანაგებო, შეუძლებელია არ დავინახოთ, რომ სწავლების ლოზუნგი ხშირად იმ მხრივ არის გამოყენებული, რომ იფიტება იმის შინაარსი, რასაც ასწავლიან. მაგ., შეუმჩნევლად იწყება ჩვენს სკოლაში რელიგიასთან ბრძოლის გაქრობა. მუშათა კლასის ბრძოლის გაშუქებით საკითხები თანდათან ქრება, რომ სწორ ლოზუნგს: „მეტი ყურადღება სწავლას“, იყენებენ, როგორც ლოზუნგს „მოდო ვისწავლოთ მხოლოდ გრამატიკა, მხოლოდ არითმეტიკა... შინაარსი კი, კომუნისტური შინაარსი—ეს გარეშე საქმეა“.

რუსეთის სინამდვილეში იდეოლოგიური მტრების რელიგიური თავდასხმა უფრო მკაცრი და აშკარაა, ვიდრე ჩვენში. ეს გასაგებიც არის იმ ისტორიული პირობებით და კულტურული წარწერით, რომელიც ჩვენ და რუსეთს ერთმანეთისგან გვანსხვავებდა, მაგრამ ერთ

წუთს არ უნდა დავივიწყოთ, რომ ჩვენშიაც საკმაოდ დიდი ასპარეზი აქვს რელიგიური სულსკვეთებით გაჟღენთილ მტერს. გააფთრებული ბრძოლა ეხლა სწორედ იდეოლოგიურ ფრონტზე სწარმოებს და ბარიკადებს იქით დარაზმული მტერი ახალგაზრდობის გადაბირებას რელიგიის საშუალებით ფიქრობს.

ჩვენიში ეს საკითხი ჯერ კიდევ კარგად არ არის დამუშავებული. არ ვიცით, თუ რა მდგომარეობაა სკოლებში რელიგიური განწყობილების სფეროში. არ ვიცით, რადგან არ ჩაგვიტარებია არც ანკეტური. დაკითხვა, არც პერსონალური შესწავლა, არც სხვა სახის მუშაობა, რომ გამოგვეჩვენოს, მართლაც ისე კარგად არის საქმე, რომ შეგვიძლია რუსეთში დაწყებულ რელიგიურ თავდასხმა-მოგერიებას გულდამშვიდებით ვუტკიროთ, თუ შინაც არ გვაქვს რიგიანად საქმე.

რუსეთმა კლასობრივ მტერს ნილაბი ახადა, განგაში ასტეხა, და პრესის და სათანადო ორგანოების სახით სამკედრო-სასიცოცხლო ბრძოლა გამოუცხადა, ჩვენში კი ჯერ-ჯერობით კამპანიებით ვკმაყოფილდებით და „შემთხვევიდან შემთხვევამდე“ გულდამშვიდებით განვაგრძობთ ყოველდღიურ მუშაობას. ჩვენი ღრმა რწმენით, თავი უნდა დავანებოთ ჩვენებითი ხასიათის მუშაობას, ზერელე, წყალ-წყალა პროპაგანდას, ობივატელურ გულდამშვიდებას და გადავიდეთ უფრო ღრმა და საფუძვლიან საქმიანობაზე. ამისათვის საჭიროა:

1. სკოლაში სწარმოებდეს სისტემატიური, პროგრამულად დამუშავებული ანტირელიგიური აღზრდა, რომლითაც გაჟღენთილი იქნება არა ერთი რომელიმე საგანი, არამედ ყველა გამოუტყლებლივ.

2. სრულიად მოისპოს რაიმე იმედების დამყარება ურელიგიო აღზრდაზე, რადგან ბავში ტრიალობს და იზრდება ისეთ წრეში, სადაც რელიგია ჯერ კიდევ საკმაოდ ძლიერია. ბავშმა უნდა იცოდეს რაზე ემყარება რელიგიური ცრუმორწუნეობა და შეგნებით მივიდეს რელიგიის უარყოფამდე.

3. სკოლამ უნდა შესძლოს ანტირელიგიური ელემენტების შეტანა მოსახლეობაში, რომ ამით საყრდენი გამოაცალოს რელიგიურ განწყობილებას მასაში.

4. ეხლავე შევუდგეთ ჩვენი სკოლების რელიგიური სახის გამოორკვევას ანონიმური ანკეტებით, კითხვა-პასუხებით, დისპუტით, და სხვ.

4. ყველა დასახული ამოცანის გადაჭრა დიდ პასუხისმგებლობას აკისრებს საბჭოთა მასწავლებელს. ამიტომ კავშირის ხაზით შეიძლება უკვე მასწავლებელს მოეთხოვოს კავშირის წევრებისათვის ყოველგვარი რელიგიის გარეშე დგომა. ჩვენი ღრმა რწმენით, საქართველოს მასწავლებელთა უდიდესი ნაწილი ყოველგვარი რელიგიის

გარეშე დგას და მათი საშუალებით უნდა მოხდეს მასწავლებელთა ოჯახის რელიგიური წევრებისაგან გაწმენდა, რადგან მორწმუნე მასწავლებელი უდიდესი საფრთხეა ჩვენი სკოლისთვის.

6. ახალგაზრდათა ორგანიზაციებს, პიონერებს და კომკავშირს — მართებსთ დიდი სიფრთხილე, რომ მათ რიგებში არ იყონ რელიგიურად განწყობილი წევრები. საბჭოთა მასწავლებელთან ერთად მათ უნდა შესძლონ უდიდესი ამოცანის გადაჭრა — კლასობრივი მტრის დამარცხება.

ჩვენ დარწმუნებული ვართ, რომ უახლოეს მომავალში სახალხო განათლების საკითხების გადასაწყვეტად მოწვეული პარტიათბირი სკოლის მხარეს დიდ ყურადღებას მიაქცევს და ადგილებს სათანადო მითითებებს მიაწოდებს.

6. ძიძიგური:

რა აძნელებს გზობლიური ენის და ლიტერატურის სწავლებას და როგორი დახმარებაა საჭირო.

ჟურნალი „ახალ სკოლისაკენ“-ის ფურცლებზე რამდენიმე წერილი არის მოთავსებული, სადაც აღნიშნულია, რომ ქართული ენის და ლიტერატურის სწავლება ჩვენს სკოლებში ვერ არის ხეირიანად დაყენებული, რომ ჩვენმა ახალთაობამ არ იცის წელგამართული წერა-კითხვა.

ეს მართალია.

მაგრამ, როგორც ყოველ მოვლენას, ისე ამ გარემოებასაც აქვს თავისი ღრმა მიზეზები. ეს მიზეზები შემდეგია:

1) იმ მასალის ირგვლივ, რომლის დამუშავება უხდება ქართული ენის მასწავლებელს, არცერთი კრიტიკული ნაწარმოები არ მოიპოვება (რომ ის დაიხმაროს მასწავლებელმა მუშაობის სწორად წარმოებისათვის). მასწავლებელს უხდება საკუთარი შეხედულებით, საკუთარი დასკვნებით უხელმძღვანელოს მოწაფეებს ამა თუ იმ ნაწარმოების გარჩევა-შეფასების დროს. ამიტომ რამდენიც მასწავლებელია, იმდენივე თავისებური მიდგომა არის. მეტიმეტ სიჭრელეს აქვს ადგილი. ასეთ პირობებში ადვილი შესაძლებელია მნიშვნელოვანი რამ უყურადღებოდ დარჩეს და დეტალი კი ვრცლად იქნას გაშუქებული.

2) თემის შესწავლის დაწყების წინ საჭიროა სოციოლოგიური ხასიათის საუბრის ჩატარება მასწავლებლის მიერ იმდენად, რამდენადაც ეს აუცილებელია მუშაობის სრულქმნისათვის.

აქაც ყოველი მასწავლებელი თავისებურად აშუქებს საკითხს, რადგან ამ საკითხის შესასწავლად ის ვერ პოულობს საჭირო ლიტერატურას.

3) ფორმალი გრამატიკის შესწავლისათვის სათანადო სახელმძღვანელო არ არის. ეს (ფორმალი გრამატიკა) ხომ ახალი საქმეა და, როგორც ასეთი, მეტ სიძნელეს შეიცავს.

4) ჩვენი ენისა და ლიტერატურის სწავლებისათვის საჭირო მეთოდური ლიტერატურა ნაკლებად მოიპოვება.

5) ამას ემატება ისიც, რომ სახელმძღვანელოები ვერ აკმაყოფილებს პროგრამის მოთხოვნილებას. ზოგ სახელმძღვანელოებში სანახევროდაც არ მოიპოვება ის მასალა, რომელსაც პროგრამა მოითხოვს, ალბათ იმიტომ, რომ ამ სახელმძღვანელოების გამოცემამ დაუსწრო პროგრამების გამოცემას.

ყველაფერი ეს, ერთად შეჯამებული, საუკეთესო პირობაა იმისა, რომ ქართული ენისა და ლიტერატურის სწავლება ჩვენს სკოლებში მოიკოჭლებდეს. როგორ შეიძლება ამ ნაკლის გამოსწორება, როგორი დახმარებაა საჭირო?

1) რაკი პროგრამა თემატიურად არის დალაგებული, კარგი იქნება, რომ ახალ სახელმძღვანელოშიც მასალა თემატიურად იქნას დალაგებული და ყოველ თემას წაემძღვაროს რამდენიმე მთავარი კითხვა, რას მასწავლებელს საშუალებას მისცემს (თემის შესწავლის დაწყების წინ) სოციალ-ეკონომიური შინაარსის საუბრის ფარგლები მოძებნოს და ამა თუ იმ უკიდურესობაში არ გადაიჩეხოს.

შეიძლება ითქვას:

ყოველი სკოლის (ერთნაირი ტიპის სკოლების) მოწაფეობის გონებრივი ჰორიზონტი ხომ ერთნაირი არ არის, რომ წინასწარ მოცემული კითხვები საერთო და სავალდებულოდ მივიღოთო?

ცხადია, რომ ყოველი მასწავლებელი ისე დაამუშავებს მასალას, როგორც ეს შეეფერება მისი მოწაფეების ცოდნის დონეს, მაგრამ ამ შემთხვევაში ისიც კარგია, რომ დასაყრდნობი წერტილი, მუშაობის დასაწყისი და გეზი ყოველი მასწავლებლისთვის ერთი იქნება, რაც დიდად შეუწყობს ხელს სხვადასხვა სკოლების მოწაფეების ცოდნის დონე ერთმანეთს დაუახლოვდეს, ერთი სკოლა მეორეს არ ჩამორჩეს, ეს კი მნიშვნელოვანი საქმეა.

2) ყოველი ნაწარმოების—მოთხრობის, პოემის, თუ ლექსის — ბოლოს ისეთი კითხვები უნდა იქნას დასმული, რომლებიც მასწავლებელს დაეხმარება სისწორით მიაგნოს ნაწარმოების დედა აზრს და მთავარი გმირების ფრიად მნიშვნელოვან თვისებებს, რომლის შესწავლა გაცნობა მოწაფეთათვის აუცილებელია.

თუმცა ასეთი კითხვები ეხლანდელს სახელმძღვანელოებშიც არის (ვგულისხმობ მე-V, VI და VII ჯგ. ქართული ენის სახელმძღვანელოებს), მაგრამ ეს საკმარისი არ არის ზემოაღნიშნულ პირობებში მომუშავე მასწავლებელთათვის.

აგრეთვე საჭიროა, სახელმძღვანელოები ცოტათი მაინც გაიაფდეს, თორემ ლარიბი მოწაფისთვის ძნელია 3-3 მანეთიანი წიგნების შეძენა.

დავინტერესდი გამეგო, რამდენ მოწაფეს ქონდა ყველა საჭირო სახელმძღვანელო. გამოვარკვიე, რომ ჩვენს სკოლაში (აბაშის 10-წლედ) მე-V, VI და VII ჯგუფების 322 მოწაფეში ყველა საგნის სახელმძღვანელოები, რომელიც კი მოიპოვება ბაზარზე გასასყიდად, 67 მოწაფეს აქვს. ეს მაშინ, როდესაც აბაშის რაიონი არც ისე ლარიბი კუთხეა.

მართალია, ამის მიზეზი ერთის მხრივ სახელმძღვანელოების სიძვირეა, მაგრამ არის მეორე მხარეც.

გლეხი ასე ეუბნება თავის შვილს: „შვილო, მითხარი, რომელ საგანში უფრო გიჭირს, იმ წიგნს გიყიდი, ეგებ, ორ-სამ თვეში ახალი წიგნი მოგთხოვს. შენი წიგნები გაისად შენ ძმას რომ გამოადგებოდეს, რომ ვივალო, მაინც გიყიდი, მაგრამ რაცხა კირს შენს წიგნებს ისეთი, რომ სხვას აღარ არგია!“

მართალია თუ არა ამის მთქმელი, ეს მკითხველმა განსაჯოს!

ამ ნაკლის გამოსასწორებლად საჭიროა გამოიცეს ისეთი სახელმძღვანელოები, რომლებიც პროგრამას სავსებით უპასუხებენ, თორემ უწინოდ (უდენოდ) მშობლიური ლიტერატურის და ენის შესწავლა ჩვენი ახალთაობის გონების განვითარებისა, გრძნობისა და ესთეტიური აღზრდის საქმეში თავის დიად მისიას ღირსეულად ვერ შეასრულებს.

მერი ადამია

აბაშის 10-წლედის მასწავლებელი.

სასოფლო-სამეურნეო განათლება.

საქართველო — სასოფლო-სამეურნეო ქვეყანაა. ეს აზრი საყოველთაოდ არის განმტკიცებული.

საქართველო მომავალში ინდუსტრიის ქვეყანაა, შეიძლება არა ნაკლებ, ვინემ სასოფლო-სამეურნეო, მაგრამ დღეს და ჯერ-ჯერობით სასოფლო მეურნეობას ჩვენს ეკონომიკაში პირველხარისხოვანი მნიშვნელობა აქვს.

1926 წ. ცნობებით პურეულის კულტურებს საქართველოში ეკავათ 660.800 დეს., მოსავალი უდრიდა 45 მილ. ფუტს, აქედან 27,5 მილ. ფუტს სიმინდი შეადგენდა. ჩვენს მემინდვრობაში გამოყენებული რომ ყოფილიყო მიწის დამუშავების ისეთი ტექნიკა და წესები, როგორც დასავლეთშია მიღებული, საშუალო მოსავალი გაიზრდებოდა $2\frac{1}{2}$ -ჯერ, ე. ი. 45 მილ. ფუტის მაგივრად 100 მილ. ფუტ პურეულს მივიღებდით.

მიწის დამუშავების გაუმჯობესება, გაუმჯობესება თესლეულისა, მიწის განოყიერებისა, მანებლებთან ბრძოლა, აგრო-მომუშავეების კადრის გაზრდა, რომელთა საშუალებითაც შეიძლება სასოფლო მეურნეობის დაქვემდებარება კულტურული ზემოქმედებისათვის — ყოველივე ეს ის პირობები დასაშუალებებია, რასაც ძალუძს განავითაროს ჩვენი სასოფლო მეურნეობა და მაქსიმალური შემოსავალი მოგვცეს.

მემინდვრობას გარდა საქართველოში უკვე არის და შეიძლება განვითარდეს სასოფლო მეურნეობის ყველა სახე:

ა) მევენახეობა-მელვინეობა (ვენახებს უკავია 34.000 დეს., 20 წლის წინ 60.000 დეს. ეკავა) მშენიერი ხარისხის ღვინოებით. ვენახების მიერ დაკავებული მიწის რაოდენობას თუ ავიყვანთ 80-100 ათას ჰექტარამდე და წარმოების გაუმჯობესებულ საშუალებებს შემოვიღებთ, მელვინეობის პროდუქცია, მისი ნარჩენების უტილიზაციით, შეიძლება ავიყვანოთ 70-80 მილ. მანეთამდე.

ბ) მეხილეობა და ციტრუსოვანთა (მანდარინი, ლიმონი, ფორთოხალი) კულტურა. ამჟამად მეხილეობას უკავია 7.000 დეს. ეს რაოდენობა შეიძლება გადიდდეს 5-6-ჯერ და მეტადაც.

მეხილეობისა და მებოსტნეობის უარყოფით მხარეს ჩვენში წარმოადგენს ხილისა და ბოსტნეულის მოსავლის არარაციონალური გამოყენება: არ არის ნაყოფისა ხმობები, გავრცელებული არ არის მურაბის, თათარის და სხვ. დამზადება.

საბაღოსნო განათლების გავრცელება, სპეციალისტების სათანადო კადრის არსებობა მეტად დააწინაურებს ჩვენში მეხილეობისა და

მეზოსტენობის საქმეს, მით უმეტეს, რომ ჩვენში სწრაფად ვითარდება მაცივარების მშენებლობა, სამაცივარო ტრანსპორტი და საკონსერვო საქმე.

გ) ჩაის კულტურა. ამ მიმართულებით პერსპექტივები მეტად დიდია. ხუთწლიანი საპერსპექტივო გეგმით გათვალისწინებულია ჩაის პლანტაციების მოედნის აყვანა 7-დან 40 ათას ჰექტარამდე.

დ) მეთამბაქოობა სამკურნალო მცენარეთა (რინუსი, ევკალიპტუსი, ბელადონა, ვალერიანი) კულტურა, ტენიკურ მცენარეთა (ჭარხალი, კანაფი, ბამბა და სხვ.) კულტურა, მეფუტკრეობა, მებარეშუმეობა, მესაქონლეობა და მასთან დაკავშირებით სარძეო მეურნეობა, ბოლოს, მეტყვეობა — ეს სასოფლო მეურნეობის ის დარგებია, რომლებმაც საქართველოს ეკონომიურ ცხოვრებაში უდიდესი როლი უნდა შეასრულონ.

ჩვენი საქონლის ჯიშების გაუმჯობესება და მათი წესიერი მოვლა, სატყეო მეურნეობის წესიერი დაყენება აურაცხელ სარგებლობას მოგვცემდა...

მაგრამ ჩვენი სასოფლო მეურნეობა ძლიერ ზარალობს აგრიკულტურული ჩამორჩენილობის გამო. ეს კიდევ არაფერი: სასოფლო მეურნეობის მცირე პროდუქცია დიდ საშიშროებას წარმოადგენს ჩვენი საქარხნო მრეწველობის განვითარებისათვის. რაც ძლიერ შეფერხდება, თუ მისთვის უზრუნველყოფილი არ იქნება ნედლეულის ბაზა.

სასოფლო-სამეურნეო ნედლეულის მაქსიმალური გაზრდა ჩვენი მეურნეობის უმნიშვნელოვანესი მორიგი ამოცანაა.

ჩვენი საქარხნო მრეწველობა სწრაფი ტემპით ვითარდება, ხდება მისი რეკონსტრუქცია, მრეწველობის მხრით იზრდება მოთხოვნა სასოფლო მეურნეობისადმი, როგორც პურის, ჭარხლის, კართაფლის და მონხარების სხვა საგნების, აგრეთვე ყოველგვარი ნედლეულის — ტყავის, მატყლის, აბრეშუმის, ცხიმების და სხვ. მიმწოდებლისადმი.

მრეწველობასა და სასოფლო მეურნეობას შორის იზრდება დისპროპორცია, რასაც რაც შეიძლება მალე უნდა მოეღოს ბოლო.

ნედლეულის მეურნეობის განვითარებისათვის აუცილებელია წვრილ ღარიბ მეურნეობათა გაერთიანება ძლიერ სას.-სამ. კოოპერატივებში, კოლმეურნეობაში, კომუნალურ მეურნეობებში, საჭიროა რაც შეიძლება მალე შეიქმნეს მსხვილი სოციალისტური სასოფლო მეურნეობა, რომელსაც შეეძლება დაექვემდებაროს აგრიკულტურულ ღონისძიებებს: შენოილოს მეურნეობაში ტრაქტორები, მანქანები

ქანები, გააუქმდეს თესლეული, მოაწყოს მავნებლებთან ბრძოლა, გაანოყივროს მიწა, შექმნას ჯიშიანი სანერგეები, გადავიდეს ბალახების თესვაზე, მრავალმინდვრიანობაზე და სხვ.

ამ უზარმაზარი მუშაობის შესრულება, ცხადია, შეუძლებელია, თუ მასში მონაწილეობას არ მიიღებენ სათანადო სამეცნიერო დაწესებულებანი, თუ არ იქნება საცდელი მინდრები, თუ არ იქნება სათანადო კადრი სპეციალისტ აგრონომებისა, ტექნიკოსებისა, ოსტატებისა, კვალიფიციური მუშებისა.

ცდების საქმის მიღწევათა შესატანად სასოფლო მეურნეობაში დიდი მნიშვნელობა აქვს, რა თქმა უნდა, გამოფენებს, პოპულარული ლიტერატურის გამოცემას, ლექციების კითხვას სასოფლო-სამეურნეო დარგიდან, სასოფლო-სამეურნეო ბაზების მოწყობას, სასამეურნეო ექსკურსიებს და სხვ.

მაგრამ უმთავრესია სკოლა, ისეთი სკოლა, რომელმაც უნდა მოამზადოს სპეციალისტები ამ დარგში.

მაგრამ რა საშუალებებია, რა დაწესებულებებია საჭირო აუცილებელი კადრების მოსამზადებლად?

1. უმაღლესი სკოლა, რომელიც იძლევა აგრონომებს, კვლევადიების მეთოდის დარგში საფუძვლიანი მომზადებით აღჭურვილ აგრონომებს, კოლექტიურ მეურნეობათა და სახალხო მამულების ორგანიზატორ აგრონომებს, აგრონომებს, რომელნიც მუშაობენ აგრონომიული ცდების საქმის განვითარებაზე, სასოფლო მეურნეობის სხვადასხვა დარგის საკითხების დაყენება-გადაწყვეტაზე, აგრონომებს—სასოფლო მეურნეობის მკურნალებს, რომლებმაც იციან სასოფლო მეურნეობის ცხოვრების ნორმალური გზიდან ყოველივე გადახვევის სათანადოდ გამოჯანსაღება.

2. საშუალო სპეციალური სასოფლო-სამეურნეო სკოლა (სას.-სამ. ტექნიკუმები), რომელიც ამზადებს მუშაკებს უკვე მოწყობილ მეურნეობათა ცალკე დარგების ხელმძღვანელობისათვის, უკვე მოწყობილ წარმოებათა ინსტრუქტორისათვის, მემინდვრობის, მესაქონლეობის, მებალეობის, მევენახეობის, მეღვინეობის, მიწათმოწყობის, ტყეთმოწყობის ტექნიკოსებს (იგულისხმება, რომ სას.-სამ. ტექნიკუმებთან მოწყობილი უნდა იყოს სამაგალითო მეურნეობა, რაიონული მნიშვნელობის საჯადელი დაწესებულებანი, სარემონტო სახელოსნოები და სხვ.).

3. დაბალი სას.-სამ. სკოლა ვიწრო სპეციალობისა, რომელიც იძლევა სას.-სამეურნეო საქმის ოსტატებს: მებალეებს, მებოსტნეებს, მეხილეებს, მეღვინეებს, მეტყევეებს და სხვ.

4. „ზამთრის“ სკოლები მეურნეობაში მომუშავე მოზრდილი ვლენებისათვის.

ზამთრის სკოლები აკმაყოფილებს განსაზღვრული სას.-სამეურნეო რაიონის მოთხოვნებს; მათში ისწავლება დედა-ენა, ანგარიში, ბუნებისმეტყველება, საზოგადოებათმეცნიერება და სპეციალური კურსები—სასოფლო მეურნეობის საჭირობო საკითხები (მაგნებლებთან ბრძოლა, ბრძოლა მინდვრების დანაგვიანების წინააღმდეგ, თესლის შერჩევა, ჯიშიანი საქონელი და მისი მოვლა, მიწის განოყიერება, რაციონალური მეფრინველეობა, მეღორეობა და სხვ.).

მეცადინეობა ამ სკოლებში სწარმოებს მინდვრის მუშაობათაგან თავისუფალ პერიოდში—ზამთრის 2-3 თვეს.

„ზამთრის“ სკოლები ჩვენში არ არის. საჭირო კია ვიფიქროთ მათი, როგორც მუდმივი დაწესებულების, ორგანიზაციის შესახებ, თუნდაც „მოძრავი“ ხასიათის მიცემით, ე. ი. ამ წელს—ისინი შეიძლება იყოს მაზრის ერთ რაიონში (თემში), მეორე წელს—მეორეში.

კვალიფიციური მუშების რა კადრი სჭირდება რესპუბლიკას უახლოესი ხუთი წლისათვის, გვაქვს თუ არა დაწესებულებანი, რომელნიც მათ ამზადებენ, და რა მდგომარეობაშია ეს დაწესებულებანი.

უწინარეს ყოვლისა ჩვენ გვჭირდება აგრონომები, რომელთა მოსამზადებლადაც სახელმწიფო უნივერსიტეტთან არსებობს სასოფლო-სამეურნეო ფაკულტეტი.

საჭირო რაოდენობა აგრონომებისა ხუთი წლისათვის საკმაოდ ზუსტად არის ნავარაუდები: მიწათმოქმედების სახალხო კომისარიატისათვის—400, განათლების სახალხო კომისარიატისათვის—90, სას.-სამეურნეო კოოპერაციისა და კოლმეურნეობათათვის—150. მაშასადამე, სულ—640 კაცი. სას.-სამეურნეო ფაკულტეტს ყოველწლიურად შეუძლია 100—120 კაცის გამოშვება, მაშასადამე, უნდა ვიფიქროთ, რომ მოთხოვნილება სავსებით იქნება დაკმაყოფილებული.

საჭიროა აღვნიშნოთ, რომ მეტად საგრძნობია ბეითლების ნაკლებობა. ჩვენ არა გვაქვს არც საბეითლო ფაკულტეტი და არც საბეითლო ტექნიკუმი.

ჯერჯერობით ამ დარგის სპეციალისტების მომზადების მხრივ ვკმაყოფილდებით მოსწავლეების გაგზავნით რ. ს. ფ. ს. რ. სათანადო სასწავლებლებში, ხოლო გასულ შემოდგომაზე 30 კაცი მივლინებულ იქნა ამიერკავკასიის საბეითლო ინსტიტუტში (ერევანში).

მაგრამ ეს საქმეს ვერ გამოასწორებს. საჭიროა ვიზრუნოთ სახელმწიფო უნივერსიტეტის სას.-სამ. ფაკულტეტთან სათანადო განყოფილების მოწყობისა და აგრეთვე საბეითლო ტექნიკუმის დაარსების შესახებ.

სახელმწიფო უნივერსიტეტის სას.-სამეურნეო ფაკულტეტი საერთოდ დამაკმაყოფილებლად არის დაყენებული: გარდა ფიზიკის, ქიმიის, ბოტანიკის, ენტომოლოგიის, ნიადაგთმცოდნეობის და სხვა კაბინეტებისა, არის მეღვინეობის ლაბორატორია, შინაური ცხოველების მოშენება-გენეტიკის კაბინეტი, ზოოტექნიკური სადგური, სას.-სამ. მანქანების გამოსაცდელი სადგური და სატყეო მუზეუმი. გადაუდებლად არის აღიარებული ნიადაგთმცოდნეობის და სუბტროპიკულ მცენარეთა და ახალ კულტურათა შემსწავლელი ინსტიტუტის მოწყობა, მემცენარეობის კაბინეტისა და ლაბორატორიის მოწყობა და სხვ.

საშუალო სასოფლო-სამეურნეო განათლების დარგში გვაქვს:

სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკუმები:

ტფილისში—სამიწათმომწყობო, ქუთაისში—მებაღეობა-მეღვინეობისა, ბაკურციხეში—მეღვინეობისა, გორში—მებაღეობა-მებოსტნეობისა, ამბროლაურში—მიწათმოქმედება-მეღვინეობისა, კულაში—წვრილი მესაქონლეობისა, გორაბერეჟოულში—მებაღეობა-სუბტროპ., სენაკში—მიწათმოქმედებისა სუბტროპ. განხრით, ზუგდიდში—მიწათმოქმედებისა სუბტროპ. განხრით, ყვარელში—მეტყევეობისა, აჭარისტანში—მებაღეობისა.

ამ ტექნიკუმებში მოწაფეები ირიცხება სულ 4912.

მოთხოვნა ტექნიკოსებისა—1500 კაცი.

ტექნიკუმებს ყოველწლიურად შეუძლიათ მოცემა 250-280 კაცისა, ისე რომ 5 წლის შემდეგ მოთხოვნილება მთლად იქნება დაფარული.

შესაძლებელი რომ გახდეს ტექნიკოსების საჭირო კადრის მოზადება ჩაის საქმისათვის, რომელიც თანდათან ვითარდება, განზრახულია მომავალი სასწავლო წლიდან აჭარისტანის ტექნიკუმის გადაკეთება სუბტროპიკულად და მისი გადაქცევა საერთო-რესპუბლიკანურად.

ამას გარდა სუბტროპიკული განხრებია გურიის, სენაკის და ზუგდიდის ტექნიკუმებში. ამნაირად, ჩაის საქმისათვის ტექნიკოსების მოთხოვნილება დაფარული იქნება.

სას.-სამეურნეო ტექნიკუმები საზოგადოდ სუსტად არიან დაყენებული: მათ არა აქვთ სათანადო შენობები, არა აქვთ სათანადო მოწყობილობა—კაბინეტები, ლაბორატორიები, სახელოსნოები, ხოლო ზოგიერთ ტექნიკუმს არა აქვს მიწის საკმაო ნაქრები.

სას.-სამეურნეო ტექნიკუმების პროდუქციის ასაწევად საჭიროა მათი უზრუნველყოფა შენობებით და ინტერნატებით, კაბინეტებით, ლაბორატორიებით, მუზეუმებით, საჭიროა მოეწყოს მათთან ჯიშია-

ნი საქონლისა და ფრინველების საშენებლები, სას.-სამ. მანქანების შემკეთებელი სახელოსნოები, სამკედლოები და სხვ.

საჭიროა გამოიცეს სპეციალური სახელმძღვანელოები.

რაც შეეხება დაბალ სასოფლო-სამეურნეო განათლებას, ასეთი სკოლები ამჟამად ათია; ტერიტორიალურად ისინი მოთავსებულია კახეთის, ტფილისის, შორაპნის, ქუთაისის და სენაკის მაზრებში.

ვინაიდან სწრაფად მიმდინარეობს განვითარება საზოგადოდ სასოფლო მეურნეობისა და კერძოდ კოლმეურნეობათა მშენებლობისა, რაც, ეჭვს ვარეშეა, მოითხოვს კვალიფიციური მუშა ძალის (მეხილეების, მებაღეების, მებოსტნეების, ყველის დამამზადებლების, პლანტატორ-ინსტრუქტორების და სხვ.) დიდ კადრს, ასეთი სკოლების ქსელი საჭიროა გაფართოვდეს.

უახლოესი ხული წლისათვის განზრახულია ასეთი სკოლების რიცხვის აყვანა ოცამდე, მაგრამ ასეთი ქსელიც ვერ გაართმევს თავს წინმდგომ ამოცანას.

მაგრამ, ცხადია, საქმე მარტო რაოდენობა არ არის. თუ სათანადო წინამძღვრები არ იქნება, უმჯობესია არცერთი ახალი სკოლა არ იქნეს გახსნილი.

უმჯობესია ვიზრუნოთ საქმის დაყენების გაუმჯობესების შესახებ უკვე არსებულ სკოლებში, რომელთა უმრავლესობასაც არა აქვს არც სათანადო შენობა და არც მოწყობილობა.

უნდა მივიღოთ გადამწყვეტი ზომები, რომ ამ სკოლებს, რომლებსაც უდიდესი მნიშვნელობა აქვთ, მივცეთ ნორმალურ პირობებში მუშაობის შესაძლებლობა: უნდა მივცეთ მათ შენობები, მოწყობილობა, ცოცხალი და უსულო ინვენტარი, მოგაწყოთ საერთო საცხოვრებელი ბინები, საკმაოდ უზრუნველყოთ მოსწავლეები ნივთიერად; უამისოდ უღარიბესი ელემენტი მოკლებული იქნება შესაძლებლობას ისარგებლოს ამ სკოლებით. სხვანაირად კარგ მუშაკებს ჩვენ ვერ მივიღებთ. ხოლო ისინი, ვიმეორებთ, მეტად საჭირონი არიან.

ამ სკოლების ქსელის შენახვასა და გაფართოებაში უახლოესი და აქტიური მონაწილეობა უნდა მიიღონ დაინტერესებულმა სამეურნეო ორგანოებმა, კავშირებმა, ტრესტებმა, კოოპერაციამ, ადგილობრივმა აღმასკომებმა.

ყველამ უნდა გააცხოველოს მუშაობა—აბრეშუმის ტრესტმა, ტყის ტრესტმა, საქართველოს ჩაიმ, სოფლის კავშირმა, ცეკავშირმა, „ზაკსელსოიუზმა“, მიწა-ტყის კავშირმა და ყველამ...

საერთო ძალღონით უნდა შევქმნათ ის, რასაც მოითხოვს აღმშენებლობის ინტერესები, მშრომელი მასების ინტერესები.

ვიქტორ კანდელაკი

სოფლის ახალგაზრდობის სკოლების და აგრო-ტექნიკუმების აგრონომ-მასწავლებელთა კონფერენციის ანგარიში.

განათლების სახალხო კომისარიატმა, მოსავლიანობის გადიდების საქმეში სკოლების მონაწილეობის საკითხთან დაკავშირებით, 16 მარტს მოიწვია სოფლის ახალგაზრდობის სკოლების და აგრო-ტექნიკუმების აგრონომ-მასწავლებელთა კონფერენცია.

კონფერენციის დღის წესრიგში შემდეგი საკითხები იყო დასმული:

1. მოსავლიანობის გადიდების კამპანია და განათლების მუშაობა,
2. სოფლის მეურნეობის კოლექტივიზაცია და სკოლა,
3. სკოლების პროგრამების საბუნებისმეტყველო მასალა და მოსავლიანობის გადიდება,
4. საგაზაფხულო თესვის კამპანია და სკოლა,
5. მიწათმოქმედების ადგილობრივი ორგანოები და მათი კონტაქტი სკოლებთან მოსავლიანობის გადიდების საქმეში,
6. კომკავშირის ადგილობრივი ორგანიზაციები და მათი კავშირი სკოლებთან მოსავლიანობის გადიდების საკითხში.

პირველ საკითხზე მოხსენება გააკეთა ამხ. მარიამ ორაბელაშვილმა. მომხსენებელი შეჩერდა პარტიის და ხელისუფლების ამოცანებზე სოფლად. „სასოფლო მეურნეობის რეკონსტრუქცია ამჟამად მთავარ ამოცანად ითვლება, — სიტყვა მან, — ეს რეკონსტრუქცია მარტო საწარმოო ძალების განვითარებაში არ გამოიხატება, — არამედ საჭიროა სოფლის მთლიანად ახალ გზებზე გადაყვანა და პირველ რიგში სოფლის მეურნეობის კოლექტივიზაცია. განათლების მუშაკმა და სკოლამ სკოლის მუშაობა და პროგრამები ამ ამოცანებს უნდა შეუფარდოს და ყოველმხრივ შეუწყოს ხელი წამოჭრილი საკითხების გადაწყვეტას“.

შემდეგ მომხსენებელი შეეხო სოფლის მოსახლეობის დიფერენციაციას და აღნიშნა, რომ ეს დიფერენციაცია ჩვენში სულ სხვაგვარი გზით ვითარდება, ვიდრე ბურჟუაზიულ ქვეყნებში.

საბჭოთა ხელისუფლების პოლიტიკა კულაკურ მეურნეობებს ზრდის საშუალებებს უსპობს და ხელს უწყობს ღარიბი გლეხობის განვითარებას. მიუხედავად ამისა, კულაკური ელემენტები მაინც ახერხებენ ღარიბი გლეხობის ექსპლოატაციას და ხშირად ღარიბ გლეხობას თავის გავლენის ქვეშ აქცევენ.

კულაკი მიწის ნაკვეთის ხარჯზე ამჟამად არ იზრდება, რადგან მიწის ყიდვის საშუალება მას მოსპობილი აქვს, სამაგიეროდ ის ახერხებს გაზარდოს საწარმოო საშუალებები და დაქირავებული შრომით ისარგებლოს. ამიტომ საჭიროა ყურადღება მივაქციოთ იმ პირობებს, რომლითაც კულაკი ახერხებს თავისი მეურნეობის ზრდას და ღარიბი გლეხობის ექსპლოატაციას, აღვრიცხოთ ეს პირობები და ვიბრძოლოთ მის წინააღმდეგ.

შემდეგ მომხსენებელი ჩერდება სოფლად მანქანა-იარაღების რაციონალურად გამოყენებაზე. სკოლამ თვალყური უნდა ადევნოს ამ ინვენტარის 100% დატვირთვას და მის გამოყენებას კოლექტიურ და უღარიბეს გლეხთა მეურნეობებში.

მოსავლიანობის გასაღებლად დიდი მნიშვნელობა აქვს მოსახლეობაში აგრონომიული ცოდნის გავრცელებას.

სადღეისოდ მთავარი ყურადღება პრაქტიკული ცოდნის გავრცელებას უნდა მივაქციოთ. სკოლებმა მთელი წლის აგრონომიული მუშაობის გეგმა უნდა გამოიმუშავონ და ხელი შეუწყონ უღარიბესი გლეხობისათვის ხელმისაწვდომ ყველა მარტივი და აგრიკულტურული ღონისძიებების მოსახლეობაში გადატანას და გავრცელებას. უპირველეს ყოვლისა სკოლის მიწის ნაკვეთი მთლიანად და სანიმუშოდ უნდა დამუშავდეს.

აგროტექნიკუმების და სოფლის ახალგაზრდათა სკოლების მიწის ნაკვეთმა მაქსიმალური ეფექტი უნდა მოგვცეს.

სკოლამ თვალყური უნდა ადევნოს აგრეთვე მოწაფეთა მშობლების მეურნეობებს. მიწის ნაკვეთი, რომელიც მოწაფეებს გამოყოფილი აქვთ ოჯახში, გლეხობისათვის სანიმუშო უნდა გახდეს.

საგაზაფხულო თესვის კამპანიასთან დაკავშირებით სკოლამ უნდა იზრუნოს სათესლე მოსალის შერჩევაზე. ყოველმა სკოლამ, მომავლისთვის მაინც, თავისი მიწის ნაკვეთიდან უნდა მიიღოს ვარგისი თესლი მოსახლეობაში გასავრცელებლად. შემდეგ მომხსენებელი შეჩერდა სოფლის მეურნეობის კოლექტივიზაციაზე.

სოფლად ხშირია ცრუკოლექტივების არსებობის შემთხვევები. სკოლამ ბრძოლა უნდა გამოუტყუდოს კოლმშენებლობის დამახინჯებას, იზრუნოს ნამდვილი კოლმეურნეობის ჩამოსაყალიბებლად და არსებული კოლექტივების გასამტკიცებლად. სკოლის კოლექტივი, როგორც რჩევა-დარიგებით, აგრეთვე ფიზიკურად უნდა დაეხმაროს კოლმეურნეობებს. ყოველმხრივ უნდა ვეცადოთ, რომ კოლმეურნეობებში საგრძნობლად ავსწიოთ მოსავლიანობა და ამით დავაინტერესოთ და-

აგრონომიულ ტენიკუმის და სოფლის ახალგაზრდობის სეფლების აგრონომ-მასწავლებელთა კონფერენცია.

რიბი და საშუალო გლეხობა კოლმეურნეობებში გასაერთიანებლად. მოსავლიანობის გადიდება, რა თქმა უნდა, მარტო ხორბლეული პროდუქციის ზრდას არ გულისხმობს—ჯეროვანი ყურადღება უნდა მივაქციოთ სხვა სასოფლო-სამეურნეო დარგების განვითარებასაც, განსაკუთრებით საექსპორტო საქონლის ზრდას.

შემდეგ მომხსენებელი ჩერდება სასოფლო-სამეურნეო გადასახადის ახალ კანონზე და მათითიებს კონფერენციას, თუ რა დიდი მნიშვნელობა აქვს კანონში შეტანილ ცვლილებებს მოსავლიანობის გადიდებისათვის. სკოლის კოლექტივმა ხელი უნდა შეუწყოს მოსახლეობაში ამ კანონის პოპულარიზაციას და თვალყური ადევნოს გადასახადების სწორად განაწილებას.

სასკოლო მუშაობის დაკავშირებას სოფლის მეურნეობასთან დიდი მნიშვნელობა აქვს. შრომის სკოლისათვის საწარმოო ბაზის გამოჩნება აუცილებელია. სოფლად ეს ბაზა უკვე გამოჩნებულია. თუ სასკოლო მუშაობას სოფლად მოსავლიანობის გადიდების საქმეს და საერთოდ სასოფლო მეურნეობის საკითხებს დავუკავშირებთ, სკოლის საერთო მუშაობა საგრძნობლად გაუმჯობესდება. ამით, გარდა იმ ამოცანებისა, რომლებიც წამოყენებულია პარტიის და ხელისუფლების მიერ, სკოლის მუშაობის ღირებულებას თანდათანობით გავზრდით და სკოლას მოსახლეობასთან დავაახლოვებთ.

დასასრულს მომხსენებელმა მოუწოდა კონფერენციას ადგილებზე დაბრუნების შემდეგ გააცნონ დანარჩენ ნასწავლებლებს კონფერენციის დადგენილებანი.

მეორე საკითხის შესახებ (სოფლის მეურნეობის კოლექტივიზაცია და სკოლა. მოხსენება გააკეთა ანხ. შ. სიხარულიძემ).

მომხსენებელმა პირველად გაარკვია შეხედულებები სასოფლო-მეურნეობის განვითარებაზე.

ის შეეხო პარტიის პოლიტიკას ამ საკითხში.

მომხსენებელმა აღნიშნა ბურჟუაზიული ეკონომისტების მოსაზრებანი სოფლის მეურნეობის კოლექტივიზაციაზე—თითქო სოფლის მეურნეობის კოლექტივიზაცია ხელს უშლიდეს მოსავლიანობის ზრდას, და ციფრობრივი მასალით დაამტკიცა, რომ პირიქით, წვრილი დაქსაქსული გლეხური მეურნეობა აფერხებს საწარმოო ძალების განვითარებას და სასოფლო მეურნეობის ზრდას.

სასოფლო მეურნეობის რეკონსტრუქცია სასოფლო მეურნეობის კოლექტივიზაციის გარეშე წარმოუდგენელია.

ამ საკითხთან დაკავშირებით მომხსენებელი ეხება სოფლის მოსახლეობის დიფერენციაციას და კონფერენციას კიდევ აგონებს ლენინის ცნობილ ფორმულას სოფლის სხვადასხვა სოციალური ფენებისადმი დამოკიდებულების შესახებ. მომხსენებელი ფართედ ეხება სოფლის მოსახლეობის დიფერენციაციის პროცესს და ინდივიდუალურ გლეხურ მეურნეობის შრომის ნაყოფიერებას, შემდეგ გადადის ხორბლეული კულტურების პროდუქციის შემცირებაზე, აღნიშნავს ამ შემცირების მიზეზებს და მომავალ ამოცანებს მოსავლიანობის გადიდების საქმეში. მოსავლიანობის გადიდებისათვის საჭიროა სოფლის მეურნეობის სოციალისტურ საფუძველზე გადაყვანა. ეს ამოცანა გვიკარნახებს განსაკუთრებული ყურადღება მივაქციოთ კოლექტიურ მეურნეობათა მშენებლობას და მათ განმტკიცებას. ინდივიდუალური გლეხური მეურნეობა ნაკლებად რენტაბელურია. ციფრები გვიჩვენებს, რომ განზოგადოებულ მეურნეობებში შრომის და კაპიტალის პროდუქცია თანდათანობით იზრდება. სკოლამ და უპირველესად სკოლის აგრონომმა ხელი უნდა შეუწყოს პარტიის და ხელისუფლების ამ ამოცანების გადაწყვეტას.

შემდეგ მომხსენებელი ეხება კონტრაქტაციის საკითხს და განმარტავს, თუ რა დიდი მნიშვნელობა აქვს მას სასოფლო მეურნეობის გეგმიანად განვითარებისათვის, მრეწველობისა და სასოფლო მეურნეობის კავშირის საქმეში და კერძოდ მოსავლიანობის ზრდის საკითხში, მომხსენებელს მრავალი შეკითხვა მისცეს.

საპასუხო სიტყვაში **ამხ. შ. სიხარულიძე** განსაკუთრებით შეჩერდა სოფლად სოციალისტური სექტორის პროდუქციის ზრდაზე და იმ პრაქტიკულ ღონისძიებებზე, რომლებიც სკოლებმა უნდა გაატარონ კოლმეურნეობათა გასამტკიცებლად.

მომხსენების გარშემო კამათში მონაწილეობა ბევრმა მიიღო.

ამხ. ს. ქარუშიძე (ბაკურციხის სამ. ტექნიკუმი) აღნიშნა, რომ თუ თესვის კამპანიას ჯეროვან ყურადღებას მივაქცევთ, საჭირო იქნება სკოლებში დროებით ყოველგვარი თეორიული მუშაობის შეწყვეტა.

ამხ. ბერძენიშვილი (კულაშის აგროტექნიკუმი) შეჩერდა ზოგიერთ სიძნელეებზე, რომლებსაც იწვევს პრაქტიკული მუშაობა.

ამხ. დ. გურგენიძე მოკლედ ჩერდება წამოჭრილ პრაქტიკულ საკითხებზე. მისი აზრით, ძნელია განსაზღვრა, რამდენი დრო უნდა მოანდომოს სკოლამ საგაზაფხულო თესვის კამპანიაში მონაწილეობას. პრაქტიკულ მუშაობაში მარტო აგრონომი კი არ უნდა იღებდეს

მონაწილეობას, არამედ მთელი სკოლა, რომ ეს მუშაობა გამოყენებული იყოს საპროგრამო მასალის დამუშავების სახეებად.

მესამე საკითხზე მოხსენებას აკეთებს ამხ. ნ. კეცხოველი.

მომხსენებელი პირველად ეხება მოსავლიანობის გადიდების პრობლემას და ამბობს, რომ მთელი სასკოლო მუშაობა მოსავლიანობის გადიდების საქმეს უნდა შევეუფარდეთ. ამ შემთხვევაში დიდი დახმარების გაწევა შეუძლია ბუნებისმეტყველებას, ყოველგვარი საბუნებისმეტყველო ცდა უნდა გამოვიყენოთ სასოფლო მეურნეობის გაუმჯობესებისათვის, შემდეგ მომხსენებელი თანამიმდევრობით არკვევს, თუ რომელი საბუნებისმეტყველო მასალა როგორ უნდა დამუშავდეს, რომ ხელი შევეუწყოთ საერთოდ მოსავლიანობის გადიდებას და კერძოდ საგაზაფხულო თესვის კამპანიას. მომხსენებელი ვრცლად ეხება აგრეთვე იმ აგრიკულტურულ ღონისძიებებს, რომელიც უნდა შეიტანოს ამა თუ იმ სკოლამ თავის სამოქმედო რაიონში (დეტალურად ეს საკითხი გაშუქებულია წიგნში „მოსავლიანობის გადიდება და სკოლა“).

მოხსენების ირგვლივ გამართულ კამათში მონაწილეობა მიიღეს დოცენტმა დ. გედევანიშვილმა, მ. შატერაშვილმა (ტიბაანის სოფ. ახ. სკოლა), ნემსაძემ (ჭკადუაშის სოფ. ა. სკოლა) და გოგიჩაიშვილმა (ტფილისის სასოფ.-სამეურნეო სკოლა).

მოკვამთენი უმთავრესად ეხებოდნენ საცდელი სადგურების მუშაობას და ახალი კულტურების საკითხს.

საბოლოო სიტყვაში ამხ. ნ. კეცხოველმა აღნიშნა, რომ სკოლა ახალი კულტურების შემოტანას ფრთხილად უნდა მოეკიდოს და ფართო ექსპერიმენტებზე ხელი აიღოს. ყოველგვარი კულტურა უპირველესად ადგილობრივ პირობებში უნდა გამოვცადოთ და შემდეგ გავავრცელოთ. სკოლა უმეტეს შემთხვევაში ადგილობრივ ჯიშებზე უნდა დაემყაროს. ჰიპოთეტიურ მოსაზრებებს არ უნდა გავყვეთ და ამჟამად გამოცდილი აგრიკულტურული ღონისძიებებით უნდა ვისარგებლოთ.

მეოთხე საკითხზე (საგაზაფხულო თესვის კამპანია და სკოლა) მოხსენება გააკეთა ამხ. გურგენიძემ.

მომხსენებელი აღნიშნავს, რომ თუმცა კონფერენცია დაგვიანებით არის მოწვეული, ადგილებზე ინტენსიური მუშაობით სკოლებს მიმდინარე თესვის კამპანიასთან დაკავშირებით კიდევ ბევრი რამ შეუძლიათ გააკეთონ, მით უმეტეს, რომ მოსავლიანობის გადიდების საკითხს ჩვენ მიმდინარე საგაზაფხულო თესვის კამპანიით არ ვწყვეტთ, არამედ სკოლების მუშაობას ვუფარდებთ 5 წლიან გეგმას მოსავლიანობის გადიდების საქმეში. პარტიის და ხელისუფლების მიერ წამო-

ყენებული საკითხები გვიკარნახებს რამდენიმე კორექტივი შევიტანოთ სასკოლო მუშაობაში. მომხსენებლის აზრით, მუშაობის მეთოდი და ფორმები, რომლებიც მიღებულია სოფ. ახალ. სკოლებში, უნდა გამოიყენონ აგროტექნიკუმებმაც და საზოგადოებრივ მუშაობას განსაკუთრებული ყურადღება მიაქციონ.

რამოდენიმედ სოფ. ახალ. სკოლებსაც ეტყობათ მუშაობის შენელება. ზოგადი განმარტების შემდეგ მომხსენებელი გადადის მომხსენების ძირითად საკითხზე.

პირველად აღნიშნავს, რომ სასოფლო მეურნეობა უფრო ნელა ვითარდება, ვიდრე მრეწველობა და არკვევს ამის მიზეზებს, პარტიის და ხელისუფლების დირექტივების თანახმად, 5 წლის განმავლობაში მოსავლიანობა უნდა გავადიდოთ 30-35%, მხოლოდ მიმდინარე წელს საჭიროა ნათესი არის 7% გადიდება და მოსავლიანობის 3% გაზრდა.

— ჩვენი სკოლების მუშაობა უმთავრესად 3 ხაზით უნდა მიდიოდეს, — ამბობს მომხსენებელი: სკოლა, ოჯახი და საზოგადოება. სოფლის ახალგაზრ. სკოლებს სკოლის მამულის ნორმა შეფარდებული აქვთ ბავშვების ძალ-ღონესთან, მიწის ნაკვეთზე მუშაობის ფორმები კი თეორიული საკითხების დამუშავებას უკავშირდება. ასევე არ შეიძლება ითქვას აგროტექნიკუმებზე. მათ მიწის დიდ ნაკვეთს მოჰკიდეს ხელი, რომელიც ხშირად დაქირავებული შრომით მუშავდება. ამ ნაკვეთზე საბუნებისმეტყველო ცდების დაყენებას ნაკლები ყურადღება ექცევა. მომხსენებლის აზრით, არაა სწორი, რომ I და II კურსზე აგრონომიულ პრაქტიკას მეცნიერულ მუშაობასთან არავითარი კავშირი არა აქვს. შემდეგ მომხსენებელი ეხება სკოლის კავშირს მიწათმოქმედების ორგანოებთან. მიწათმოქმედების კომისარიატს ჯერჯერობით ჩვენი სკოლები არ გამოუყენებია. სკოლები ადგილზე ამ ორგანოების დასაყრდენ პუნქტად უნდა გადაიქცეს. მომხსენებელი არკვევს სკოლის კავშირს ოჯახთან და აღნიშნავს, რომ ბევრ სკოლას მოწაფეების ოჯახებში მიწის ნაკვეთი კიდევ არ აქვს გამოყოფილი, ხშირად ეს ნაკვეთი ცუდადაა დაყენებული. ყველა სკოლამ უპირველეს ყოვლისა ბავშვის ოჯახში უნდა გაატაროს საჭირო აგრიკულტურული ღონისძიებანი და მოწაფეების მშობლები სკოლას დაუახლოვოს.

შემდეგ მომხსენებელი გადადის სკოლის საზოგადოებრივ მუშაობაზე. საზოგადოებრივი მუშაობის დროს მთავარი ხაზი სოფლის მეურნეობის კოლექტივიზაციაზე უნდა ავიდოთ. სოფ. ახ. სკოლების პროგრამების დამუშავების დროს კურსი ინდივიდუალურ გლეხურ ძეურნეობაზე გვიქონდა აღებული, მაგრამ კოლექტიური მეურნეობის საკითხები მაინც არ ყოფილა უყურადღებოდ დატოვებული. პარტიის

და ხელისუფლების სადღეისო ამოცანები სოფლად გვიკარნახებს, არამც თუ გავაღრმავოთ სკოლების კოლმეშაობა, არამედ მთელი სასკოლო მუშაობა კოლმეშენებლობის საკითხებს შევუფარდოთ, ყოველმხრივ ვიზრუნოთ არსებული კოლექტივების განსამტკიცებლად და მოვაძალოთ პირობები ღარიბი და საშუალო გლეხობის კოლექტივებში გასაერთიანებლად.

სოფ. ახ. სკოლებმა განსაკუთებული ყურადღება უნდა მიაქციონ კურსდამთავრებულებს შორის მუშაობას. ხშირად ეს კურსდამთავრებულები სოფლად არ იცდიან, უმთავრესად იმიტომ, რომ სკოლა მათ ვერ აძლევს საკმარის პრაქტიკულ აგრონომიულ ცოდნას და კოლმეურნეობებში მუშაობის ჩვევებს.

აღსანიშნავია, რომ სადაც კოლმეშენებლობა და კოოპერაციის მუშაობა მტკიცე საფუძველზეა დაყრდნობილი, იქ კურსდამთავრებულებმა შესძლეს თავისი ცოდნის გამოყენება და კიდევ ჩაებნენ საზოგადოებრივ საქმიანობაში. ეს გარემოებაც გვავალებს აქედანვე ჩავაბათ მოწაფეები კოლმეურნეობაში და კოოპერაციაში, მივსცეთ მათ საამისო პრაქტიკული და თეორიული ცოდნა და ყოველ მხრივ ხელი შევეწყუთ სოფლის მეურნეობის სოციალისტურ საფუძველზე გარდაქმნას.

საერთოდ ღონისძიებებიდან საჭიროა:

- 1 სკოლების უზრუნველყოფა მიწის ნაკვეთით.
- 2 სკოლებში უღარიბესი გლეხობის და მოჯამაგირეობის ჩაბმა.
- 3 უკანასკნელთათვის ინტერნატის მოწყობა.
- 4 პროგრამებში სოფლის მეურნეობის კოლექტივიზაციის და კოოპერაციის საკითხების ვალდებულება და კოლმეურნეობებში მოწაფეების ჩაბმა.

სკოლის აგრონომები კარგად უნდა გაეცნონ სოფლის მეურნეობის კოლექტივიზაციის საკითხებს, დაუახლოვონ სკოლა რაიონში არსებულ კოლმეურნეობებს და გაიხადონ ის თავის მუშაობის ობიექტად. აგროტექნიკუმის და სოფ. ახ. სკოლის მოწაფეებს კოლმეურნეობებში მუშაობა აუცილებელ სტაჟად უნდა გავუხადოთ.

მომხსენებელს მიზანშეწონილად მიაჩნია აგრეთვე კარგად დაყენებულ კოლმეურნეობებში აგრონომების მივლინება. სოფლის ახ. სკოლებმა და აგროტექნიკუმებმა მკიდრო კავშირი უნდა დაიჭირონ 4-წლედთან და ხელი შეუწყონ 4-წლედის მასწავლებელთა აგრონომიულ გადამზადებას.

მართალია, სკოლები მატერიალურად არ არის უზრუნველყოფილი, რაც საგრძნობლად აფერხებს სკოლების მუშაობას, მაგრამ მთელ

დროს პარტიული და საბჭოთა ორგანიზაციები ჯეროვან ყურადღებას აქცევენ ამ საკითხის მოგვარებას. თავის მხრით განათლების კომისარიატიც შეეცდება უზრუნველყოს სკოლები სასწავლო ხელსაწყოებით და ინვენტარით.

განსაკუთრებით საჭიროა მიწათმოქმედების ორგანოებმა და სასოფლო-სამეურნეო ბანკებმა ისეთივე დახმარება გაუწიონ სოფ. ახ. სკოლებს და აგროტექნიკუმებს, როგორსაც კოლმეურნეობებს უწევენ.

შემდეგ მომხსენებელი აყენებს იმ პრაქტიკულ ღონისძიებებს, რომლებიც უნდა გაატაროს სკოლამ საგაზაფხულო თესვის კამპანიასთან დაკავშირებით (ღონისძიებები წარმოდგენილი იყო წერილობით და საფუძვლად დაედო კონფერენციის რეზოლუციას).

მომხსენების გარშემო გამართულ კამათში მონაწილეობა მიიღეს დოც. გედევანიშვილმა, რამიშვილმა, კობალაძემ, შარაშიძემ, ლოლუამ, აკრტასმა, ბაციკაძემ, ცერცვაძემ, ბერულავამ, შ. სიხარულიძემ და პროფ. განათლებიდან—ვ. კანდელაკმა. მოკამათენი უმთავრესად იწონებდნენ ყველა წამოყენებულ პრაქტიკულ ღონისძიებებს, მხოლოდ აღნიშნავდნენ სახსრების სიმცირეს, სათანადო მანქანა-იარაღების უქონლობას და ტექნიკური ხასიათის სხვა დაბრკოლებებს, რაც ხელს უშლის სკოლებს გაატარონ საგაზაფხულო თესვის კამპანიასთან დაკავშირებით მომხსენებლის მიერ აღნიშნული პრაქტიკული ღონისძიებანი.

საბოლოო სიტყვაში ამხ. დ. გურგენიძემ შემდეგი აღნიშნა:

სკოლების მონაწილეობას საგაზაფხულო თესვის კამპანიაში და საერთოდ მოსავლიანობის გადიდების საქმეში სამგვარი მნიშვნელობა აქვს: საგანმანათლებლო და სახელმწიფოებრივ-აღმშენებლობითი. ამ მუშაობით სკოლა ხელს უწყობს პარტიის და ხელისუფლების მიერ წამოყენებული ამოცანების შესრულებას და აჯანსაღებს თვით სასოფლო მუშაობასაც.

შემდეგ საკითხზე მოხსენება გააკეთა მიწათმოქმედების კომისარიატის წარმომადგენელმა დიმ. გედევანიშვილმა.

მომხსენებელი ჩერდება ზოგიერთ პრაქტიკულ ღონისძიებაზე, რაც უნდა გაატარონ სკოლებმა მიმდინარე თესვის კამპანიასთან დაკავშირებით. სასოფლო-სამეურნეო სკოლების რიცხვი საქართველოში თანდათანობით იზრდება. ამ სკოლებში ამჟამად 300 აგრონომი მუშაობს. აგრონომი და სამეურნეო სკოლა სოფელში თანდათანობით ფეხს იკიდებს, რასაც უდიდესი მნიშვნელობა აქვს სასოფლო მეურნეობის განვითარებისათვის. სკოლა უმთავრესად თავის

რაიონს უნდა ემსახურებოდეს. მაზრებში და სოფლად უკვე ჩამოყალიბებულია თესვის კამპანიის ჩამტარებელი კომისიები. სკოლა და სკოლის აგრონომი უნდა დაუახლოვდენ ამ კომისიას, მისცენ მას შესაფერი აგრონომიული რჩევა-დარიგება, შეარჩევიონ საღი თესლი და რაციონალურად გაანაწილებინონ მოსახლეობაში სათესლე მასალა.

შემდეგ მომხსენებელმა მიუთითა კონფერენციას იმ მარტივ აგრიკულტურულ ღონისძიებებზე, რომლებიც უნდა გამოვიყენოთ მოსავლიანობის გასადიდებლად.

კამათში მონაწილეობა მიიღეს: ამხ. ნ. კეცხოველმა და ბერულავამ, რომლებიც აღნიშნავენ მიწათმოქმედების ორგანოების მუშაობის ზოგიერთ დეფექტებს და განსაკუთრებით ხაზს უსვამდენ ამ ორგანოებსა და სკოლებს შორის კონტაქტის მოუგვარებლობას.

უკანასკნელ საკითხზე მოხსენება გააკეთა კომკავშირის ცეკას წარმომადგენელმა ამხ. შ. მიქელოვმა.

მომხსენებელმა პირველად განმარტა მოსავლიანობის გადიდების საკითხის პოლიტიკური მნიშვნელობა და შეეხო მრეწველობის და სასოფლო მეურნეობის კავშირს. კომკავშირი მოსავლიანობის გასადიდებლად აცხადებს ყველა წევრის მობილიზაციას და პირველ რიგში აწყობს ლაშქრობას.

ხშირად კომკავშირები ვერ ახერხებენ პრაქტიკული ნაბიჯების გადადგმას, რადგან მათ საკმაო აგრონომიული ცოდნა არ აქვთ, ამიტომ კომკავშირი აყენებს აგრონომებთან კავშირის საკითხს. აგრონომმა პრაქტიკულად უნდა აჩვენოს კომკავშირელს გაუმჯობესებული წესებით მეურნეობის წარმოება.

მიმდინარე თვის კამპანიასთან დაკავშირებით კომკავშირელებს შემდეგ ამოცანებს ვუსახავთ:

ა) კომკავშირის ღია კრებებზე დასვან საკითხი მოსავლიანობის გადიდების შესახებ. მომხსენებლად გამოიყენონ აგრონომი და გამოიმუშაონ პრაქტიკული ღონისძიებანი საგაზაფხულო თესვის კამპანიის ჩასატარებლად, უმაღლეს ორგანოების დადგენილებათა საფუძველზე.

ბ) მეურნე-კომკავშირელებმა სანიმუშოდ უნდა დააყენონ თავის მეურნეობა და მიმდინარე წელს 15% მაინც უნდა გაადიდონ მოსავლიანობა.

გ) ყურადღება უნდა მიაქციონ სათესლე მასალის შერჩევას და განაწილებას.

დ) სასოფლო-სამეურნეო სკოლების და აგრონომების დახმარებით მომუშავე უჯრედებმა უნდა აიღონ შეფობა მახლობელ სოფლებზე.

ე) კომკავშირის ინიციატივით მოწვეულ უნდა იქნას უპარტიო ახალგაზრდობის კრებები, სადაც მოსავლიანობის გადიდების საკითხზე მოხსენებით გამოვლენ აგრონომები და კომკავშირის წარმომადგენლები.

ვ) კომკავშირის ორგანიზაციებმა ყურადღება უნდა მიაქციონ დიასახლისებს შორის მუშაობას. მოიწვიონ მათი კრებები და საკითხად დასვან მოსავლიანობის გადიდება.

ყველა ამ საკითხის განხორციელებაში კომკავშირის ადგილობრივ ორგანიზაციებს უნდი დაეხმარონ სკოლა და აგრონომი.

არა ნაკლები ყურადღება უნდა მივაქციოთ მოსახლეობაში კულტურულ მუშაობას კედლის გაზეთებს, მოძრავ კინოებს, წარმოდგენებს, გასამართლებებს და აგრეთვე დიდი მნიშვნელობა აქვს ექსკურსიებს კარგად დაყენებულ მეურნეობებში.

კომკავშირის განზრახული აქვს აგრეთვე ქალაქიდან სოფლად მოაწყოს მუშების შრომითი ლაშქრობა მანქანა-იარაღების შესაკეთებლად; აგრონომის რჩევა-დარიგებებს აქაც დიდი ნაყოფის მოტანა შეუძლია.

მოსავლიანობის გადიდების საქმეში დაინტერესებული კომკავშირის ორგანიზაცია აწყობს შეჯიბრს. სხვადასხვა ორგანიზაციები იწვევენ ერთმანეთს. კომკავშირის ორგანიზაციამ სხვადასხვა დაწესებულებებთან შეთანხმებით გამოიმუშავა ჯილდოები იმ პირთა და დაწესებულებებისათვის, რომლებიც ყველაზე უკეთ ჩაატარებენ და საგაზაფხულო თესვის კამპანიას ხელს შეუწყობენ. მოსავლიანობის გადიდების ჯილდოები დარიგდება მუშაობის შემოწმების შემდეგ.

დასასრულს მომხსენებელმა მოუწოდა კონფერენციას გაამართლონ პარტიის და ხელისუფლების იმედები.

შეკითხვებზე მომხსენებელმა ჯეროვანი პასუხი გასცა.

უკანასკნელი მომხსენების შემდეგ კონფერენციამ მიიღო რეზოლუცია, სადაც გათვალისწინებულია ყველა ის პრაქტიკული ღონისძიება, რაც უნდა გაატაროს სკოლამ მოსავლიანობის გადიდების საკითხთან დაკავშირებით.

კონფერენციის დასასრულს განათლების სახალხო კომისარიატმა დაავალა დელეგატებს ადგილებზე დაბრუნების შემდეგ მოიწვიონ I და II საფეხურის, სოფ. სკოლების და ტექნიკუმების მასწავლებელთა რაიონული თათბირები კონფერენციაზე მიღებულ დადგენილებათა გასატარებლად, დაურთა მათ შესაფერი მანდატები და რაიონებში მიმოსვლის ხარჯების დასათარავად თითოეულს 50 მანეთი მისცა.

საბჭოთა არჩევნებში სკოლების მოწაწილეობის შედეგები.

საბჭოთა გადარჩევების სამზადისი კამპანიის დაწყებამდე განათლების სახ. კომისარიატის მიერ დაგზავნილი იყო ადგილებზე მეთოდური ხასიათის მითითებანი, თუ როგორ უნდა გამოეყენებიათ სკოლებს საბჭოთა არჩევნების კამპანია საზოგადოებრივ-სასარგებლო შრომის ჩატარების მიზნით. წერილი ისახავდა ორ მთავარ მიზანს: ბავშვების ორგანიზაციულად ჩაბმა საზოგადოებრივ საქმიანობაში და აქედან სათანადო დახმარების გაწევა ხელისუფლებისა და პარტიორგანიზაციებისათვის მიმდინარე მუშაობაში.

შეასრულეს თუ არა სკოლებმა დაკისრებული მოვალეობა? თუ შეასრულეს, როგორ, რა წესით, რა შედეგები მიიღეს, რა დაბრკოლებები გადაეღობათ გზადაგზა და, ბოლოს, ჩვენმა სკოლებმა შეამჩნიეს თუ არა კულაკების, ნეპმანების, რელიგიური კულტის მსახურთა და სხვათა ფარული თუ აშკარა ბრძოლა ჩვენს წინააღმდეგ და როგორ გამოიყენეს ეს მდგომარეობა მიმდინარე მუშაობაში?

რომ უფრო ნათელი წარმოდგენა ვიქონიოთ სკოლების მუშაობაზე მთლიანად სამივე პერიოდში, უმჯობესია დავიწყოთ ცალკე პერიოდების მიხედვით.

არჩევნების სამზადისი. სკოლები, ეცნობიან რა სათანადო მასალებს (საარჩევნო ინსტრუქცია, ცირკულარული წერილები და სხვ.), ადგილობრივ საარჩევნო კომისიასთან იჭერენ კავშირს, შედიან წინადადებებით, რომ მათაც უნდათ ამ მუშაობაში ჩაბმა და სთხოვენ სათანადოდ გამოიყენონ. ადგენენ სამუშაო გეგმას, უთანხმებენ საარჩევნო კომისიას და ამრიგად ებმებიან მუშაობაში პარტიისა და ხელისუფლების წარმომადგენლებთან ერთად, რაიც გამოიხატება უკვე გარჩეული საარჩევნო ინსტრუქციის დამატებით განხილვა-შესწავლაში.

გეგმით გათვალისწინებულია: მოხსენების ჩატარება როგორც ცალკე ჯგუფებში, ისე მოსწავლეთა გაერთიანებულ კრებებზე, მშობლების თანდასწრებით, დაახლოვებით შემდეგ თემებზე: „საბჭოთა არჩევნები და მოწაფეთა როლი ამ არჩევნებში“, „პარტიის პოლიტიკა და საბჭოთა არჩევნები“, „სასოფლო მეურნეობის გაუმჯობესება და საბჭოები“, „კულტურულ-საგანმანათლებლო საკითხები და საბჭოები“, „არჩევნები ბურჟუაზიულ ქვეყნებში“ და სხვ., პრესის თვალყურის დევნება და იქ დასმული საკითხების ფართედ გამოყენება, განსაკუთრებით სხვადასხვა მაზრების გამოცდილებათა გაშუქება და მხედველობაში მიღება.

უფროსი ჯგუფების მოსწავლენი იყოფიან ათეულებად (ბორჯომი), ოცეულებად (გორი), ხუთეულებად (ხაშური) და სხვ. მონაწილეობას იღებდნენ საარჩევნო კომისიების მაერ საინსტრუქციო მოხსენებებში, რის შემდეგაც ეხმარებიან მოსახლეობას სიების შედგენაში და ამ სიების გადამუშავებაში. ზოგან ასრულებენ მხოლოდ ტექნიკურ სამუშაოს, ზოგან კი მოსწავლეობა უშუალოდ იღებს მონაწილეობას თვით სიების დამუშავებაშიაც, უმთავრესად სასწავლებლების ა. ლ. კ. კ. უჯრედის წევრები ადგილობრივ ა. ლ. კ. კ. ორგანიზაციის ხელმძღვანელობის ქვეშ.

მასწავლებლობა, გამოდის რა ხელმძღვანელის როლში, თვითონაც კისრულობს განსაზღვრულ სამუშაოს სკოლის სამუშაოს დამოუკიდებლად. ბევრი მათგანი შეყვანილია როგორც სამაზრო (გორი), ისე სათემო (სურამი) საარჩევნო კომისიებში. ზოგიერთ მაზრაში (ზუგდიდი) სიების, უწყებების შედგენა მთელი 100%-ით იკისრა მასწავლებლობამ.

მოსახლეობის სიების შედგენა-დამუშავებაში ზოგაერთ მაზრებში მოწაფეების გამოყენებას პესიმისტურად უყურებდნენ ადგილობრივი ხელისუფლების წარმომადგენელნი, იმ მოტივით, რომ აღნიშნული საქმე მეტად სერიოზულია და მოწაფეებისათვის მისი დავალება შეიძლება უხერხული იყოსო და უმთავრესად ამ სამუშაოსათვის იყენებდნენ მასწავლებლებს და სხვა კულტურულ ძალებს. სინამდვილეში კი, სადაც მოსწავლეობა ფართედ ჩაება ამ მუშაობაში, ზოგიერთი ნაკლის გამო-სწორება მაინც შესძლეს. მოვიყვან ორიოდ მაგალითს:

გორის პედტეხნიკუმის მოსწავლეები, ადგენენ რა საარჩევნო უფლების მქონეთა და უფლებამოკლებულთა სიებს, მუშაობის დროს ხვდებიან ვაჭრების გვარებს, რომელნიც რაღაც მანქანებით არ შეუტანიათ შავ სიაში. ამის შესახებ აკხადებენ საარჩევნო კომისიაში და დაშვებული შეცდომაც გამოსწორებულია.

ხაშურში მასწავლებელს ევალება უწყებების შევსება; უკვე გამზადებული სიიდან მასწავლებელი, თავისი უშუალო ხელმძღვანელობით აკეთებინებს უწყებებს უფროსი ჯგუფის მოწაფეთ, რომელნიც იმის გარდა, რომ სუფთად და კარგად ავსებენ, ერთგვარი კრიტიკული თვალითაც უყურებენ ამა თუ იმ მოქალაქის სათანადო სიაში შეტანას და არკვევენ კიდევ, საარჩევნო ინსტრუქციის მიხედვით, შეიძლება თუ არა ეს.

თელავში სკოლების ინიციატივით ეწყობა კულაკის, ვაჭრის, რელიგიური კულტის მსახურის და აკრთვევ პასიური საბჭოს წევ-

რის გასამართლება, რასაც მეტი გარკვეულობა შეაქვს დაწყებულ მუშაობაში.

არჩევნების საანგარიშო კამპანია. იწყება საბჭოთა არჩევნების კამპანიის მეორე პერიოდი და ამასთან დაკავშირებით მუშაობაც თანდათან ძლიერდება სკოლებში. საჭირო ხდება მეტი ორგანიზაციული მუშაობის წარმოება. მოწაფეთა თვითორგანიზაციის კრებებზე, ზოგან პედსაბჭოს და ზოგან კი პედსაბჭოს და თვითორგანიზაციის გაერთიანებულ კრებებზე იყოფა ცალკე წრეები, ჯგუფები, კომისიები, რომელთაც ევალებათ:

1. კედლის გაზეთის სპეციალური ნომრის გამოშვება, მასში საბჭოთა არჩევნების ფართედ გაშუქება, ჩატარებული მუშაობის ნაკლისა და მიღწევათა აღნიშვნა და მომავალი მუშაობის პრაქტიკულ ღონისძიებათა დასახვა;

2. სამეურნეო და კულტურულ ფრონტზე მიღწევათა დიაგრამების დამუშავება და თვალსაჩინო ადგილას გამოკვრა;

3. მოხსენებების ჩატარება როგორც დაბალ, ისე ზედა ჯგუფებში. მშობლების თანდასწრებით და სათანადო აგიტაციის გაწევით მოსახლეობას შორის, რომ საანგარიშო კრებებს დაესწრონ, მხურვალე მონაწილეობა მიიღონ კამპათში და განწერის დამუშავებაში;

ბორჯომის მუშათა უბნის 7-წლედის მფრინავი რაზმი.

4. მოსახლეობის შესატყობინებლად, ანგარიშჩაბარებისა და თვით არჩევნების დღეებში დასასწრებლად და მონაწილეობის მისაღებად ოცულების, ათეულების, ხუთეულების გამოყოფა;

5. დრამწრეებს და მომღერალთა გუნდებს ევალებათ მოამზადონ სათანადო პიესები, სიმღერები ანგარიშჩატარებისა და არჩევნების კრებების დაწყება: დამთავრებისას დასადგმელად და სამღერად — გორი, კეხიჯურის 4-წლელი, ბორჯომი და სხვ.);

6. სკოლები, სათანადო უბნების მიხედვით, ავსებენ უწყებებს, არიგებენ ამომრჩევლებზე (ყველა მაზრაში). დამრიგებლებს ევალებათ წაუკითხონ, თუ კი ამომრჩეველი წერაკითხვის უცოდინარია (ბორჩალო).

7. მხუვალე მონაწილეობას იღებენ თვით საანგარიშო მოხსენებებზე კამათის, შეკითხვისა და განწერის გამომუშავებაში არა მარტო სკოლის საკითხების გარშემო — სოფლის ყოველგვარ მხარეს აქცევენ ყურადღებას (კოოპერაცია, სასოფლო მეურნეობა, აღმშენებლობა და სხვ).

არჩევნების პერიოდი. მუშაობა უფრო ცხოველდება და სკოლები უფრო ფართედ ებმებიან არჩევნების კამპანიის მუშაობაში. თებერვლის პირველ რიცხვებში, ე. ი. როცა იწყება ფაქტიურად არჩევნები, იწყება მასწავლებელთა, პარტიის, კომკავშირის, ქალთა ორგანიზაციის, საარჩევნო კომისიის და მოწაფეთა თვითორგანიზაციის წარმომადგენელთა გაერთიანებული თათბირები თემის, ქალაქის, რაიონის მაშტაბით. დღის წესრიგში ისმება გავლილი ორი პერიოდის მუშაობის შეჯამება და თვით არჩევნებში ფართე მონაწილეობის მისაღებად პრაქტიკულ ღონისძიებათა გამომუშავება ამომრჩეველთა ფართე მასის საარჩევნო პუნქტზე გამოსაცხადებლად.

განსაკუთრებით ექცევა ყურადღება დედების განთავისუფლებას მცირეწლოვანი ბავშვებისაგან. პრაქტიკულ ღონისძიებებში მთავარი ადგილი უკავია მცირეწლოვანი ბავშვების მოვლა-გართობას ოჯახში და სკოლაში, მფრინავი რაზმების შედგენას ამომრჩეველთა უბნებში დასავლელად და შესატყობინებლად; დემონსტრაციაში მონაწილეობის მიღების მიზნით ხელმძღვანელ კომისიის გამოყოფას პლაკატების, ლოზუნგების დასამზადებლად, კუთხეების მოწყობას მიღწევათა შესახებ, კედლის გაზეთში საკითხების ფართედ გაშუქებას და სხვ.

საინტერესოა, თუ ორგანიზაციულად როგორ ჩაატარეს სკოლებმა, ზემოაღნიშნულ საკითხებთან დაკავშირებით, არჩევნების პერიოდი.

აუცილებლად მიმაჩნია შეჩერება იმ ნაკლზე თუ მიღწევაზე, რაიც ამ მუშაობაში გამომეღაენდა, რომ მომავალში საშუალება ექნეს ჩვენს სკოლებს უფრო ორგანიზაციულად დარაზმულნი გამოვიდნენ ამა თუ იმ კამპანიის ჩატარებაში.

ბორჯომის 7-წლედის მოწაფეები ართობენ ბავშვებს ოჯახში.

მიმდინარე კამპანიაში მონაწილეობის აუცილებლობა და მასში ფრიად დიდი საზოგადოებრივ-სასარგებლო შრომის სახე ბევრმა სწორად ვერ გაიგო. ბევრი თუ თავიდანვე დიდი ენერგიით მოეკიდა და ამოდირავა მთელი სკოლა და მოსახლეობა, ზოგი დაკმაყოფილდა მხოლოდ ერთგვარი მოვალეობის მოხდით, საარჩევნო კომისიების მითითებათა შესრულებით (სიების, უწყების, შევსება, დემონსტრაციაში მონაწილეობის მიღება და სხვ), საჭირო კი იყო უსათიოდ თავიდანვე სკოლის მოწაფეთა თვითორგანიზაციის საშუალებით მთელი მოწაფეობა ორგანიზაციულად ჩაბმულიყო ამ მუშაობაში მათი ინიციატივისათვის ფართე გასაქანის მიცემით.

აქედან სწორად არ მიგვაჩნია ზოგიერთ სკოლაში (გორის მე-III სკოლა) საბჭოთა არჩევნების ჩამტარებელი დამხმარე კომისიების გამოყოფა მხოლოდ მასწავლებელთაგან, ან და მხოლოდ პედსაბჭოზე, მოწაფეთა თვითორგანიზაციის გარეშე, არჩევა და მიმაგრება ცალკე კომისიების მუშაობაზე ხელმძღვანელი პირებით და ისიც მხოლოდ მასწავლებლები (ბორჯომის 7-წლელი). ამგვარ საქმეებში საჭიროდ

მიგვაჩნია, როგორც ზემოთაც ვთქვით, თვით მოსწავლეთა ფართე ამოძრავება, მათ მიერ და მათი უშუალო მონაწილეობით როგორც კომისიების არჩევა, ისე სამუშაო გეგმების დამუშავება-შესრულება.

მიმდინარე მუშაობამ დაგვანახვა, რომ მცირეწლოვან ბავშთა (1-3 წლ.) მოყვანა საბავშვო ბაღში თუ სკოლაში გართობის მიზნით მიზანშეწონილი არაა, უმჯობესია მათი ოჯახებში შენახვა, უფროსი ჯგუფის მოწაფე გოგონათაგან შემდგარ „მომვლელთა რაზმების“

ბორჯომის 7-წლედის მოწაფეები ართობენ ბავშვებს ოჯახში.

საშუალებით და, სადაც კი მოსახერხებელია, მიმაგრება უნდა სწარმოებდეს ნათესაური და მეზობლური პრინციპით. სკოლაში თუ საბავშვო ბაღში პატარებს მალე სწყინდებათ და მათი შენახვა ძნელდება, ასევე ოჯახში ბავში უცნობ გოგონასთან ძნელად რჩება და მალეც კითხულობს დედას.

4—8 წლის ბავშების მიყვანა საბავშვო ბაღში თუ სკოლაში შესაძლებელია და მოსახერხებელიც. საჭიროდ მიგვჩნია აღვნიშნოთ, რომ დიდის მხიარულებით ტარდება ამ ბავშვებთან მუშაობა საბავშვო ბაღში. ამის მიზეზია საბავშვო ბაღების შინაარსი, სადაც მოიპოვება ამ ასაკის ბავშვთათვის სათამაშოები, წიგნები, სურათები და მთელ

ზაშურის რე. გზ. სკოლა უკვლის ბავშვებს საარჩევნო კრებაზე.

მოწყობილობაც საბავშვო ელფერს ატარებს. სკოლებშიაც კარგად მიმდინარეობს მათი გართობა, მაგრამ იქ მეტი ენერჯის ხარჯვაა საჭირო და ნივთიერი უსახსრობაც დიდია. სპეციალურად ამ დღეებისათვის შექმენა სათამაშო-გასართობების არც ისე ადვილი ხდება.

დადებითი შედეგი მოაქვს პატარა ბავშვებთან ერთად საბავშვო ბაღებისა და სკოლების უმცროსი ჯგუფის რაშდენიმიე მოწათის მოყვანას. იგინი უფრო აქტიურები არიან. აცნობენ სკოლის, ბაღის ცხოვრებას და ამრიგად პირველი გამართობები და მასპინძლებიც ისინი გამოდიან.

გამოიჩვენა აგრეთვე, რომ ყველა ზემოხსენებული სახე ოჯახში თუ სკოლაში ბავშვების ერთობისა უმჯობესად მიმდინარეობს სოფლად, ანდა სოფლის ტიპის ქალაქებში.

მფრინავი რაშმების მოწყობამ დიდი შედეგი მოიტანა და დამსწრეთა რიცხვი უსათუოდ გაიზარდა ყველგან. მფრინავი რაშმების უბნებზე მიმავრება უსათუოდ კარგია და უკეთესია, თუ ის გამოყოფილი იქნება კამპანიის დასაწყისიდანვე, რომ თვითოეულმა რაშმმა თავიდანვე ადევნოს თვალყური მის უბანში კამპანიის მსვლელობას და შედეგებს. ამგვარ მუშაობას უმრავლეს შემთხვევაში ადგილი არა ჰქონია და საჭიროა მომავალში უსათუოდ გამოვიყენოთ.

ვაჟ მოწათეთაგან „ოთხფეხის მომვლელთა“ ჯგუფების გამოყოფა კარგია და დადებითი შედეგიც მოიტანა, მაგრამ, რამდენადაც ვიცით, ეს ზომა გაატარეს მხოლოდ ბორჯომის რაიონის სკოლებმა (ს. ქვებისხევი და სხვ) და სურამის 7-წლედმა. ამ ზომამ გლახს საშუალება მისცა საარჩევნო კრებაზე დამშვიდებით წასულიყო. საჭიროა ამ ზომის მომავალში უსათუოდ გათვალისწინება.

პლაკატები, ლოზუნგები ბევრგან ყურადღებას იპყრობს თავისი ორიგინალობით, როგორც: „დედებო, არჩევნების დღეს შოიყვანეთ თქვენი ბავშვები სკოლაში“ „გლახებო, საარჩევნო პუნქტისაკენ, თქვენს ოთხფეხს ჩვენ მოგუვლით“ და სხვ.

სამეურნეო და კულტურულ ფრონტზე მიღწევათა კუთხეების მოწყობა და სათანადოდ გამოყენება ხელს უწყობს მოსახლეობის ფართე მასის ყურადღებას ჩვენი წინმსვლელობის დარგში. სკოლების მიერ ეს ზომა ნაკლებად იყო გამოყენებული (სენაკის და ნაწილობრივ მხოლოდ სხვა მაზრების მიერ), საჭიროა ამასაც ყურადღება მიექცეს მომავალში.

სკოლაში მშობლების თანადასწრებით კეთდება მოხსენება საბჭოს რომელიმე წევრის მიერ საბჭოს მუშაობის შესახებ. ამას მეტად

დიდი შედეგი მოაქვს და მოსწავლე ახალგაზრდობა შემდეგ კრებებზე უფრო მეტი შევნებით, მომზადებით, სალი კრიტიკით გამოდის და მოსახლეობაშიაც ავტორიტეტს იხვეჭს.

ამომრჩეველთა რიცხვი გაიზარდა და კერძოდ ქალთა დასწრება არაჩვეულებრივი იყო, იმაში უსათუოდ საგრძნობი ღვაწლი მიუძღვის ჩვენი სკოლების მუშაობას იმ ფორმებით და ხერხებით, რომელიც უკვე მოვიხსენიეთ. ზემდგომი ორგანოების მითითებანი პირნათლად იყო შესრულებული და, რაც უმთავრესია, კომკავშირის ხელის შეწყობით დაცულ იქნა პოლიტიკური ხაზიც კულაკის, ნეპმანის და სხვათა აშკარა თუ ფარული თავდასხმა-გადრომ-გამოდრომისაგან. განა აღსანიშნავი არაა, როდესაც სურამის 7-წლედის ზოგი-ერთი მოწაფე უარს აცხადებს კომისიებში მონაწილეობის მიღებაზე, უფროსი ჯგუფის მოწაფეების გამორკვევ-თ ისინი აღმოჩნდნენ ვაჭრების შვილები. მაშინ მათ დასვეს საკითხი ამ ნაკლის გამოსწორების შესახებ. ჯერ კიდევ მშობლებისა და ბურჟუაზიული სულისკვეთებით განქვინებული ფართე გავლენის ქვეშ იმყოფება ჩვენი ახალთაობის ნაწილი და ჩვენ უსათუოდ უნდა შევეძლოთ ახალთაობის განთავისუფლება მათი გავლენისაგან. ჩვენი სკოლა შრომის სკოლაა, ოქტომბრის პირმშო შვილია და აუცილებელია აქ აღზრდილი თაობა მთლიანად ემსახურებოდეს ოქტომბრის მონაპოვრის დაცვა-განმტკიცებას.

დაბოლოს აღვნიშნავთ, რომ საბჭოთა არჩევნების კამპანიაში უფრო დიდი აქტივობა გამოიჩინა პროვინციის, ვიდრე ქალაქის მასწავლებლობამ; ამ უკანასკნელის მუშაობა უმეტეს შემთხვევაში სკოლის კედლებს ა- გასცილებია. პროვინციის მასწავლებელთა და საერთოდ სკოლების მუშაობა სათანადოთაც იყო თითქმის ყველა მხარეებში შეფასებული ადგილობრივი ხელისუფლებისა, პარტორგანიზაციებისა და მოსახლეობის მიერ. უკვე არის ოფიციალური ცნობები, რომ ბევრგან მასწავლებლების პროცენტი საბჭოებში შარშანდელთან შედარებით ერთი-ორად, სამად და მეტადაც გაიზარდა; მასწავლებლებს ირჩევენ საბჭოს პრეზიდიუმის წევრებად და თავმჯდომარეებად. მეტი რომ არა ვთქვათ, მოვიყვან რამდენიმე პ.-მ. ამხანაგის აზრს: „მართალია, მასწავლებლობა, მცირე გამონაკლისით, ჩვენთან იყო და გვეხმარებოდა, მაგრამ საბჭოთა არჩევნების კამპანიაში მან, ე. ი. მასწავლებლობამ, უდიდესი დახმარების გაწევა შესძლო და არავითარ დაბრკოლებების წინ ქედს არ იხრიდა. 8 9 ვერსის მანძილზე ქალი მასწავლებლებიც კი ამ საშინელ ქარბუქში დადიან სოფლებში ქვევითად, რომ ხელი შეგვიწყონ ფართედ ჩავატაროთ აღნიშნული კამპანია“ (ამხ. კალმახელიძე, ხაშურის რაიკომის მდივანი);

„წრეულს მასწავლებელთა რიცხვი საბჭოში დიდდება წარსულ წლებთან შედარებით, ეს კი იმის თავდებია, რომ იგინი ჩვენათ არიან, მუშაობენ თავდადებით და შედეგსაც უსათუოდ იძლევიან“ (ამხ. ცხადაძე, ბორჯომის რაიკომიდან); „ჩვენ რომ მასწავლებლობა არ მოგვჭმარებოდა ამ კამპანიაში, აშკარაა, მუშაობა გაგვიძნელებოდა და დაგვიბრკოლებოდა კიდევ, თუ სურამის თემში საარჩევნო კრებაზე ცხადდება 85-90% დე, უსათუოდ საგრძნობი ღვაწლი სკოლასაც მიუძღვის“ (ამხ, ლომიძე, სურამის თემალმასკომის თავმჯდომარე). უკანასკნელად უნდა აღინიშნოს ის გარემოებაც, რომ პროვინციების სკოლების მუშაობის გამოცოცხლებას შეუწყო მეტად ხელი განათლების სახ. კომისარიატიდან მივლენილმა პ./მ. ამხანაგებმა და ეს გარემოებაც მომავლისათვის უსათუოდ უნდა გამოვიყენოთ,

ი. ზაუტაშვილი.

ჩვენმა სკოლებმა გამოცდა დაიჭირეს.

„კულტურული ლაშქრობა წუთიერი შემხუნა როდია, ის ხანგრძლივი, მძლავრი შეტევაა ძველი ყოფა-ცხოვრების უმგვანობის ამოსაფხვრელად“. — ეს აწერია თელავის პირველი ათწლეულის ერთერთ პლაკატს და ამ იდეას მოსწავლე ახალგაზრდობა ცისმარე დღე ანხორციელებს.

იმის საქმიანობაში, მის კედლის გაზეთებსა და კლუბში, ქუჩებში თუ მფრინავ მიტინგებზე — ყველგან ელვარებენ შეკითხვები: „შენს სასწავლებელში, შენს ოჯახსა და გარემოში კულტურულ ლაშქრობას როგორ ატარებ?“ პასუხი არც იგვიანებს, მოწაფენი თავისი საქმით აღფრთოვანებით უპასუხებენ, თუ ხალხს როგორ აჯანყებენ ლოთობის და ხულიგნობის წინააღმდეგ, თუ რანაირად ემზადებიან საგაზაფხულო თესვის კამპანიისათვის, როგორ ირაზმებიან საბჭოთა არჩევნების გაცხოველებით ჩასატარებლად. არჩევნების საქმიანობაში მონაწილეობის მიღება უდიდესი პოლიტიკური სკოლაა და მოწაფეობამ აქ მშვენიერი გამოცდა დაიჭირა. შეუძლებელია პრესის ფურცლებზე იმ საფეხურების აღწერა, რაც სკოლებმა გაიარეს, ვიდრე არჩევნების კამპანიას მოათავებდნენ. მხოლოდ რამდენიმე ეპიზოდს აღვნიშნავ, მოწაფეებმა ჩაატარეს კონფერენციები, განსაკუთრებით აღსანიშნავია უკანასკნელი. თელავის პირველი ათწლეულის მოწაფეთა ინიციატივით მოწვეულ იქნა თემის მოწაფეთა თვითორგანიზაციის პრეზიდიუმების, სკოლის გამგეობის და პოლიტიკური ორგანიზაციების ახალ სკოლისაკენ.

ბის წარმომადგენელთა გაერთიანებული თათბირი, სადაც გამომუშავდა მთელი რიგი ღონისძიებანი.

1. ყველა სკოლის მოწაფეთა გამოყენება საარჩევნო უწყებების დასამზადებლად და დასარიგებლად.

2. დამზადება ლოზუნგებისა და თვალსაჩინო ადგილებზე გამოკვრა.

3. შესწავლა თემის და მაზრის აღმშენებლობის მიღწევებისა, მათი გამოხატვა დიაგრამებით და გამოფენა.

4. არჩევნების წინააღმდეგ განზრახულ დემონსტრაციაში აქტიური მონაწილეობის მიღება.

5. კურდღელაურსა და შალაურში პირველი ათწლედის და პედ-ტექნიკუმის ძალებით მოწყობა კულაკის, მღვდლის და ვაჭრის გასამართლებისა.

6. კედლის გაზეთების გამოშვება.

7. არჩევნების დღეს სასწავლებლებში მოწყობა საბავშვო ბაგის და ბაღისა, რომ მშობლებს საშუალება მიეცეთ მოვიდნენ თავისი მოქალაქეობრივი მოვალეობის მოსახდელად და ბავშვები მოსავლელად გადასცენ ერთდღიან ბაგასა და ბაღში მომუშავე მოწაფეებს.

8. არჩევნების დღისთვისვე სასწავლებლებში გამართვა გამოფენისა იმ მიზნით, რომ ვიდრე არჩევნებს შეუდგებოდნენ, მშობლებს საშუალება მიეცეთ გაეცნონ სკოლის მუშაობას, მის მიზნებს, მეთოდებს, შიხწევებს და ნაკლს.

9. ყველაზე მნიშვნელოვანი მუხლი კი შეეხება იმ „ნაკაზს“ სკოლების საკითხების თაობაზე, რომელიც პირველი ათწლედის მოწაფეთა თვითორგანიზაციის პრეზიდიუმმა წარადგინა თათბირზე და მცირე შენიშვნებით მიიღეს კიდევ.

მოწაფეთა „ნაკაზი“ შემდეგი მუხლებისაგან შესდგება:

1. ახალმა საბჭომ დამდეგი წლიდან გადამჭრელი ზომები მიიღოს ლოთობის წინააღმდეგ.

2. ჩვენ, გლეხების და მუშების შვილებს, ჯანმრთელობა გვესაჭიროება. თემების ექიმები ნაკლებ ყურადღებას აქცევენ მოწაფე ახალგაზრდობას. ჯანმრთელობა გვინადგურდება. მოგვეცით ექიმი, თუ გინდათ, რომ თქვენი მომავალი ჯანმრთელი და ღონიერი იყოს.

ენერგიული ბრძოლა გამოეცხადოს მკითხავენს, და ექიმბაშებს.

4. ტილი რევოლუციის მტერია. უსუფთაობასთან ბრძოლის ერთერთ მნიშვნელოვან პირობას აბანო წარმოადგენს. გადადგმულ იქნას ნაბიჯები სოფლად აბანოს მოსაწყობად, ქალაქში კი საჭიროა აბანოში კვირაში ერთი დღე მოწაფეებს საგანგებოდ დაეთმოს.

5. სასწავლებლები სოფლად მეტად უხვირო შენობებშია, ვიწროობაა და სინესტე, ჩვენ კი გვესაჭიროება ფართო შენობა, სადაც საკმაოდ იქნება ჰაერი და მზე. მოსახლეობა ნაკლებადაა ჩაბმული სასკოლო აღმშენებლობაში. საბჭოს ახალმა წევრებმა მოსახლეობაში უნდა ჩაატარონ მუშაობა სკოლის კეთილმოწყობისათვის.

6. ფიზკულტურის ბინა მეტად სავალალო მდგომარეობაშია, მოვითხოვთ მის შეკეთებას და საჭირო იარაღებით უზრუნველყოფას.

7. მოვითხოვთ სკოლაში მოჯამაგირეების და ლარიბი მოწაფეების რიცხვის გაზრდას და მათს იმდენად უზრუნველყოფას, რომ სწავლის გაგრძელება შეეძლოს.

8. მთელ მაზრაში არ მოიპოვება უპატრონო ბავშვთა და მოწაფეთა საცხოვრებელი სახლი, გადადგმულ იქნას ნაბიჯები მის გასახსნელად.

9. სკოლის დამხმარე საბჭოს თაოსნობით მოეწყოს თბილი საუბმეები, დღეში ექვსი-შვიდი გაკვეთილის განმავლობაში უსაქმელობა დაგვაავადმყოფებს.

10. მიღებულ იქნას ზომები, რომ სახელგამმა ძვირი წიგნები გააიფოს, თორემ გვიძნელდება სახელმძღვანელოების შეძენა.

11. მოეწყოს სკოლის გარეთ დარჩენილ ბავშვთათვის მოედანი და კლუბი.

12. სოფლად იშვიათად იმართება კინო და წარმოდგენა, ისიც დიდებისათვის, საჭიროა ხშირად ბავშვთათვისაც მოეწყოს ხოლმე.

13. ქობ.სამკითხველოში ძალიან ცოტა საბავშვო წიგნია. მოეწყოს ყველა სამკითხველოში საბავშვო წიგნების განყოფილება.

თათბირის თვითოეული დადგენილება ცოცხალ საქმედ იქცა, განსაკუთრებით მდიდარი იყო სკოლები არჩევნების უკანასკნელ კვირას, როდესაც სკოლა წარმოადგენდა ლაბორატორიას, სადაც იწაფებოდა მოსწავლეთა პოლიტიკური შეგნება, მსოფლმხედველობა, აქტივისტის ნებისყოფა.

„ცოდნის მწვერვალზე ასვლა და მისი გამოყენება მუშათა კლასის კეთილდღეობისათვის — ეს არის ლენინის დიადი მაგალითი, რომლის განხორციელებასაც ყოველდღე უნდა ვესწრაფებოდეთ, გვეუბნებოდა ათწლედის პლაკატებით აყვავებული კედლები. სხვა სკოლებშიაც ისეთსავე შემოქმედებითს გაქანებას ვხედავდით. მეტად ლამაზი და შინაარსიანი იყო კარნავალი, რომელიც ყველა სკოლის მიერ გაღებული თანხების საშუალებით მოეწყო, შავსიელების ცოცხალ მუზეუმს საუცხოოდ ასახიერებდნენ პედტექნიკუმის მსმენელები.“

დემონსტრაცია მრავალ ტალღად მიმოიფანტა სოფლებში მშრომელი გლეხკაცობის თელავის მიტინგზე წამოსაყვანად“. ვარდისუბნიდან უკვე ბრუნდებიან კიდევ იქ წასული პედტენიკუმების მოწაფენი და მოჰყავთ სოფლელი პატარები, მათ დახატული ყვავილები უჭირავთ ზედ წარწერით: „ჩვენ მომავლის ყვავილები ვართ, გზა!“ ეს რა უშველებელი პლაკატი მოარხევს ჰაერს? მოწაფეებს ძლივს უჭირავთ, იგი ათწლედისაა. მოსახლეობას ატყობინებს:

„მშობლებო, ჩვენი ცხოვრება საბჭოების შემწეობით გაუმჯობესდება, გაეშურეთ არჩევნებისაკენ“. ათწლედში გახსნილია საბავშვო ბაღი და ბაგა. ბავშვები მოგვეგვარეთ. ჩვენ მოვუვლით.

არჩევნების დღეც გათენდა. ყველა დაწესებულება მორთულიათელავის ათწლელი ერთ-ერთ საარჩევნო პუნქტად არის დანიშნული. შორიდანვე შეატყობთ, რომ იგი მზად არის ფხიზელი გუშაგივით.

ბურჯსა და კოშკს შორის გაბმულია მავთული და ზედ ფრიალებენ ნახევარმეტრისანი ასოები, რომელნიც მეტყველ ფრაზას გამოხატავენ: „არჩევნებზე ნუ დაიგვიანებთ“. წინა ღამით თოვლს მოუსევადებია იგი და გგონია ჰაერში ზღაპრულად გამოკიდულა თოვლის ქათქათა მოწოდება. განა რომელიმე მხატვარი შესძლებდა ამ მოწოდების აფერადებას, როგორც შეგვეშველა დიადი და სწორუპოვარი მხატვარი—ზამთარი? სასწავლებლის ეზოში გვხვდება მოწაფეთა აღსარება კულტურული რევოლუციის შესახებ: „ჩვენ, ახალგაზრდობა, ღონიერი, ჯანსაღი ხელებით მალა ავწევთ კულტურული რევოლუციის დროშას და ვიბრძოლებთ ხულიგნობის, გარყვნილების, ცრუმორწმუნეობის, ლოთობის, გინების, ქუჭყის და სიზარმაცის წინააღმდეგ. ვაშა, ხანგრძლივ კულტურულ ლაშქრობას!“

ათწლედის პედაგოგიური განხრის მოწაფე ქალებიც მზად არიან.

მათაც მთელი რიგი ღონისძიებები მიუღიათ, რომ მათი საბავშვო ბაგა და ბაღი მოხდენილად იყოს მოწყობილი. ჯერ არის და ისინი რამდენიმეჯერ იყვნენ საბავშვო ბაღებში პრაქტიკის მისაღებად: მოიწვიეს ექიმი სოსო ლომოური, რომელმაც ჩვეულებისამებრ ენაწყლიანად გააცნო ბავშვების მოვლის წესები. მოწაფეებს ყველა დავალება აუსრულებიათ, ყოველგვარი სიფრთხილე გამოუჩენიათ, მათ ბავშვების-სანიმუშო საწოლებიც მოუტანიათ ბავშთა და დედათა დაცვის კონსულტაციიდან. მოწაფენი ამ აკვნებით პროპაგანდას ეწვიან. აქაც ნაირნაირი და შინაარსით მდიდარი ლოზუნგები გამოუკრავთ: „მოვსპოთ შეხვევა, ძირს აკვანი, მოვსპოთ რწვევა“, „აკვანი აფერხებს ბავშვის გულმკერდის სწორ განვითარებას, აძნელებს სისხლის მოძრაობას, ხელს უშლის ხელ-ფეხის სწორ ზრდას“. „ნუ არწევთ აკვანს,

რწევა ბავშს არეტიანებს“. „დედის რძის მაგიერი არაფერია“, „სუფთა ჰაერი, სინათლე და მზე საუკეთესო სამკურნალო საშუალებაა“. „ჩვენ მოვითხოვთ: დედის ძუძუს, ჯანმრთელ მშობლებს, ნასწავლ ბებია-ქალებს და არა სოფლის უვიც დედაკაცებს“.

ბავა მალე ახმაურდა ძუძუთა ბავშვებით, მშობლები საარჩევნო დარბაზებისკენ ეშურებიან, მოწაფენი კი მათ შვილებს ნაზად, სათუთად ულაღავენ. საბავშვო ბაღიც მხიარულად აუიჟინდა, გაიმართა სიმღერა და თამაში.

არჩევნების დაწყებამდე მოქალაქენი ათვალისწინებენ სასწავლებლის გამოფენას, „ზოგი აგრონომიულ მუზეუმშია, ზოგი რადიო და ფოტო-წრეში, ზოგი ლაბორატორიუმებშია, უმრავლესობა კიდევ ოთხ-წლედის ჯგუფებში. დიდის ხალისით კითხულობენ სკოლის კედლის გაზეთს „ახალი ზვირთები“, სადაც მოწაფეთა „ნაკაზია“ მოთავსებული, ასევე ალტაცებით კითხულობენ პირველი საფეხურის კედლის გაზეთებს, ჩვენი სკოლის მუშაობა მხარეთმცოდნეობის საფუძველზეა აშენებული, ამის საუცხოო ილუსტრაციაა მესამე-და მეოთხე ჯგუფების მიერ დამუშავებული ცნობები თემის და მაზრის მეურნეობის კულტურული დონის, პოლიტიკური ცხოვრების და სხვა დარგში აღმშენებლობის შესახებ, მათ ისეთი მასალები მოეპოვებათ კოლმეურნეობათა და განათლების მდგომარეობას შესახებ, რომ მხარეთმცოდნეობის მუზეუმის გამგეობის წევრები ალტაცებაში მოდიან და მოწაფეებს სთხოვენ ამ დიაგრამების პირს მუზეუმისათვის.

აგერ, კახეთის მაზრის განათლების განყოფილების გამგე აღარა შორდება პედგანხრის ლაბორატორიაში ერთ კედელს. აქ გაკრულია უაღრესად ორიგინალური დიაგრამა, რომელიც შეიცავს ყოველგვარ ცნობას იმის შესახებ, თუ მთელ მაზრაში რამდენი მცხოვრებია, რამდენი თემი, თვითოეულში რა ტიპის და რამდენი სკოლაა, რამდენი მოწაფეა, რამდენად დაკმაყოფილებულია მოსახლეობა სკოლებით, მოწაფეთა და მასწავლებელთა სოციალური მდგომარეობა, პარტიულობა და სხვა. იქვეა რუკა საგანმანათლებლო დაწესებულებებისა კახეთის მაზრაში. კარგია მესამე დიაგრამაც, სკოლას საღაც მიუგნია იშვიათი ცნობებისთვის და შეუდგენიამ დიაგრამა მრუდე ხაზების აღნიშვნით, თუ 1855 წლიდან დღევანდლამდე როგორ იზრდება სკოლების რიცხვი.

აი... მაგრამ... არჩევნებისკენ!.. არჩევნებისკენ!.. ზარი ირეკება, საცაა გაიხსნება კრება. აქაც მოწაფენი თავ-თავის საგუშაგოზე არიან, შავსიელებს არსად აქაჭანებენ.

ვილაცა სალახანას განუზრახავს შენობაში შეკრებილ ამომრჩეველთა შორის პანიკა გამოიწვიოს... მორბის და ყვირის:

— ხანძარი, ხანძარი!..

კომკავშირელი რის კომკავშირელია, თუ ასეთ ვაჟბატონებს ლილას არ გაუხუნებს, იგი უმალ გააპანლურეს...

— სმენა! არჩევნები დაიწყო...

94 პროცენტი გამოცხადებულა ამ პუნქტზე, ზეიმობს მოსახლეობა. მათთან ერთად ზეიმობენ მასწავლებლები და მოწაფენი.

დ. თურდოსპირელი.

თელავის პედტეხნიკუმის გამგე.

ჩვენი მიღწევები და ნაკლი.

მეორე წელია, რაც საქ. განათლების კომისარიატმა მასიურ მასწავლებელთა გადასამზადებლად ისეთი ხაზი აიღო, რაც ნაკლებ ხარჯებთან ერთად უდიდეს დახმარებას უწევს მასიურ მასწავლებლობას პედაგოგიურ საკითხებში გაცნობა-გარკვევით.

ეს ხაზი არის კონფერენციების სისტემა. ამ სისტემის შემოღებამდე წელიწადში ერთხელ, სახელდობრ საზაფხულო არდადეგებში, ადგილებზე განათლების განყოფილებები აწყობდნენ გადასამზადებელ კურსებს; პირველ ხანებში ამ კურსებზე იგზავნებოდნენ უფრო სუსტი მასწავლებელნი, შემდეგ კი საჭიროდ იქნა ცნობილი კურსებზე მიევლინებინად აქტიური, გამჭირახი და უნარის მქონე პედაგოგები.

დღეს ეს სისტემა უკვე უკუგდებულია და მის ნაცვლად მაზრის ფარგლებში განსაკუთრებით სათემო ცენტრებში ეწყობა კონფერენციები.

ასეთი კონფერენციები კახეთის სამაზრო განათლების განყოფილების მიერ მოეწყო თელავში, სიღნაღში, ლაგოდეხში, პირიქითში და სხვა.

სასწავლო წლის დასაწყისს ჯერ მოეწყო მე-III და მე-IV ჯგუფების მასწავლებელთა კონფერენციები, უკანასკნელ კვირებში კი პირველი და მეორე ჯგუფების მასწავლებელთათვისაც მოეწყო კონფერენციები.

კონფერენციებმა მშვენიერი შთაბეჭდილება დასტოვა და მოსული სოფლის მასწავლებლობა კმაყოფილი წავიდა თავის ადგილებზე.

კონფერენციებზე დღის წესრიგში შეტანილი იყო უალრესად დიდმნიშვნელოვანი საკითხები:

1) ავეგმვა-ალრიცხვა, 2) ბგერითი მეთოდი ქართული ენის სწავლების დროს, 3) საწარმოო გეგმების განხილვა, 4) საცდელ-საჩვენებელ სკოლების პრაქტიკული მუშაობის გაცნობა, 5) კულტურული რევოლუცია, 6) მასწავლებელთა კვალიფიკაციის ამაღლების საკითხები და სხვა.

სანამ საკითხების განხილვას შეუდგებოდნენ, სოფლის მასწავლებლობა საცდელ-საჩვენებელ სკოლებში გაკვეთილებს ისმენდა; აქ უმთავრესად ყურადღება ექცეოდა ავეგმვა-ალრიცხვის მთავარ-მომენტებს, შემდეგ კი მოისმენდნენ ხელმძღვანელი პედაგოგებს მოხსენებებს ჩატარებული მუშაობის ირგვლივ, რის შემდეგ იმართებოდა შეკითხვები, კამათი; აი აქ გამოიჩინა ჩვენმა მასწავლებლობამ თავისი ქტივობა. თუ გუშინ, გუშინწინ სოფლის მასწავლებელი მსმენელის, როლში გამოდიოდა და საკითხებშიაც ვერ ერკვეოდა, ეხლა მას უკვე კარგად აქვს შეთვისებული გეგმები, მეთოდები, სისტემები, შრომის სკოლის პრინციპები და სხვა.

მაგრამ არ კმარა მოხსნა გემი, საჭიროა მისი ტარების გეზი და მესაჭის ყოლა.

ამ შემთხვევაში მესაჭე და გეზის მიმცემი არიან ჩვენი რაიონული და საცდელ-საჩვენებელი სკოლები.

ცხადია, რომ ამუშავებულმა პედაგოგიურმა აზროვნებამ სწორედ იმიტომ შეჰქმნა საცდელ-საჩვენებელი სკოლები, მოიწვია ცოტად თუ ბევრად გამოცდილი მასწავლებლები, გაუდიდა ხელფასი რომ იქ ზედმიწევნით გამოსცადოს ის ხერხები და გზები, რომლითაც უნდა იაროს განახლების გზაზე შემდგარმა მასიურმა სკოლამ.

მაშასადამე, საცდელ-საჩვენებელი სკოლები განახლების და შრომითი პრინციპების გატარების ძლიერი ფაქტორი უნდა იყოს, მაგრამ ზოგიერთი სკოლა პრაქტიკაში ოდნავაც ვერ ამართლებს თავის დანიშნულებას; ამ შემთხვევაში ზოგიერთი მორიგი სკოლა თავისი მუშაობის სწორი დაყენებით ხშირად მას სჯობნის კიდევაც.

მართალია, ჩვენს მასწავლებლობას კიდევ ბევრი რამ აკლია, ჩვენი სკოლა ჯერ კიდევ არ გადაქცეულა საზოგადოებრივ-კულტურულ კერად, იგი მთლიანად არ გადაქცეულა აქტიურ თვითმოქმედ ორგანიზაციად, ის ჯერ არ შექრილა იმ რაიონის ყოფა-ცხოვრებაში, სადაც იგი მუშაობს, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, ოდესღაც მკვდარი, უუნარო სკოლა თავისი განდევილი მასწავლებლით უკვე წარსულს ჩაბარდა და მის ნანგრევებზე აღმოცენდა, აყვავდა და გაიფურჩქნა შრომის იდეებით გამსჭვალული შრომის სკოლა.

თუ ამ სკოლებში ნაჩვენები ნაკლი (განსაკუთრებით კი საცდელ-საჩვენებელ სასწავლებლებში) გამოსწორდა, მაშინ თამამად შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ჩვენი მიზანი სახალხო განათლების დარგში ნაწილობრივ მიღწეული იქნება, ეს კი მოსახერხებელია ხშირი კონფერენციების მოწვევით, პრაქტიკული მუშაობის ჩატარებით, საზოგადო-სასარგებლო შრომის შესწავლა-გატარებით და კოლექტიურ აღრიცხვა-გამოფენების მოწყობით.

იმედია, ამ მიმართულებით წავა კახეთის განათლების განყოფილება, ამას ამოითხოვს მშრომელი მასის ინტერესებიც.

ივ. დავითიანი.

სიღნაღის შრომის სკოლის მასწავლებელი.

დაუსწრებელი კურსები

პედაგოგიური თვითგანვითარებისათვის

№ 4

1929წ.

დაუსწრებელი კურსების მსმენელთა საყურადღებოდ

ა. წ. დაუსწრებელი კურსების თითოეულ მსმენელს დაეგზავნა მიმართვა, სადაც აღნიშნული იყო მისი კურსებზე ჩარიცხვა და საკონტროლო დავალების (იხ. ამა წლის ჟურნ. № 4) შესრულების აუცილებლობა.

არის შემთხვევები, რომ ჩვენი მიმართვა უკან დაბრუნდა—აღბად მსმენელის მიერ ანკეტაში აღნიშნული მისამართი არ იყო სწორი, ან კიდევ ზოგიერთი მსმენელი ვიდრე ჩვენ მიმართვას არ მიიღებდა, ფიქრობდა, რომ ის არ იყო კურსებზე ჩარიცხული და არ აწარმოებდა მუშაობას. მიმართვის მიღების შემდეგ კი—გვეკითხებიან—არის თუ არა დაგვიანებული საკონტროლო დავალების გადმოგზავნა. პასუხად ასეთი შეკითხვებისა და აგრეთვე ჟურნალ „ახ. სკ.“ ხელის მომწერთა საყურადღებოდ კიდევ ერთხელ ვაცხადებთ, რომ კურსებზე ჩარიცხვისათვის საკმარისია (და აუცილებელი) ჟურნალის გამოწერა და ამ ჟურნალის ანკეტის (იხ. № 9, 1928 წ.) შევსება. მუშაობის დაწყება არ არის დაგვიანებული. I საკონტროლო მუშაობის მიღებას ჩვენ ვაწარმოებთ აპრილის ბოლომდე და მაისში კი მოვთხოვთ მსმენელებს მეორე საკონტროლო მუშაობის შესრულებას.

მასწავლებელთა კვალიფიკაციის ამაღლების
ინსტრუქტორი.

დაწყებითი სკოლის შინაარსი, მეთოდები და ორ- განიზაცია

რა უნდა იცოდეს მასწავლებელმა პედოლოგიიდან

შესავალი.

ახლა, როცა საბჭოთა პედაგოგიკა განსაკუთრებით ხაზს უსვამს აღზრდის ამოცანებს—ახალი ადამიანის შექმნის ამოცანებს,—საპირო არ არის პედაგოგისათვის იმის მტკიცება, რომ პედაგოგიური მუშაობის წარმატებისა და ნაყოფიერებისათვის აუცილებელია ბავშვის—როგორც აღზრდის ობიექტის—ბუნებრივ თავისებურებათა ცოდნა.

პედოლოგია, მეცნიერება, რომლის მიზანია ბავშვის შესწავლა, სწორედ რომ ვთქვათ, ბავშობის ასაკის განსაკუთრებული თვისებების შესწავლა, — გვძლევს დასაბუთებას პედაგოგიური მუშაობის სწორად აგებისა და ისეთი მიზანშეწონილი აღზრდისა და განათლებისათვის, რომელიც მხედველობაში იღებს და ეყრდნობა ბავშვების განსაკუთრებულ თვისებებს მათი ასაკის მიხედვით, ბავშვის ინდივიდუალურ თავისებურობას და ბავშთა ჯგუფების სოციალურ განსაკუთრებულებას. ამიტომ უპედოლოგიოდ არ შეიძლება იყოს მეცნიერული პედაგოგიკა, პედოლოგიის საფუძვლის გაუცნობლად არ შეიძლება მასიური პედაგოგის პრაქტიკული მუშაობის სწორად დაყენება.

როგორი ბავში უნდა შევისწავლოთ? რა თქმა უნდა, მასიური ბავში: ჩვენს წინაშე დგას მასიური აღზრდის ამოცანა და, მაშასადამე, ჩვენს პრაქტიკაში ბოლოს და ბოლოს მხედველობაში უნდა გვყავდეს სწორედ მასიური ბავში. ჩვენ ვაგებთ საყოველთაო სწავლების ქსელს 1 საფეხურზე და, მაშასადამე, ჩვენ უნდა ვიცნობდეთ 1 საფეხურის ბავშთა მასას. ჩვენ ვაშენებთ მოზრდილ მუშათა სკოლებს; უნდა ვიცნობდეთ, მაშასადამე, მასიურ მოზარდ მუშას. მაგრამ საქმე მართლ ამ პრაქტიკულ მოსაზრებაში არ არის. საქმე უპირველეს ყოვლისა ისაა, რომ თუ ბავშთა ცალკე ინდივიდუალობა შევისწავლეთ, ჩვენ თავს ვერ დავალწევთ შემთხვევათა სფეროს. კანონზომიერება ირკვევა მხოლოდ ერთგვარ მოვლენათა მასის შესწავლის დროს. შე-

სასწავლი მასა ბავშვებისა უნდა იყოს ერთგვარი მასა და არა სხვადასხვაგვარ შემთხვევათა ნარევი. ხშირად მკვლევართ სწორედ ეს ავიწყდებათ. სხვადასხვა საზოგადოებრივ კლასთა და სხვადასხვა მასების ბავშვები ხშირად უკრიტიკოდ არის არეული და მოქცეული ერთ გროვაში, რის შედეგიც არის ის, რომ მიღებული ბავშთა მასა წარმოადგენს რამდენიმე სხვადასხვაგვარი მასის შეჯგუფებას. ასეთ „ნარევზე“ მეცნიერული დასკვნების მიღება შეუძლებელია.

მაგრამ ეს არ ნიშნავს, რომ არ შეიძლება ბავშთა ფართო მასაზე ლაპარაკი, მაგ. მთელი მსოფლიოს ბავშთა მოსახლეობაზე. როგორც მიღებული და არამეცნიერულია წამდაუწუმ (ხან დროულად და ხან უადგილოდ) ყველა ბავშვის საერთო ბავშთა მასაში მოქცევა და „საერთოდ ბავშვზე“ ლაპარაკი, ისე გულუბრყვილოდ მეტაფიზიკურია მუდამ აბსოლუტურად ყოველმხრივ ერთგვარი ბავშვების ცალკე ჯგუფებზე მსჯელობა და ლაპარაკი და ყოველთვის თავის შეკავება ბავშვებზე საერთო დასკვნის გამოტანისაგან. როგორც მუშათა კლასის შესწავლა კაპიტალისტური საზოგადოების ანალიზის გარეშე ვერ მოგვცემს ყველას, რაც საჭიროა, ისე ვერ დაგვაკმაყოფილებს ამა თუ იმ ჯგუფის შესწავლა ფართო მასების ანალიზისაგან დამოუკიდებლად.

როცა პედოლოგია ბავშვზე ლაპარაკობს, იგი გულისხმობს ადამიანის განვითარების მთელ პერიოდს—მისი ჩასახვიდან მომწიფებამდე.

დედის კვერცხი ნაყოფიერდება მამის თესლით—აქ არის დასაწყისი ადამიანის სიცოცხლისა.

ბავში იბადება ქვეყნად რომელიმე განსაზღვრულ ადგილზე, სუნთქავს ამა თუ იმ ჰაერს, ცხოვრობს რომელიმე ბინაზე, მას თითქმის განუწყვეტლივ სხვადასხვა ხალხი ახვევია გარს, იგი ხდება წვერი ოჯახისა, კლასის, სახელმწიფოსი, ხალხისა.

აი ორი ძირითადი ფაქტი, რომელთაც უდიდესი მნიშვნელობა აქვთ ბავშვის მთელი შემდეგი ევოლუციისათვის.

მშობლებისაგან მიღებული ცოცხალი მატერია სხვადასხვა თვისებათა მატარებელია. იგი გადასცემს ადამიანს იმას, რაც მის მშობლებში და ამ უკანასკნელთა მეშვეობით წინა თაობებში იყო ჩანერგილი. ადამიანის მინიატურული ჩანასახი დატვირთულია უდიდესი ბარგიით, რომელშიც ყოველ წინაპარს თავისი წვლილი აქვს შეტანილი.

დაბადებული ბავში არის განსაზღვრული ნაყოფი დიადი წარსულისა, მისი უდიდესი მიღწევების მემკვიდრე და მისი სხვადასხვა-

ნაირი გადამახინჯების მონაწილე. აქედან—პირველი და თვალსაჩინო ფაქტორი ადამიანის მომავალი განვითარებისა არის—ფაქტორი ბიოლოგიური.

მაგრამ ბავშვს მარტო კაცობრიობის „წარსული“ არ ასვამს ბეჭედს. „აწმყო“ ისეთივე სიძლიერით აწვება მას და სტოვებს კვალს ყველაფერზე, რაც მის გარშემო არის. იგი გავლენას ახდენს ბავშვზე მისი ოჯახის საერთო ყოფა-ცხოვრებით, მისი კლასისა და ერის კულტურით, მისი თანამედროვე ქალაქისა და სოფლის ცხოვრებით, მიმდინარე დღის დიადი ფაქტებით: ტექნიკური აღმოჩენებით, მხატვრული მიღწევებით. პოლიტიკური მოვლენებით. ეს არის მეორე არანაკლებ ძლიერი ფაქტორი მოზარდი ადამიანის განვითარებისა: ფაქტორი სოციალოგიური.

რა მეთოდებით სარგებლობს პედოლოგია ბავშვის შესწავლის დროს? საერთო მიმოხილვით ეს მეთოდები შეიძლება სამ ჯგუფად გაიყოს: დაკვირვება, გამოკვლევა და ექსპერიმენტი.

დაკვირვებამ პედოლოგიის განვითარებაში უდიდეს როლი შეასრულა და ის მასალები, რომლებითაც პედოლოგები აქამდე სარგებლობენ, უმთავრესად დაკვირვების მეშვეობით არანა დაგროვილი. დაკვირვება შეიძლება ბავშვის ზრდისა და განვითარების სხვადასხვაგვარ თავისებურებებზე, როგორც მისი ფიზიკური თვისებების ცვლილებაზე (სიმაღლე, წონა, თავისებურობა სხეულისა, ჯანმრთელობისა და სხვ.), ისე მის ყოფაქცევაზე სხვადასხვა ასაკში დამისი წრის სხვადასხვა პირობებში. თანამედროვე საბჭოთა პედოლოგიური აზრი უფრო და უფრო მეტად იხრება ობიექტური დაკვირვების საჭიროებისაკენ და ბავშვის ყოფაქცევის შეფასება-განმარტების დროს, შეძლებისდაგვარად, ერიდება და გვერდს უხვევს სუბიექტურ მიდგომას.

გამოკვლევაც შესაძლებელია ეხებოდეს პედოლოგიური მუშაობის სხვადასხვაგვარ მომენტს, ასეთია ბავშვის ყოველგვარი გაზომვა, რომელიც ბავშვის კონსტიტუციონური თავისებურობის გამოკვლევის საშუალებას იძლევა; ასეთია აგრეთვე იმ წრის გამოკვლევა, რომელშიც ცხოვრობდა და ცხოვრობს ბავში; სპეციალურად დაწესებულ გამოცდათა მეშვეობით (ტესტი) ბავშვის გონებრივი განვითარების ხარისხის გამოკვლევა; სასკოლო წარმატების აღრიცხვა და სხვ.

ექსპერიმენტის ამოცანას კი წარმოადგენს სხვადასხვა გადასაწყვეტ კითხვაზე პასუხების გამოძებნა: ამისათვის იქმნება „სპეციალური, ხშირად ხელოვნური, მოწყობილობა და პირობები, რომლებიც ექსპერიმენტატორის მიერ დასმული კითხვის განცალკევებულად—იზოლაციურად შესწავლის საშუალებას იძლევა. განსაკუთრებული ყუ-

რადღების ღირსია ბუნებრივი ექსპერიმენტის მეთოდი, რომელიც საკმაოდ ერიდება ხელოვნურობას და საშუალებას გვაძლევს შევისწავლოთ ბავში მისი ცხოვრებისა და მუშაობის ბუნებრივ პირობებში.

ჩვენ დროს ბავშვის თავისებურობის შესწავლის საკითხი განსაკუთრებით მწვავედ დაისვა ყოველი პედაგოგის წინაშე, იმიტომ რომ ახლანდელი მოწაფე-ბავში განიცდის ახალი ფაქტორების გავლენას, რომელთაც ადგილი აქვთ ამ ხანად საბჭოთა კავშირში. ამიტომ ახლანდელი ბავში მოითხოვს განსაკუთრებული ყურადღებით მოპყრობას და იმ გავლენათა შედეგების აღრიცხვას, რომლებიც მეტად ღრმა კვალს სტოვებენ ჩვენს ბავშვზე. მთელი პედაგოგიური პროცესი აგებული უნდა იყოს თანამედროვე ბავშვის ამ თავისებურებათა აღრიცხვების საფუძვლებზე: ეს უნდა იქნეს მიღებული წინამძღვრად, რის მიხედვითაც უნდა აიგოს ბავშვის სამუშაო დღე—შრომისა და დასვენების სწორად განაწილებით; ამისვე მიხედვით უნდა იქნეს აგებული მისი მაცადინობის წარმატების აღრიცხვა.

ამიტომ პედოლოგიური ხასიათის ძირითადი საკითხები, რომელთაც უნდა იცნობდნენ ყოველი პედაგოგი, შემდეგში უნდა მდგომარეობდეს:

1. ბავშვის ბიოლოგიური თავისებურობანი ბავშობის სხვადასხვა სტადიებში მოზრდილ ადამიანთან შედარებით,
2. გარემო წრისა და პირობების გავლენა ბავშვზე და თანამედროვე საბჭოთა ბავშვის თავისებურობანი.
3. ბავშვის შესწავლის ძირითადი მეთოდები,
4. წარმატების აღრიცხვის მეთოდიკა და ტექნიკა.

მეთხე დავალება

ბავშვის ბიოლოგიური თავისებურობანი მოზრდილ ადამიანთან შედარებით და პედაგოგიური დასკვნები.

I. დავალეების მიზანი.

ამ დავალეების დამუშავებამ უნდა მისცეს მასწავლებელს განსაზღვრული წარმოდგენა ბავშვის ორგანიზმის ანაგობა და მოქმედების თავისებურობაზე და მისი ყოფაქცევის თავისებურობაზე მოზრდილებთან შედარებით.

II. დავალეების დამუშავების გეგმა.

ეს დავალეება სამ ნაწილად იყოფა; ა) ანატომიურ-ფიზიოლოგიური თავისებურობანი, ბ) ყოფაქცევის თავისებურობა და გ) პედაგოგიური დასკვნები.

ა) ანატომო-ფიზიოლოგიური თავისებურობანი. ბავში არის მოზარდი, განვითარების პროცესში მყოფი ადამიანი, რომელიც განსხვავდება თავისება-ვითარებით მოზრდილისაგან და რომელსაც ბავშობის ასაკის სხვადასხვა პერიოდში სხვადასხვაგვარი თავისებურობა აქვს, თუ ბავშვის ფიზიკურ განვითარებას შევისწავლით, აღმოჩნდება, რომ მისი ორგანიზმის ანაგობა და მოქმედიანობა მულამ იცვლება. მაგ. ძვლების გამკვირვება (რომელსაც ძუძუმწოვრობის ასაკში ხრტილის ხასიათი აქვს) ხდება განსაზღვრული წესით და სავსებით დასრულებული არ არის 1 საფეხურის სკოლის ასაკშიც.

იცვლება აგრეთვე კუნთების, სასუნთქი ორგანოების, სისხლის მიმოქცევის, საჭმლის მოსანელებელი და სხვ. ორგანოების მოქმედიანობა. ასე, მაგ. მაჯისცემა და სუნთქვა პატარა ბავშვებს უფრო ხშირი აქვთ, ვიდრე უფრო მოზრდილებს, სისხლის შემადგენლობა (სისხლის წითელი და თეთრი ბურთულების რიცხვთა შეფარდება ერთმანეთთან) იცვლება, კუნთების მასა და ძალა იზრდება. პატარა ბავშვების ნერვული სისტემა, განსაკუთრებით თავის ტვინის ნახევარსფეროსი (ნერვული მოქმედიანობის უმაღლესი ორგანოსი) საგრძნობლად განსხვავდება უფრო მოზრდილთა ნერვული სისტემისაგან.

ბ) ყოფაქცევის თავისებურობანი. ამასთან დამოკიდებულებით და იმ ხელსაყრელი და არახელსაყრელი სოციალურ-ეკონომიური პირობების გამო, რომლებშიც ბავშს უხდება ცხოვრება, — მისი უმაღლესი ნერვული მოქმედიანობა (ყოფაქცევა) იცვლება ასაკის მიხედვით.

გ) პედაგოგიური დასკვნები. აქედან სრულიად ცხადია, რომ სწორი არ არის და მავნებელია პედაგოგიური თვალსაზრისით, როდესაც ბავშვს სთვლიან დიდ ადამიანად, იმიტომ რომ ბავშვის ამგვარად გაგების დროს მას ხშირად ეძლევა გაუგებარი და მისი ძალებისათვის შეუფერებელი სამუშაო, რაც არა თუ არ აწვითარებს მას, პირიქით, ჩლუნგავს და აფერხებს, რადგან ასეთი სამუშაო მოითხოვს მისგან ძალების არაჩვეულებრივად დაჭიმვას, რასაც შედეგად მოჰყვება დაღლა და მოღუნება; მისი ორგანიზმი და კერძოდ ნერვული სისტემა ჯერ ნაზი და ახალგაზრდაა და ყოველგვარი მავნებელი ზეგავლენა მასზე ძლიერად მოქმედობს.

ამიტომ პედაგოგმა იმისათვის, რომ სწორად დააყენოს თავისი პედაგოგიური მუშაობა, უნდა იცოდეს იმ ბავშვთა თავისებურობანი, რომლებთანაც იგი მუშაობს.

ფიზიკური განვითარების თავისებურებანი.

კონსტიტუცია.

ორგანიზმის ძირითად თავისებურებათა ჯამს, რომლითაც განისაზღვრება ორგანიზმის რეაქციის ხასიათი მასზე მომქმედ გამლიზიანებლებზე, — კონსტიტუცია ეწოდება. ამჟამად არსებობს ძირითადი კონსტიტუციონალური ტიპების კლასიფიკაციათა მთელი რიგი. განსაკუთრებით გავრცელებულია ზიგოს და კრეჩმერის კლასიფიკაციები.

ზიგო არჩევს კონსტიტუციის ოთხ ტიპს: საკმლის მომწელებელი, კუნთებრივი, სუნთქვითი და ნერვული, ანუ ტვინის.

საკმლის მომწელებელ ტიპს ახასიათებს არაპროპორციონალურად დიდად განვითარებული მუცლის არე, შედარებით პატარა სხეული, მოკლე და სხვილი კიდურები, მოკლე და სქელი კისერი და კარგად განვითარებული სახის ქვედა ნაწილი. ამ ტიპის ადამიანები, რომელთაც ფრანგები ხარებს ადარებენ, გამოსადეგი არიან ხანგრძლივი, მაგრამ ნელი, მძიმე მუშაობისათვის.

სუნთქვით ტიპს ახასიათებს კარგად განვითარებული სასუნთქი აპარატი, კერძოდ, გულის ყაფაზის დიდი მოცულობა. ამ ტიპის ადამიანებს, ჩვეულებრივ, ჰარმონიული აგებულება აქვს და ისინი განირჩევიან მოძრაობის სიმსუბუქით და მოხდენილობით, მათ აქვთ შედარებით გრძელი კიდურები და გრძელი კისერი. მათთვის მეტად შესაფერისია ხანგრძლივი სამუშაო, მაგრამ ისეთი, რომელიც არ მოითხოვს ძალის დაჭიმვას.

კუნთებრივი ტიპი ხასიათდება კუნთების კარგი განვითარებით და სხეულისა და კიდურების ჰარმონიული აგებულობით. ეს ტიპი ისეთი სამუშაოსათვის არის გამოსადეგი, რომელიც დიდ ძალას მოითხოვს, მაგრამ შედარებით ცოტა ხანს გრძელდება.

ნერვული ანუ ტვინის ტიპი განსხვავდება კუნთების და სასუნთქი აპარატის სუსტი განვითარებით, ძვლის სისტემის სისუსტით და სამაგიეროდ ნერვული სისტემის ცენტრალური აპარატის — თავის ტვინის — კარგი განვითარებით. ამ ტიპის ადამიანები, ჩვეულებრივ, ადვილად ეგუებიან ცხოვრების ახალ პირობებს, მაგრამ მუშაობენ არა ეკონომიურად და მალე იღლებიან. ისინი გამოსადეგი არიან ისეთი სამუშაოებისათვის, სადაც საჭირო არის გონებრივი პროცესების მონაწილეობა.

კრეჩმერი არჩევს კონსტიტუციის სამ ძირითად ტიპს: ასტენტიურს, ატლეთიურს და პიკნიურს.

ასტენტიური ტიპის განმასხვავებელი ნიშნებია: სიგამხდრე, ვიწრო სახე, წვრილი ძვალი, გრძელი და ბრტყელი გულის ყაფაზი, გრძელი და წვრილი ხელები. ამ ტიპის წარმომადგენლებისათვის დამახასიათებელია ასეთი თვისებები: გულჩახვეულობა, თავდაჭერილობა, სერიოზულობა, მორცხვობა, მარტობა, მშიშრობა, გაძლიერებული „ნაზი“ მგრძობიარობა. ხანდახან მათ ახასიათებს ახირებულობა ან გულგრილობა, ემოციონალური სიჩლუნგე, რაც გამოწვეულია შაოი მაოტობისადმი მისწრაჟებით.

ატლეტურ ტიპს ახასიათებს ფართო ბეჭები, დიდი გულის ყაფაზი, მაგარი მუცელი, შედარებით გრძელი კიდურები, ზომიერი ცხიმოვანი ფენა, კარგად განვითარებული კუნთები და გარკვეულად მოხაზული ძვლის რელიეფი. ამ ტიპის ადამიანები, როგორც ასტენიკებს, მიდრეკილება აქვთ გულჩახვეულობისადმი.

პიკნიური ტიპი განსხვავდება ფიგურის სიმკვრივით, ფართო სახით, მოკლე სქელი კისრით, სხეულის შინაგანი არეების (თავის, მკერდის, მუცლის) ძლიერი განვითარებით, ცხიმოვანი მუცლით, მორგვალეზული ბეჭებით, მოკლე და ფართო ხელებით. ამ ტიპის ადამიანებს ახასიათებს მხიარული, ხანდახან ცოცხალი ყოფაქცევიდან გადასვლა წყნარ, დამშვიდებულ ყოფაქცევაზე, რომელსაც ხანდახან ნაღვლიანობისა და დაჩაგრულობის ხასიათი აქვს, მათ ახასიათებს აგრეთვე საზოგადოების მოყვარულობა, სულიერი სითბო და ალერსიანობა სხვებთან ურთიერთობის დროს.

საკითხი ასაკზე დამოკიდებულებით კონსტიტუციონალურ თავისებურებათა შეცვლის შესახებ ჯერ კიდევ არ შეიძლება ჩაითვალოს სავსებით გადაწყვეტილად, მხოლოდ ზოგიერთი მითითება გვიჩვენებს, რომ ზიგოს ტიპთა შორის ძუძუს ასაკში ყველაზე ხშირად აღვლილი აქვს ნერვულ ტიპს (24%-ს, იმ დროს კი, როცა უფროს ბავშვებში ამ ტიპისა გვხვდება 4—5%). დანარჩენი ტიპები უფრო ხშირად ამკარავდებიან უფროს ასაკში.

ბევრად უფრო დამუშავებული არის საკითხი ორგანიზმის ცალკე თავისებურობათა დამოკიდებულების შესახებ ასაკზე ზრდა, წონა, შინაგანი ორგანოების მოქმედება და სხვ.

ორგანიზმის ზრდა.

პირველი, რაც აქ თვალში ხედება კაცს, არის სიმაღლეზე ზრდა როგორც მთელი ორგანიზმისა, ისე მისი კერძო ნაწილების. ადამიანის სიმაღლე განვითარების პროცესში იცვლება 0,2 მილიმეტრიდან (ჩანასახის სიმაღლე) 49—50 სანტიმეტრამდე (ახლად დაბა-

დებულის სიმაღლე) და შემდეგ 158—172 სანტიმეტრამდე (25 წლიანი ასაკის სიმაღლე). ეს ციფრები გვიჩვენებს, რომ სიმაღლის ზრდა ერთნაირი არ არის სიცოცხლის სხვადასხვა პერიოდში.

ადამიანის ზრდის ხაზის ანალიზი გვიჩვენებს, რომ ზრდის დაჩქარებასა და დაყოვნებას ადგილი აქვს პერიოდულად, ისინი რიგ-რიგობით ცვლიან ერთმანეთს. პირველ წელს საგრძნობი ზრდის შემდეგ იწყება სამი წელი (2, 3, 4) დაყოვნებული ზრდისა, რომელსაც მოსდევს ხანგრძლივობით თანასწორი პერიოდები—ჯერ სამი წელიწადი ისევ ზრდის დაჩქარებისა (5, 6, 7) და მერე ახალი დაყოვნებისა (8, 9, 10). თერთმეტი წლის ასაკიდან ჩვენ ისევ ზრდის დაჩქარებას ვამჩნევთ. მაგრამ იმ დროს, როცა ზრდის პირველ პერიოდში (5—7 წლამდე) წლიური ზრდის მაქსიმუმს ადგილი ჰქონდა პერიოდის ბოლოს, აქ მას აქვს ორი მწვერვალი: დიდი (ვაჟებისათვის 15 წელი, ქალებისათვის 13 წ.) და უმცროსი (ვაჟებისათვის 13 და ქალებისათვის 11). დასასრულ, 14 წლიდან ქალებს და 16-დან ვაჟებს ემჩნევათ ისევ ზრდის დაყოვნება, რომელიც ირღვევა მხოლოდ 18—20 წ. პერიოდს შორის.

ამ პერიოდულობის გარდა, ზრდის მრუდე ხაზის ანალიზი გვიჩვენებს ქალებისა და ვაჟების ზრდის განსხვავებას სხვადასხვა პერიოდებში. იმ დროს, როცა 10 წლის ასაკამდე მათი სიმაღლე დაახლოვებით ერთნაირია, 10 წლიდან დაწყებული ქალები თანდათან უსწრებენ ვაჟებს, 13 წლის ასაკში მაქსიმალურად არიან გასწრებული და შემდეგ 15 წლის ასაკში ისევ ერთ სიმაღლეზე არიან ვაჟებთან, ხოლო 17 წლიდან საბოლოოდ უკან რჩებიან ვაჟებს სიმაღლის მხრივ, საშუალოდ 10—11 სანტიმეტრით.

მეორე მომენტი, რომელიც მეტად მკაფიოდ ხვდება თვალში ყელას, ვინც ბავშვის განვითარებას თვალყურს ადევნებს, არის სიგანეზე, ზრდა, განსაკუთრებით გულმკერდის ყაფაზის გაფართოება. იმ დროს, როცა ახლადდაბადებულის მკერდის წრე უდრის 36 სანტიმეტრს, მოზრდილის მკერდის წრე აღწევს 100 სანტიმეტრს, ე. ო. აღიღდება $2\frac{1}{2}$ -ზე მეტჯერ.

პროპორციების შეცვლა.

ორგანიზმის ორი მიმართულებით (სიგრძე-სიგანეზე) ზრდის საერთო ჯამი შესდგება სხეულის ცალკე ნაწილებისა და ცალკე ორგანოების განვითარებისაგან. თუ მოვახდენთ ამის შესახებ მოცემულთა ანალიზს, მეტად საინტერესო შედეგებს მივიღებთ: **სხვადასხვა ნაწილების და ორგანოების ზრდის სიჩქარე ერთნაირი არ არის.**

სხეულის ცალკე ნაწილებისაგან ყველაზე მეტად გრძელდება (თავის პირვანდელ სიგრძესთან შედარებით) კისერი (9-ჯერ), შემდეგ ფეხები (5-ჯერ), ტანი ($2\frac{1}{2}$ -ჯერ) და ყველაზე ნაკლებ თავი (ნაკლებ, ვიდრე ორჯერ). თუ ავიღებთ არა შედარებით, არამედ აბსოლუტურ გადიდებას, მაშინ პირველ ადგილს დაიჭერს ფეხები, რომლებსაც მომატება უდრის 70 სანტიმეტრს, ე. ი. ადამიანის მთელი ფიგურის გაგრძელების 60% ს.

ამგვარად ჩვენი სხეულის პროპორციები განვითარების პერიოდში სავსებით იცვლება და თანდათანობით ჩვენ თავკობალასაგან გარდავიქმნებით „ბუნების მეფედ“, რომლის ფეხები მთელი სიმალის ნახევარს შეადგენს.

პირვანდელი პროპორციის დარღვევის ანალოგიურ სურათს ვნახავთ ჩვენ შინაგანი ორგანოების განვითარების დაკვირვების დროსაც. ასე, მაგ., კუჭის ტევა მხოლოდ სიცოცხლის პირველი წლის განმავლობაში დიდდება რვაჯერ. გულის მოცულობა ორჯერ იზრდება ორი წლის ასაკში, შემდეგ ისევ ორკეცდება 7-8 წლებში; 15—17 წლებში ხელახლა სამკეცდება და შემდეგ კი იმატებს მეტად უმნიშვნელოდ. ფილტვების მოცულობა 1 წლიდან 25 წლამდე დიდდება თითქმის სამჯერ.

მაგრამ, მიუხედავად სხეულის ცალკე ნაწილების და შინაგან ორგანოთა ზრდის სიჩქარეში განსხვავებისა, დაკვირვების დროს ჩვენ აქაც შეგვიძლია შევამჩნიოთ ერთგვარი პერიოდულობა. ასაკის ზოგი საფეხური იძლევა სხეულის უდიდეს მომატებას, იმ დროს კი სხვა საფეხურებში, პირიქით, სხეულის ზრდას დაყოვნება ან სრული შეფერხება ენჩნევა.

წონის მატება.

სხეულის გაგრძელებასთან შედარებით მთელი ორგანიზმის წონის მატება უფრო დიად სურათს იძლევა: დაწყებული 0,000003 (სამი მემილიონედი) გრამიდან (ჩანასახის წონა) და 3000 გრამიდან (ახლად დაბადებულის წონა) ადამიანი აღწევს საშუალოდ 69000 გრამს. ამგვარად, ჯერ კიდევ დაბადებამდე იგი მილიარდჯერ იმატებს; ადამიანის წონაში მთელი მატება (ჩანასახიდან სრულ მომწიფებამდე) უდრის 23 მილიარდჯერ გადიდებას.

წონის წლიდან წლამდე ცვლილებაში უფრო ძნელია იმ პერიოდულობის შენჩნევა, რომელსაც ჩვენ ვხედავთ ზრდის მრუდე ხაზის დაკვირვების დროს.

ცვლილებანი ორგანიზმის შემადგენლობაში.

შემდეგი მომენტი, რომელიც მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული ბავშვის ფიზიკური ორგანიზმის აცნობის დროს, არის **სხეულის ცალკე ნაწილების სხვადასხვა შემადგენლობა** ასაკის სხვადასხვა საფეხურზე.

მაგალითად, ჩონჩხის განვითარება გავლის ხოლმე მთელ რიგ თანამიმდევრობით სტადიებს: ძვლის სისტემა პირველად (ნაყოფის განვითარების პერიოდის დასაწყისში) წარმოადგენს ფშვნილ-შემაერთებელ ქსოვილს, შემდეგ—ხრტილს, უხვად განვითარებული სისხლის მილებით და მხოლოდ შემდეგ აღწევს სათანადოდ გამკვრივებულ მდგომარეობას.

ამ თანდათანობით გამკვრივების პროცესის პარალელურად იცვლება ჩვენი სხეულის ქიმიური შემადგენლობაც: ჩანასახის სხეული შეიცავს 94,5% წყალს, ძუძუს ბავში—74,7% წყალს და 2,24% მინერალურ ნივთიერებას, მოზრდილი—58,5% წყალს და 7,29% მინერალურ ნივთიერებას.

მეტად მნიშვნელოვანი ცვლილებები ხდება სისხლის შემადგენლობაშიც. თუმცა სისხლის წითელი ბურთულები (ერიტროციტები) ახლად დაბადებულს აბსოლუტურად მეტი აქვს, ვიდრე მომწიფებულს (6000000 1 კბ. მილიმეტრზე—5000000 მაგიერ), მაგრამ სისხლის თეთრ ბურთულებთან შედარებით მათი რიცხვი ნაკლებია, ვიდრე მომწიფებულის სისხლში: 1 ლეიკოციტზე (თეთრი ბურთული) ახლადდაბადებულის სისხლში 230 ერიტროციტი, მოზრდილი ადამიანის სისხლში კი ერთ ლეიკოციტზე 350 ერიტროციტი მოდის.

ბოლოს ყველაზე უფრო საინტერესოა ის ცვლილებანი, რომლებიც ხდება ნერვულ სისტემაში. მართალია ტვინის ნერვული უჯრედების და ლარების რიცხვი უცვლელი რჩება დაბადების შემდეგ, მაგრამ სამაგეროდ ხდება თვით უჯრედების გადიდება და მათი აგებულების გართულება, რადგან თანდათანობით იმათგან გამოდის განსაკუთრებული დახლართული კოწოლები (დენდრიტები), რომლებიც აადვილებენ ნერვულ აღზნების გადაცემას.

გარდა ამისა თეთრ (გამტარებლურ) და ნაცრისფერ (უჯრედულ) ნივთიერებათა შეფასება ერთნაირი არ არის მომწიფებული ადამიანის და ბავშვის ნერვულ სისტემებში: იმ დროს, როცა პირველი, ე. ი. თეთრი ნივთიერება, ასაკთან ერთად დიდდება $3\frac{1}{2}$ —4 ჯერ, მეორე, ე. ი. ნაცრისფერი ნივთიერება, მხოლოდ $1\frac{1}{2}$ -ჯერ. დასასრულ ნერვული გზების მეტად მნიშვნელოვანი ნაწილები, ეგრეთწოდებული ფლექსიგის

ასოციაციური ბოქოები, რომლებიც, ზოგიერთების აზრით, უმაღლეს გონებრივ მიღწევათა საფუძველს წარმოადგენენ,—განსაკუთრებულად დიდი დაგვიანებით ვითარდებიან.

ფუნქციონალური ცვლილებანი.

ამ ანატომიური ხასიათის ცვლილებებთან ერთად, ჩვენს ორგანიზმში, მისი ხანგრძლივი განვითარების დროს, ხდება არა ნაკლებ მნიშვნელოვანი ფუნქციონალური ცვლილებანი.

სუნთქვის მოქმედებაში ჩვენ ვნახულობთ უპირველეს ყოვლისა სუნთქვითი მოძრაობის რიცხვის მნიშვნელოვანად შემცირებას ერთსადამიანე ხნის განმავლობაში. ახლად დაბადებულს წუთში აქვს სუნთქვითი მოძრაობა 40-დან 45-მდე, მოზრდილს კი მხოლოდ 15—18-მდე. ამასთანავე იცვლება სუნთქვის „სიღრმეც“, რაც განსაკუთრებით თვალსაჩინოდ ემჩნევა ჰაერის იმ რაოდენობას, რომელსაც ადამიანი ისუნთქავს ერთი შესუნთქვით: ახლად დაბადებული დაახლოვებით—25—40 კუბ. სმ. და 3300—3400—მოზრდილი.

სისხლის მიმოქცევის მოქმედებაში ჩვენ უპირველეს ყოვლისა ვამჩნევთ მაჯისცემის რიცხვის შემცირებას, ე. ი. გულის შეკუმშვის შემცირებას სისხლის არტერიაში გადასროლის დროს: ახლადდაბადებულს შემჩნეული აქვს 95-დან (მინიმუმი) 156-მდე (მაქსიმუმი), მოზრდილს—65-დან 70-მდე, გულისა და არტერიების არათანაბარი განვითარების გამო (უკანასკნელნი უფრო ნაკლებად ფართოვდებიან, ვიდრე პირველი) ასაკთან ერთად იცვლება სისხლის წნევაც სისხლის მილებში. მოზრდილების სისხლის წნევა უდრის 140—150 მმ. სინდიყის სვეტის წნევას, ახლადდაბადებულთა—დაახლოვებით 65 მმ. მაგრამ მიუხედავად ამ სუსტი წნევისა, სისხლის მიმოქცევის სიჩქარე ბავშს ორჯერ მეტი აქვს, ვიდრე მომწიფებულს, იმიტომ რომ ტანი პატარა აქვს და სისხლის მილები შედარებით ფართო: ბავშვის სისხლის სრული მიმოქცევა ხდება 12 წუთში, მოზრდილის—22 წუთში.

კუნთების აპარატის მოქმედებაში (გარდა საერთო კორდინაციისა, რომელზედაც ლაპარაკი ქვემოთ იქნება) შეიძლება მივუთითოთ შემდეგ ცვლილებებზე: 1) კუნთების შეკუმშვა მოზრდილებს უფრო ჩქარი აქვთ $1\frac{1}{2}$ -ჯერ, ვიდრე ბავშებს, 2) კუნთების დაჭიმვის ოდენობა საზურგე კუნთებთან იზრდება 20 კგ. (6 წლის ასაკის ბავშს) 10 კილოგრამამდე (16 წლის ასაკის); ხელის კუნთებთან 9 კგ. (6 წლიანის) 39 კილოგრამამდე (16 წლისას).

მნიშვნელოვან ცვლილებებს აქვს ადგილი აგრეთვე ჯირკვლების მოქმედებაშიც. უკანასკნელ ხანებში დამტკიცებულად არის მიჩნეული,

რომ დიდი მნიშვნელობა აქვთ ფარისებრი ჯირკვლების სეკრეციებს, რომელთა რიცხვს ეკუთვნის ტვინის სართი ფარისებრი ჯირკვლები, ჩიყვისა და სხვ.

გარდა ამისა, ზოგიერთი ჯირკვლები, რომლებიც თავის წვენს გარეთ უშვებენ, იმავე დროს შინაგანი სეკრეციის ჯირკვლებს წარმოადგენენ. ასეთებია, მაგ., სქესობრივი ჯირკვლები, კუჭქვეშა ჯირკვალი და სხვ.

უკანასკნელ ხანებში მეცნიერთა უმრავლესობა იმ აზრისაკენ იხრება, რომ ყოველი ორგანო, ორგანიზმის ყოველი ქსოვილი შეიძლება ყოველი უჯრედიც გამოყოფს განსაკუთრებულ ნივთიერებას; რომელიც ხვდება სისხლში, ვრცელდება მთელ ორგანიზმში, სადაც იწვევს სხვადასხვა ქიმიურ რეაქციას. ამ ორგანოებისა და ქსოვილების მიერ გამოშვებულ სითხეებს გორმონები ეწოდება. ამ გორმონების შემადგენლობა და მოქმედება განსხვავდება ერთმანეთისაგან იმისდამიხედვით, თუ რომელი ჯირკვალისაგან ან ქსოვილისგან არის გამოყოფილი.

გარდა ამისა, სხვადასხვა ჯირკვლების გორმონები ურთიერთზე გავლენას ახდენენ — ან აძლიერებენ, ან ასუსტებენ ერთი-მეორეს, რისი შედეგიც არის ორგანიზმის აგებულების და მოქმედების რთული და სხვადასხვაგვარი თავისებურობა. შინაგანი სეკრეციის ჯირკვლებში ჩვენ ვხვდებით მათი მოქმედების გაძლიერებას ან შესუსტებას — სიცოცხლის სხვადასხვა პერიოდების მიხედვით. ფარისებრი ჯირკვალი, მაგ., გაძლიერებულად მოქმედობს ასაკის შემდეგ პერიოდებში: $1/2$ წლიდან — 2 წლამდე, სქესობრივი მომწიფების პერიოდში და მის წინა ხანაში.

ჩიყვის ჯირკვლების ზრდა გრძელდება მხოლოდ სიცოცხლის პირველ წლებში; სქესობრივი მომწიფების დასაწყისიდან კი იწყება ამ ჯირკვლის უკუღმა განვითარება (ინვოლიაცია). პირიქით, სქესობრივი ჯირკვლების გაძლიერებულ მოქმედებას ადგილი აქვს სწორედ სქესობრივი მომწიფების დაწყებიდან.

პრაქტიკული დასკვნები.

ამ ცვლილებათა პრაქტიკული მნიშვნელობა მეტად დიდია.

ზრდის და წონის გადიდების ტემპის განსხვავება იწვევს მეტად მნიშვნელოვან შედეგს: ცვლილებას ორგანიზმის მიერ გამოცემულ სითბოს რაოდენობაში. სითბოს ოდენობა დამოკიდებულია არა მარტო სითბოს ზედაპირზე, არამედ წონაზეც, ანუ, უკეთ რომ ვთქვათ, იგი პირდაპირ დამოკიდებულებაშია ზედაპირის ზომასთან, რომელიც

წონის თითო ერთეულზე მოდის. ამ მიმართულებით მოხდენილმა გამოანგარიშებამ გვიჩვენა, რომ, იმ დროს, როცა მოზრდილს წონის ერთ კილოგრამზე მოდის სხეულის ზედაპირის. მხოლოდ 200 კვ. სანტიმეტრზე ცოტათი მეტი, ახლადდაბადებულს მოდის 700-ზე მეტი. აქედან ცხადია, რომ აშუქებით დაკარგული სითბოს აღსადგენად, ბავში საჭიროებს მასაზრდოვებელი მასალის და მის მოსანელებლად საჭირო-მუკებადის სრულიად სხვა შედარებით რაოდენობას (ანდა ხელოვნური ზომების გაძლიერებას სითბოს დაკარგვის წინააღმდეგ: თბილ ტანისაცმელს, მალალ ტემპერატურას ბინაში და სხვ.). ამასთანავე ეს იწვევს ბავშვის ჩქარა დაღალვას. თუმცა, მეორე მხრივ, ბავშვის სისხლის მიმოქცევის თავისებურობა იწვევს დაკარგული ძალის უფრო ჩქარ აღდგენას: მომუშავე კუნთის მიერ გამოყოფილ შხამიანი ნივთიერებანი (კენოგენები) სისხლს ჩქარ მოძრაობას მალე გადააქვს ზედა თირკმელის ჯირკვლებთან, სადაც ხდება მათი ნეიტრალიზაცია უკანასკნელთა მიერ გამოყოფილი სითხით—ადრენალინით.

საძვლო-კუნთებრივი სისტემის განვითარებაც სრულიად ცვლის ასაკის მიხედვით ადამიანის როგორც მუშის ტიპს: უმწეო არსებიდან მას გარდაქმნის ცოცხალ მანქანად, რომელსაც საფუძვლად აქვს მაგარი, წინააღმდეგობის გადამტანი ჩონჩხი და სხვადასხვა მიმართულებით მოძრავი ოწინარებით (კიდურები).

დაბოლოს, ღრმა ცვლილებები ნერვულ სისტემაში და შინაგანი სეკრეციის ჯირკვლების მოქმედებაში იწვევს მოზარდის ფსიქიური პიროვნების ძირითად შეცვლას: თანდათანობით მას ფართო შესაძლებლობას უხსნის გარემო წრის აქტიურად შეჩვევა-შეგუებისათვის და ხდის მას თავისი მუშა მექანიზმის ავტორეგულიატორად.

ამგვარად, ადამიანის ფიზიკური განვითარების პროცესი ჩვენ უნდა განვიხილოთ არა როგორც ოდენობრივი გადიდება მისი სხეულისა, ცალკე ორგანოებისა და მათ მოქმედებისა, არამედ, როგორც ღრმა თვისებრივი შეცვლა მთელი ანატომიური სტრუქტურისა და მისი ფუნქციონალური მომენტებისა: ჩვენ უფლება გვაქვს ვთქვათ, რომ, როცა ბავშს მისი ცხოვრების სხვადასხვა პერიოდში მივუღებთ, ყოველთვის ვხვდებით ორგანიზმის არსებითად სხვა ტიპს.

განვითარების პერიოდი.

ამჟამად ცხოვრებაში თანდათან ვრცელდება შეხედულება, რომ კბილების ამოსვლა მეტად სიმპტომატიური არის იმ ღრმა ცვლილებათა გამოაშკარავების მხრივ, რომელთაც ადგილი აქვთ ორგანიზმში

და რომელნიც, შეიძლება, ზრდის მოვლენისათვის ძირითად ცვლილებას წარმოადგენდენ. ამ აზრის მიხედვით ბავშობის ხანა ადვილად იყოფა შემდეგ სამ პერიოდად:

1) უკბილო ბავშობა, 2) სარძეო კბილიანი ბავშობა და 3) მუდმივკბილებიანი ბავშობა. თითოეული ეს პერიოდი თავის მხრივ შეიძლება გაყოფილ იქნეს რამდენიმე სტადიად. მაგ., უკბილო ბავშობის პერიოდი შეიძლება გაიყოს სტადიებად: ა) აღრიანი უკბილო ბავშობა (პირველი კბილების ამოჭრამდე დაახლოვებით 6—8 თვით აღრე) და ბ) გვიანი უკბილო ბავშობა (სარძეო კბილების საბოლოო განვითარებამდე და ამოჭრამდე, მაგ., 2—2 $\frac{1}{2}$ წლისათვის). სარძეო კბილიანი ბავშობა თავის მხრივ შეიძლება გაიყოს ორ პერიოდად:

ა) აღრიანი სარძეოკბილიანი ბავშობა (მესამე საძირო კბილის ან პირველი მუდმივი კბილების ამოჭრამდე — 4 $\frac{1}{2}$ —6 $\frac{1}{2}$ წლებს შორის, და ბ) გვიანი სარძეო კბილიანი ბავშობა (სარძეო კბილების გაცვლამდე 6—8 წლებში). მუდმივკბილიანი ბავშობაც შეიძლება გაიყოს სტადიებად კბილების ზრდის მიხედვით (სარძეო კბილების დაცვლა) მეორე უკანა კბილების ამოჭრა, სიბრძნის კბილის ამოჭრა). მაგრამ პრაქტიკულად ბევრად უფრო მნიშვნელობა აქვს სხვაგვარ დაყოფას, რომელიც საერთოდ შეეფარდება პირველ დაყოფას, სახელდობრ: მუდმივკბილიანი ბავშობა შეიძლება გაიყოს 3 ხანად: 1) პერიოდი სქესობრივი მომწიფების დაწყებამდე (ვაჟებისათვის ჩვეულებრივ 13—14 წელიწადი), 2) სქესობრივი მომწიფების სტადია (ვაჟებს უგრძელდება 3 წლამდე), 3) სქესობრივად მომწიფებული, მაგრამ ჯერ კიდევ მოზარდი (თუმცა ძალიან ნელა) ორგანიზმის მდგომარეობის სტადია.

სიცოცხლის პირველი წელიწადი.

საერთო დახასიათება. პირველ პერიოდს ოთხი მთავარი დამახასიათებელი ნიშანი აქვს: ბავში ამ ხანაში იკვებება რძის რძით ან მისი შემცველი სუროგატებით; მას არა აქვს კბილები, იგი არ დადის და არ ლაპარაკობს; მაშასადამე, ეს პერიოდი შეიძლება დახასიათდეს, როგორც ძუძუს, უკბილო, მცირედმოძრავი და უენო პერიოდი.

რამდენადაც ჩვენი თანამედროვე ცოდნის მდგომარეობა ამაზე მსჯელობის ნებას გვაძლევს, დაბადების მომენტისათვის სამოქმედო გამოსადეგია ჩიყვის ფარისებრი და ფარისებრი ჯირკვლების ახლო მდებარე ჯირკვლები.

ფარისებრი ჯირკვლის აპარატი საკმაოდ განვითარებული აქვს ფუნქციონირებისათვის უკვე ექვსი თვის ნაყოფს; 8—9 თვისათვის მისი განვითარება მთავრდება. სეკრეტის (წვენი, რომელიც გორმონს შეიცავს) შემუშავება საგრძნობლად მატულობს ხნოვანებასთან ერთად, სიცოცხლის პირველ თვეებში კი უფრო სუსტად არის გამოხატული.

რაც შეეხება საჩიყვე ჯირკვალს, რომლის მოქმედების შესახებ ჩვენი ცნობები განსაკუთრებით ნაკლებად არის სარწმუნო, — მაინც შეიძლება ითქვას, რომ იგი არის უმთავრესად ნაადრევი ბავშობის ჯირკვალი, საერთო არადიფერენციული ზრდისა და განვითარების ჯირკვალი. მისი გავლენა ორგანიზმზე უმთავრესად იმაში მდგომარეობს, რომ იგი მოზარდ ორგანიზმის ეკონომიკაზე განსაზღვრულ გავლენას ახდენს, განსაკუთრებით ძვლების ზრდაზე, ჩონჩხის გამკვრივებაზე; იგი ასუსტებს სისხლის წნევას და წარმოადგენს იმ ორგანოს, რომელიც აძლიერებს სისხლის თეთრი ბურთულების (ლიმფოციტების) შემუშავებას. ჩიყვის ჯირკველი მკიდროდ არის დაკავშირებული ორგანიზმის კვებასთან. ორგანიზმის დამასუსტებელი ქრონიკული სნეულებანი, ხანგრძლივი შიმშილობა იწვევენ ამ ჯირკველის ატროფიულ პროცესებს.

ფარისებრი ჯირკვალის ახლო მდებარე ჯირკვლები უმთავრეს როლს ასრულებს ნივთიერებათა გაცვლა-გამოცვლაში, კერძოდ კირისებური მარილის გამოყოფაში (ძვლების გამკვრივება).

გარდა ამ ჯირკვლებისა, უნდა აღვნიშნოთ ჯალღუზისებრი ჯირკვალი, რომელიც ზრდის ჯირკვალს წარმოადგენს და აქვეითებს და ასუსტებს სქესობრივი ჯირკვლების მოქმედებას.

ყველა ეს ჯირკველი ურთიერთზე ზეგავლენას ახდენს. ჩიყვის ჯირკვალი, ჯალღუზისებრი და ფარისებრი ახლო მდებარე ჯირკვლები შეადგენენ ურთიერთ განმამტკიცებელ ჯირკვლების სისტემას და ამავდროს შემაფერხებელ გავლენას ახდენენ ფარისებრი ჯირკვალზე, ამიტომ თეორიულად ადვილი დასაშვებია, რომ, მოქმედ ჯირკვალთა ასეთი განწყობილების გამო, ძუძუს ბავშვის თვალსაჩინო განსაკუთრებულებას წარმოადგენს — საერთო არადიფერენციული ზრდა — ზემოდასახელებული სამი ჯირკველის სისტემატიური ზეგავლენის გამო, და ფარისებრი ჯირკვლის არასაკმაო მოქმედებია ნობის გამო — შინაგანი მომწიფების (მეტამორფოზა) პროცესის სისუსტე.

სინამდვილეში ჩვენ ასეთ სურათს ვხედავთ: ძუძუს ბავში ენერგიულად იზრდება პირველი წლის განმავლობაში; მაგ., დაბადებისას მისი სიგრძე საშუალოდ 50 სმ. უდრის, წლის დასასრულის — 75 სმ.

ე. ი. 50% ემატება; წონა კი უფრო საგრძნობლად იზრდება: ახალდაბადებული საშუალოდ იწონის 3,5 კილოგრამს, წლის დასასრულს კი—9 კილოგრამს.

ამასთანავე ბავშს მეტად ორიგინალური ფიგურა აქვს: შედარებით გრძელი ტანი და მოკლე ფეხები; მოზრდილი ადამიანის ფეხები უდრის დაახლოვებით მისი სიმაღლის ნახევარს, ახლადდაბადებულის ან უსუსური ბავშვისა კი—მთელი სიმაღლის მხოლოდ ერთ მესამედს.

გარდა ამისა, ყურადღებას იქცევს დიდი თავი, მოკლე კისერზე დასმული; ახლდაბადებულის თავი უდრის მისი სიმაღლის ერთ მეოთხედს, მოზრდილი ადამიანის თავი კი—სიმაღლის მხოლოდ ერთ მეოთხედს.

რომ გავზომოთ არა მარტო სიმაღლე ბავშვისა, არამედ მისი მკერდის წრეც, აღმოჩნდება, რომ უკანასკნელი, ე. ი. მკერდის წრე, სიმაღლის ნახევარზე მეტი არის; ამასთანავე მკერდს აქვს კონუსისებური ფორმა და მისი სიგანის დიამეტრი თითქმის ეთანაბრება სიმაღლის დიამეტრს, ასე რომ მრგვალია და არა შებრტყელებული შეკუმშული, როგორც მოზრდილის მკერდი.

მაგრამ ჩიყვის ჯირკვალი, რომელსაც უმთავრესი მდგომარეობა უჭირავს ამ ხანაში მომქმედ ენდოკრინულ ჯირკველთა შორის,—დიდ როლს ასრულებს სისხლის ლიმფატიური ელემენტების, ე. ი. თეთრი ბურთულების, განვითარებაში. თუ შევადარებთ ერთმანეთს ამ მზრივ მოზრდილ ადამიანს და ძუძუს ბავშს, აღმოჩნდება, რომ იმ დროს, როცა მოზრდილი ადამიანის 1 კუბ. მილიმეტრ სისხლში 5000000 სისხლის წითელ ბურთულზე 5—8 ათასი თეთრი ბურთული მოდის, ძუძუს ბავშს, განსაკუთრებით ახლდაბადებულს, ამავე რაოდენობის წითელ ბურთულეებზე 22000-მდე სისხლის თეთრი ბურთული მოდის.

ამ გარემოებას დიდი კონსტიტუციონალური მნიშვნელობა აქვს. იმიტომ რომ, თუ ბავშს სისხლის წითელი ბურთულები შედარებით ცოტა აქვს და თეთრი ბურთულები ბევრი,—ამას შედეგად ჰყვება გამჟავების პროცესის შესუსტება ორგანიზმში, შესუსტება ნივთიერებათა საერთო გაცვლა-გამოცვლის, რის გამო შეუთვისებელი მასაზრდობელი ნივთიერება გროვდება ცხიმად, სითხე არასაკმაოდ ენერგიულად გამოდის ორგანიზმიდან და ამ სითხით იყენდება ქსოვილები.

ამით აიხსნება ის, რომ ახლდაბადებული მდიდარია ცხიმით.

მიუხედავად სისხლის თეთრი ბურთულების დიდი რაოდენობისა, მრავალბირთვიანი ლეიკოციტების რიცხვი, რომელთაც დიდი მნიშვნელობა აქვთ გადამდებ სნეულებასთან ორგანიზმის ბრძოლაში, ძუძუს ბავშს ბევრად ნაკლები აქვს, ვიდრე მოზრდილს, რის გამო

ბავშები, აღრიან ასაკში, ნაკლებ წინააღმდეგობას უწევენ გადამდებ სნეულებას.

რაც შეეხება ძუძუს ბავშვის ორგანიზმის სხვა ფუნქციონალურ თავისებურობათ, — მათ შორის მნიშვნელოვანია: გულის გახშირებული მოქმედება (140 კვეთება 1 წუთში) სისხლის სუსტად წნევის დროს; სასუნთქი ცენტროს არასაკმარისი განვითარების და არარეგულარული მოქმედების გამო — გახშირებული სუნთქვა (40-დან 50-მდე 1 წუთში, ექვსი თვის ასაკის ბავშს კი — 30-35).

ძველები გამკვრივების დასაწყისშია: ახალდაბადებულის წინა-ტერფის ძვლები, კუდუსებრი მალეები, მუხლის ფირფიტა და ზოგი სხვა ხრტილისაგან შესდგება. გრძელი ძვლების ეპიფიზები — ყველა ბოლო ფირფიტებია. მხოლოდ ბარძაყის ქვემო ნაწილში არის ძვლის გამკვრივების ბირთვი.

ძვლის გამკვრივების პროცესი ძალიან ნელია.

ყველაფერი, რაც ახლა ითქვა, გვიჩვენებს, თუ რა მჭიდრო კავშირი არის სასაკო კონსტიტუციონალურ თავისებურობათა და შინაგანი სეკრეციის ჯირკვალთა ამა თუ იმ ჯგუფის მოქმედებას შორის.

ამ თვალსაზრისით ჩვენთვის გასაგები ხდება ზოგიერთი ავადმყოფური გადახრები ბავშვის განვითარებაში; ეს გადახრები საკმარის ხშირად გვხვდება ბავშვის ნაადრევ ასაკში და მათი გავლენა ბავშს დიდხანს, ხშირად მთელი სიცოცხლის განმავლობაში ატყვია.

აი, მაგ. ჩვენს წინაშე არის ბავში მკრთალი, ნაზი კანით; კანქვეშა უჯრედი იძლევა მკაფიოდ გამოხატულ დაცხიმოვანებას, სიმსუქნეს. მისი ქსოვლები ადვილად იკავებენ წყალს და ამის გამო ხშირად ასეთი ბავში ჩქარა მატულობს და წონაში უსწრებს თავის ტოლებს. მაგრამ ასეთი მომატება, რა თქმა უნდა, არ არის კარგი ჯანმრთელობის ნიშანი: იგი მხოლოდ იმას გვიჩვენებს, რომ ნივთიერებათა ცვლის პროცესი მოღუწებულია.

კუნთები არის სუსტად განვითარებული, ლიმფატიური ჯირკვლები გადიდებულია — და ბავში საერთოდ მიდრეკილია დაავადებისაკენ.

სასქესო ჯირკვლები ჩვეულებრივ სავსებით ვერ უვითარდება ასეთ ბავშვებს, მეორედი სასქესო ნიშნები სუსტად აქვთ გამოხატული, მენსტრუაცია ქალებს ეწყებათ სალიან გვიან და ძალიან მტკივნეული აქვთ, სქესობრივი გრძობა სუსტად აქვთ განვითარებული.

ჩვეულებრივ, ესენი არიან მხდალი, არადამოუკიდებელი, მცონარი და აპათიური; სასიცოცხლო ტონუსი დაწეული აქვთ და მათი უსუსურობა და მოთენთილობა თვალში გვხვდება. ფსიქიურად ვერ არიან ხშირად საკმარის განვითარებული და ზოგიერთი სტატისტი-

კური ცნობებით თვითმკვლელთა 48⁰/₁₀-ს ასეთი ტიპის ხალხი შეადგენს.

ჩიყვის ჯირკვალის ზემომოყვანილი დახასიათება გვაფიქრებინებს, რომ აქ საქმე გვაქვს ამ ჯირკვლის გაძლიერებულ მოქმედებასთან. მედიცინის ცნობები ამას სავსებით ადასტურებს: ასეთ შემთხვევებში ყოველთვის შემჩნეულია ჩიყვის ჯირკვლის გადიდება და მისი მოქმედების გაძლიერება. გარდა იმისა, გაძლიერებულია, რა თქმა უნდა, ფარისებრი ჯირკვალის ახლო მდებარე ჯირკვლების მოქმედებაც; ამის გამო ხდება ორგანიზმში კირის (კალციუმი) მარილების გაძლიერებული გამოყოფა, ამ მარილების იონები კი, როგორც დამტკიცებულია, აქვეითებენ ნერვული და კუნთებრივი ქსოვილების აღზნებულებას.

ხშირად გვხვდებიან ბავშვები ავადმყოფური მოშლილობის სრულიად საწინააღმდეგო ფორმით. ასეთი ბავშვები ჩვეულებრივ გამბდრები არიან, ნერვული სისტემის რეაგირება გაძლიერებული ან დაქვეითებული აქვთ; ეს ხანდახან გამოიხატება მანიაკალურ მდგომარეობაში.

ისინი ვითარდებიან ფუნქციონალურად თავის ნორმალურ ტოლებზე ადრე: ადრე სწევენ თავს, ადრე იწყებენ ჯდომას, სიარულს, ლაპარაკს. ხშირად დამახასიათებელ მოვლენას წარმოადგენს—მათი მიდრეკილება კრუნჩხვისადმი.

ასეთ შემთხვევაში ჩვენ საქმე გვაქვს ფარისებრი ჯირკვლის ახლო მდებარე ჯირკვლების დაქვეითებულ მოქმედებასთან და, მაშასადამე, კალციური მარილის სისხლში არასაკმარის გამოყოფასთან. ამის გამო ძვლების გამკვრივების პროცესი მეტად ნელა და სუსტად მიდის და რადგან ასეთი ბავშვები ძალიან მოძრავი არიან, ადრე იწყებენ წამოდგომას, ამიტომ ხერხემლის ღნ ფეხების სუსტი ხრტილოვანი ძვლები ვერ იჭერენ სხეულის სიმძიმეს, რასაც შედეგად ჰყვება ყოველგვარი გაღუნვა ხერხემლის, გულის ყაფაზის და ფეხებისა. ამ ყველასათვის ცნობილ არანორმალობას რახიტი, ანუ ინგლისური ავადმყოფობა ეწოდება.

ჩვილი ბავშვის ნერვული სისტემა.

მეცნიერთა შორის განმტკიცებულია აზრი, რომ ახლადდაბადებული ბავშვის ტვინის არსებაა. ეს არ არის სავსებით მართალი. უეჭვოა, რომ მოგრძო ტვინი საკმარისად მოქმედობს, ვინაიდან ცენტრები, რომლებიც აწესრიგებენ სუნთქვას, სისხლის მიმოქცევას, ულაპვას, წოვას და სხვ. ფიზიოლოგიურ ფუნქციებს, ურომლებსოდ ახლდაბადებულს არ შეუძლია ცხოვრება,—მოთავსებულია მოგრძო.

ტვინში; ნაწილობრივ მოქმედობს საშუალო ტვინიც, მაგრამ თავის ტვინის ჰემისფეროები ჯერ კიდევ არ ფუნქციონირებენ.

და მართლაც, ახლადდაბადებულის ყოფაქცევის დაკვირვება გვაჩვენებს, რომ მას ჯერ კიდევ არა აქვს გარკვეული კოორდინალური მოძრაობანი, პირიქით, ყოველ ცალკე გალიზიანებაზე იგი სხვადასხვაგვარ რეაქციას იძლევა თავის, ხელების, ფეხების სხვადასხვაგვარი მოძრაობის სახით.

რაც შეეხება ხერხემლის ტვინს და მოგრძო ტვინს, ისინი საკმაოდ მომწიფებული არიან და ამ დარგში რეფლექსებს აქვს ადგილი, ისე, როგორც თავმოკვეთილ ბაყაყში ან სხვა ცხოველში. კერძოდ განვითარებული არის, როგორც დამტკიცებულაა, კანის მგრძობიერობა. ბავშვს რომ ხელის გულზე მოვუხიციოთ, იგი ხელს მოკუმშავს. თუ ფეხის გულზე მოვუხიციებთ—იგი ფეხის თითს მოკუმშავს, ხოლო დიდ თითს მალე გადალუნავს. განსაკუთრებული მგრძობიარობა აქვს სახის კანს: საკმაოა შეეხოთ ბავშვის ტუჩებს, და იგი მაშინვე წოვის მოძრაობას დაიწყებს; თუ შეეხეთ ლოყას, ბავში სწრაფად მოაბრუნებს სახეს თქვენკენ და ცდილობს პირით დაჭერას.

ტემპერატურულ გალიზიანებას ბავში შედარებით სუსტად ითვისებს. თუმცა ტემპერატურის მკაცრად შეცვლას ბავში, უჩქველია, ასე თუ ისე უპასუხებს. კერძოდ, ახლადდაბადებულის პირველი ყვირილი, როგორც ეტყობა დაკავშირებულია ტემპერატურის მკაცრ შეცვლასთან.

უჩქველია, რომ ბავს აქვს გემოვნებით ხასიათის გალიზიანების თვისებაც. ძალიან ფრთხილად მოხდენილი სპეციალური გამოკვლევები გვაჩვენებს, რომ ბავში სხვადასხვა რეაქციას იძლევა ტკბილსა და მწარეზე, მჟავესა და მარილიანზე. მაგ. დააწვეთებენ ბავშვს ენაზე შაქრის ხსნილს; იგი მაშინვე იწყებს ყლაპვითს მოძრაობას; თუ დავაწვეთებთ ქინაქინის ხსნილს, იგი დაიწყებს განშორებითს მოძრაობას. ჩვენ აქ საკმე გვაქვს უდავო რეფლექსებთან, რომელიც დაკავშირებულია ამ გვარის გალიზიანებებთან.

ყნოსვითი გალიზიანებების რეაქციაზე მოხდენილ იქნა ცდები, რომელთაც გვაჩვენებს, რომ დაბადების პირველ დღეებშივე, თუ დედის მკერდს წავუსვით რაიმე ცუდი სუნის ნივთიერება, ბავში აღარ მიეკარება ძუძუს და ზურგს შეაქცევს. ასეთი გალიზიანება იწვევს განსაზღვრულ რეფლექტორულ მოძრაობას. ამგვარად, ბავშვის შეხება, გემოვნება და ყნოსვა ფუნქციონირებენ.

რაც შეეხება უმაღლეს ანალიზატორებს—სმენისა და მხედველობისა, —აქ მდგომარეობა უფრო რთულია; უნდა ვთქვათ, რომ ჩვენ ჯერ კიდევ არვიციით, რა მდგომარეობაში აქვთ ისინი ახლადდაბადებულს.

დებულთ. ჩვეულებრივ სთვლიან, რომ ბავში იბადება ყრულ, მაგრამ რაში მდგომარეობს ეს სიყრუე — ჯერ კიდევ არ არის სწორედ დასავსებით გამოკვეული. ამბობენ, რომ მიზეზი მექანიკური ხასიათისაა, რომ სმენის გარეგანი მილი ამოვსებულია საშვილოსნოს სითხის ნალექებით და როგორც კი გაიბანება კარგად ეს მილი, ბავში იწყებს სასმენი გაღიზიანების ათვისებას. უფრო სწორია, როგორც ეტყობა, ის აზრი, რომელიც ახალდაბადებულის სიყრუევს აკავშირებს ყურის აგებულებასთან, ვინაიდან სასმენი პირველ ხანებში მიიმართება ვერტიკალურად და ყურის დაფი სავსეა ლორწოთი. სმენის მილის მდებარეობის შეცვლის და ლორწოს შეწოვების გამო, ბავში, უეჭვოა, გამოეხმაურება სმენის გაღიზიანებას.

მხედველობის ანალიზატორი ან ძალიან ცოტად ვარგა ან სრულიად უვარგისია მოქმედებისათვის. ბავშს ხშირად არ შეუძლია თვალის კაკლის კოორდინალური მოძრაობა: ერთი თვალი ერთ მხარეს იხედება, მეორე — მეორე მხარეს. ცხადია, რომ ამ პირობებში მას არ შეუძლია დანახვა. გარდა ამისა, არ არის მომწიფებული ის გამტარებელი გზები, რომლებიც აერთებენ მხედველობითი ანალიზატორის პერიფერიულ ბოლოს ქერქის ბოლოსთან. ამიტომ, პირველ ხანებში, მხედველობითი ხასიათის რეფლექსები, როგორც ეტყობა, დაკავშირებულია ოთხგორაკის წინა ბორცვის მოქმედებასთან. საჭმე ისაა, რომ მხედველობითი ტრაქტი, რომელიც მიიმართება ჰემისფეროების ქერქისკენ, იძლევა განტოტებას წინა ბორცვებისაკენ, რომლებშიც მოთავსებულია იმ თვალის მამოძრავებელი ნერვის ბირთვები, რომელიც ახდენს კუნთების ინერვაციას და ატრიალებს თვალის კაკლებს. ამიტომ საკმაოდ მალე შეიძლება იმის დაკვირვება, რომ ბავშვები ძლიერი გაღიზიანების ფიქსაციას იწყებენ. მაგ. თუ ავიყვანთ ბავშს ხელში და მივალთ ფანჯარასთან, იგი დაიწყებს ფანჯარაში ცქერას; თუ იქვე ლამპას ავანთებთ, ბავში თავს მისკენ მოაბრუნებს.

პირობითი რეფლექსების გამომუშავება.

სხვადასხვაგვარი ბავშვები სხვადასხვა პირობებში ვითარდებიან ან ნელა ან დაჩქარებით. ამასთან დამოკიდებულებით პირობითი რეფლექსების შემუშავება შესაძლებელია ბევრად უფრო ადრეც დაიწყოს. და მართლაც, უპირველეს ყოვლისა, ჩვენ ვუკვირდებით ახალი დომინანტების გამომუშავების პროცესს, კერძოდ მხედველობითი და სმენითი დომინანტებისას. უკვე, მაგ. მეთორმეტე დღეს შეიძლება შევამჩნიოთ ამგვარი მოვლენა: ბავში ტირის, მის მახლობლად იწყებენ ხმამაღლა ლაპარაკს, ან ჯოხით ან სხვა რაიმეთი კაკუნს, და ბავში

ცოტა ხნით დაჩუმდება. ან ასე: ბავში ტირის, მას აჩვენებენ რაიმე ბრწყვიალა საგანს, ან უცებ აანთებენ სინათლეს, და იგი ისევ დაჩუმდება. რასთან გვაქვს აქ საქმე? უეჭველია—გარეგნული შეფერხების პროცესთან. ჩვენ გამოვიწვიეთ ახალი აღზნების შემუშავება, ახალი დომინანტი, მხედველობითი ან სმენითი ხასიათისა და, ცხადია, აქ ჩვენ საქმე გვაქვს ამ დომინანტების ბრძოლასთან პირველობისათვის: ცხადია, თუ ბავში შიშობილს ან ტკივილს გრძნობს, მაშინ ვერაერთა-რი ჟღარუნით მას ვერ გავართობ. მაგრამ თუ საკვები დომინანტი ძალიან ძლიერი არ არის, მაშინ შეიძლება იგი დროებით გააყრუო, შეათერხო. მაგრამ, შესაძლებელია აღზნების კერათა შორის დამყარდეს კავშირიც და, მასასადამე, შეიძლება შემუშავდეს პირობითი რეფლექსები. და მართლაც, ამას ადასტურებს დაკვირვებები, რომელიც გვიჩვენებს, რომ ბავში, როცა იგი აკენიდან ამოჰყავთ, ჩუმდება და იწყებს წოვითი მოძრაობის კეთებას, თუნდაც ძუძუს არ აწოდებდნენ. აქ რასთან გვაქვს საქმე? უეჭველია, — პირობით რეფლექსთან. როცა, მაგ. თერთმეტი დღის განმავლობაში ბავშს ხუთ ხუთჯერ აქმევენ დღეში ძუძუს, მაშინ, ორმოცდაათჯერ აქვს ადგილი კავშირს—ბავშვის განსაზღვრულ მდგონარეობასა და მისი კვებას შორის—წოვის უპირობო რეფლექსს შორის. ამის შედეგი ის არის, რომ საკმაოა ბავშს მისცეთ ისეთივე მდებარეობა (როგორც ძუძუს წოვის დროს), და მას ეწყება იგივე რეფლექსი, მაგრამ ამ შემთხვევაში ეს არ იქნება უპირობო რეფლექსი, რადგან სათანადო გალიზიანება, ძუძუთი გალიზიანება ჯერ კიდევ არ დაწყებულა. ამგვარად, მეორე კვირის დასასრულს და მესამე კვირის დასაწყისს ჩვენ უკვე შევამჩნევთ პირველადი პირობითი რეფლექსების შემუშავებას; მართალია, ჯერჯერობით ეს რეფლექსები უეჭველად სწორი არ არის, ამ დომინანტებს არა აქვს დიდი ინერცია და ძალე იკარგება. მესამე თვის ბოლოს, მეოთხეს დასაწყისს პირობითი რეფლექსების შემუშავება უფრო გარკვეული ხდება: ბავში იწყებს „ცნობას“. ასე, მაგ. როცა მასთან მიულ დედას დაინახავს, ბავში მისკენ მიიწევს, ხელებს გაუშვებს და ილიმება; ასევე გაულიმებს იმ ბოთლს, საიდანაც რძეს აქმევენ, მიილტვის მისკენ და ცდილობს ჩაებლაუჭოს; მას შეუძლია „იღნოს“ ყოველგვარი გამლიზიანებელი, რომელიც ასე თუ ისე დაკავშირებულია მისი კვების პროცესთან, კვების უპირობო რეფლექსთან.

შემდეგ, ასე ოთხ; ოთხ-ნახევარ თვეზე შეიძლება შევამჩნიოთ ამგვარი მოცლენა: ბავშს ყოველდღე წყალში ამოვლებული ბამბით ჰბანენ, ეს იწვევს მოგერების რეფლექსს; რამდენიმე ხნის შემდეგ

საკმაოა მიხვიდეთ ბავშვთან ღამებით ხელში, და იგი დაიწყებს მოგერებითი მოძრაობის კეთებას (არიამოვი). აქ, რა თქმა უნდა, ჩვენ საქმე გვაქვს პირობითი რეფლექსთან, რომელიც დამუშავდა უპირობო მოგერებით რეფლექსზე. შემდეგ, სიცოცხლის პირველი წლის მეორე ნახევარში, პირობითი რეფლექსების განვითარება (დროებითი კავშირისა ყველა აღმგზნებ ზედაპირთან—თვალი, ყური, ცხვირი და სხვ.) წარმოებს უფრო ინტენსიურად, თუმცა არა ისეთი სისწრაფით, როგორც სიცოცხლის უგვიანეს პერიოდში. რა თქმა უნდა, პირველ ხანებში, როგორც ყველა რეფლექსი, ბავშვის პირობითი რეფლექსიც გაივლის გენერალიზაციის სტადიას, ე. ი. ეს ცნობა, ჩვეულებრივ, სრულებით არ არის დიფერენციაქმნილი. დედის სახე ან ბოთლი პირველად შეიძლება ბავშვს ეჩვენებოდეს განუსაზღვრელ ნათელ ლაქად, და მხოლოდ შემდეგ, მრავალჯერ განმეორების გამო, გამოიყოფა დეტალები—ფორმის, მოხაზულობის, ფერის და სხვ. ამიტომ, განსაზღვრულ ასაკამდე, ბავშვები ჩვეულებრივ ვერ არჩევენ თავისიანებს უცხოსაგან და, თუ ხელის გაშვერა უკვე იციან, ერთნაირად მიდიან ყველასთან, ვინც კი ხელში აიყვანს; მაშინ ისინი დაწყნარდებიან და ყველას ალერსით ეპყრობიან.

გამოკვლევებმა გვიჩვენეს, რომ მხოლოდ მერვე თვიდან იწყება იმ ბოთლის ფერისა და ფორმის გარჩევა, საიდანაც ბავშვს რძეს აძლევენ, ე. ი. ამ დროს ბავშვი არჩევს მას—ფერითა და ფორმით განსხვავებულ, ბოთლებისაგან.

ცდები ხდება ამგვარად: ბავშვის რძის ქურჭელს ჩამოაცმევენ ხოლმე ერთ-ერთ ძირითადი ფერის, რომელიმე გეომეტრიული ფორმის ხის ან კარტონის ბუდეც.

ფერისა და ფორმის გარჩევის უნარის გამოსარკვევად კვების წინ ბავშვს პერიოდულად უჩვენებენ, როგორც რძის ბოთლს, ისე სხვა ქურჭლებს, რომლებიც განსხვავდებიან ფორმიით, ფერით და სიდიდით.

ამასთანავე ქურჭლისდა მიხედვით რეაქცია მტკიცდება ან არა; პირველი განმტკიცება გრძელდება 1 წუთამდე, შემდეგი კი—ნაკლებ: 5—10 წამი; კვება კი გრძელდება ჩვეულებრივ სრულ დაკმაყოფილებამდე, ე. ი. მანამდე, სანამ ბავშვი ბოთლს პირიდან არ გამოაგდებს.

ამის შედეგი ის არის, რომ ცხრა თვის ბავშვი არჩევს ფერებს: ლურჯს, ყვითელს, მწვანესა და წითელს და შემდეგ ფორმებს: კუბს, სფეროს, პრიზმას, ცილინდრსა და კონუსს.

ამგვარად, დაახლოებით 8 თვის განმავლობაში ჩვენ საქმე გვაქვს გენერალიზაციაქმნილ რეფლექსებთან; მე 8—9 თვეზე იწყება

დიფერენციაციის პროცესები. ეს პროცესები ბავშს შეიძლება მალე გაუქრეს საკმაოა, მაგ., სარძევე ბოთლი შეიცვალოს: წითელი—ლურჯით, და შემუშავებული რეფლექსი იწყებს ჩქარა გაქრობას. ეს სრულიად გარკვეულად უნდა გვექნეს მხედველობაში. უნდა აღვნიშნოთ, რომ ამ ხანებში მუშავდება დიდძალი რეფლექსები. ბავშვის პირველი წლის ცხოვრება დიდად საინტერესოა მეთვალყურისათვის, განსაკუთრებით ყელა ექსპერიმენტატორისათვის, ვინაიდან აქ ჩვენ საქმე გვაქვს პირობითი რეფლექსების შექმნის წმინდა მეთოდისათან. ბევრად უფრო ძნელია პირიქითი რეფლექსების შესწავლა მოზრდილ ადამიანზე, რადგან იქ ხელს შეგვიშლის მეტყველების უნარი, ვინაიდან კაცს შეუძლია შეიმუშაოს პირობითი რეფლექსები—უშუალოდ პირობით რეფლექსებზევე, მას შეიძლება აეხსნას, თუ რა უნდა გააკეთოს, მის განკარგულებაშია პირობით რეფლექსთა დიდი მარაგი, მას შეუძლია მოისაზროს, მიხედეს, რასაც მისგან მოითხოვენ, გამოიგონოს და შეთხზას და სხვ. და სხვ. ძუძუს ბავშვის პირობითი რეფლექსების შემუშავების სურათი ძალიან ელემენტარული და ნათელია, იმიტომ რომ მას ლაპარაკი არ შეუძლია და წინანდელ აღზნებათა მარაგი მცირე აქვს. აი რატომ წარმოადგენს ეს ასაკი დიდ ინტერესს დაკვირვებისათვის: აქ ეყრება საფუძველი ადამიანის ყოფაქცევის ძირითად ელემენტარულ ფორმებს.

ეს პერიოდი დიდ ინტერესს წარმოადგენს ყოველი მეთვალყურისათვის და კერძოდ პედაგოგისათვის, იმიტომ რომ იგი საშუალებას იძლევა მივწვდეთ ბავშვის პიროვნების განვითარების საფუძველს; მასზე დაკვირვება კი სრულიად მისაწვდომია და არ მოითხოვს სპეციალურ ლაბორატორიებს და ხელსაწყოს (ინსტრუმენტებს).

სოციალურ-ეკონომიური პირობების გავლენა.

წრისა და კერძოდ სოციალურ-ეკონომიური პირობების გავლენა ბავშვის განვითარებაზე მეტად დიდია.

ჩვენ უკვე აღვნიშნეთ ამ მხრივ კვების მნიშვნელობა. ამას შეიძლება კიდევ დაემატოთ, რომ ბევრთა სიკვდილიანობა, ცხოველების რძით მათი კვების დროს 7—8-ჯერ მეტია, ვიდრე დედის რძით გამოკვების დროს.

და ამ ხანად კი, დიდ ქალაქებში დედების 70%⁰/₁₀ სხვადასხვა მიზნების გამო, ბავშვებს თავისი რძით არა ჰკვებავს.

შენიშნულია აგრეთვე, რომ რაბიტი უფრო ხშირად გვხვდება ხელოვნურად გამოკვებილ ბავშვთა შორის. ამასთანავე ცოტა მნიშვნელობა არა აქვს არასაკმაო ან არაწესიერ კვებას. 1912 წელს ბერ-

ლინში ობოლ-ბავშთა გამოკვებამ აჩვენა, რომ მათი 37% რახიტით იყო დაავადებული.

გარდა ამისა დამტკიცებულია, რომ რახიტით დაავადების მიზეზთა შორის დიდი მნიშვნელობა აქვს სინათლისა და ჰაერის უქონლობას.

ამგვარად, სათანადო კვება და სხვა სანიტარულ-ჰიგიენური პირობები დიდ როლს ასრულებს ბავშვის განვითარებაში.

ქვემოთმოყვანილი ცხრილი გვიჩვენებს სხვადასხვა სნეულებისაგან ბავშთა სიკვდილიანობის დამოკიდებულებას სხვადასხვა სოციალურ-ეკონომიურ პირობებში—ინგლისში 1911 წელს:

ავადყოფობა	სიკვდილიანობა 1000-ზე.	
თანდაყოლილი სისუსტე	12,9	უზრუნველყოფაში და 48,9 მუშათა ოჯ.
გადამდები სენი	1,2	„ „ — 10,7 „
ტუბერკულოზი	—	„ „ — 5,3 „
კუჭის ავადყოფობანი	6,9	„ „ — 40,7 „
სხვა ავადყოფობანი	14,0	„ „ — 57,3 „

ოჯახის ეკონომიურად უზრუნველყოფის გავლენას ბავშვებზე ძალიან ნათლად ასურათებს 1921 წელს ლენინგრადში შეკრებილი სტატისტიკური ცნობები მუშათა ოჯახების გამოკვლევის დროს. აღმოჩნდა, რომ იმ ჯგუფებში, სადაც მამების შემოსავალი თვეში 20 მან. ნაკლები არის, ბავშთა სიკვდილიანობა შეადგენს 28,4%, სადაც 21—30 მანეთამდეა შემოსავალი, სიკვდილიანობა 25,4%-ზეა დაწეული, 31—50 მ. შემოსავალზე ბავშთა სიკვდილიანობა შეადგენს 19,1% და დასასრულ, იმ მუშათა ჯგუფებში, რომელბიც თვეში 50 მანეთზე მეტს იღებენ, ბავშთა სიკვდილიანობა 11,5%-ს არ აღემატება.

დამტკიცებულია აგრეთვე ბავშთა სიკვდილიანობის დამოკიდებულება ბინებში მჭიდროდ ცხოვრებისაგან. ასე, მაგ. ლენინგრადში 100 გადაცვლილ ბავშვზე მოდის ბინაზე

0—1	მცხოვრებით — ერთ ოთახში—	11,11
1,5—2	„ „	25,87
2,3,5	„ „	34,40
3 და მეტი	„ „	41,89

ეს დამოკიდებულება, როგორც ეტყობა, ამყამად ჩვენს საბინაო პირობებში განსაკუთრებულ როლს თამაშობს.

დასასრულ, ერთგვარ ეკონომიურ პირობებში დიდ როლს ასრულებს ძუძუს ბავშთა წესიერი მოვლა. ჩვენ ვიცით, რა ბევრი ბავში იხცოცება ჩვენში, განსაკუთრებით სოფლად, ფალარათისაგან და ამ

შემთხვევაში ხშირად მიზეზი არის არაწესიერი მოვლა: უსუფთაო შენახვა, ბავშვის შეუფერებელი საჭმლით გამოკვება, მაგ. დაღეჭილი პურით და სხვ.

მეტყველების განვითარება.

ჩვენს მიერ დახასიათებული პერიოდი მეტყველების წინა პერიოდია, ე. ი. როცა ბავშს ჯერ კიდევ არ შეუძლია მეტყველება, ვერ ლაპარაკობს, მაგრამ შეცდობა იქნებოდა გვეთქვა, თითქოს ეს ის ასაკია, როცა ბავშს საშუალება არა აქვს ასე თუ ისე აგვიხსნას რაიმე ხმების საშუალებით. თუ ჩვენ არ შეგვიძლია ვილაპარაკოთ ამ პერიოდის განაწევრებულ მეტყველებაზე, ყოველშემთხვევაში საერთოდ მეტყველების ნიჭზე, უეჭველია, შეგვიძლია ლაპარაკი. რა არის მეტყველების ნიჭი? ეს არის ამა თუ იმ ხმების საშუალებით თავის განცდათა და თავის სურვილთა გამოხატვის უნარი, ამავე ხმების შემწეობით სხვებთან აზრის გაზიარების უნარი.

თუ ამ თვალსაზრისით მივუღებთ ბავშვის მეტყველებას, დავინახავთ, რომ დაბადების მომენტიდან იგი ფაქტიურად სარგებლობს მეტყველებით. ბევრი ცხოველი—ძროხები, ძაღლები, ფრინველებიც—ამა თუ იმ ხმების საშუალებით ერთმანეთთან ურთიერთობას იჭერენ. ეს უნარი აქვს ბავშსაც დღიდან მისი დახმარებისა, რაც ყვირილით გამოიხატება. ყვირილის შემწეობით, ე. ი. ძლიერი ამოსუნთქვით, რასაც თან სდევს სახმო სიმების რხევა, ბავში ცნობას იძლევა თავისი ორგანიზმის მდგომარეობის შესახებ: მოშივდება—დაიწყებს ყვირილს, შესცივდება—ყვირილს, დიდხანს წევს ერთ გვერდზე და მოუხერხებლობა იგრძნო—ისევე ყვირილს დაიწყებს. ეს არის ბავშვის ურთიერთობა გარემოებასთან, პრიმიტიულ ფორმაში გამოხატული. მეტყველების ასეთი ფორმა—ყვირილის სახით—ბავშს აქვს, დაახლოებით, 2-3 თვეს.

ორი-სამი თვის შემდეგ ბავშს რაღაც ახალი ემჩნევა. ეს ახალი არის—ტიტინი, ე. ი. მკირედ დიფერენციური ბგერები, რომლებიც მოისმის არა მარტო მაშინ, როცა ბავში გამოხატავს თავის ასეთს თუ ისეთ მდგომარეობას, არამედ ხანდახან მაშინაც, როცა ბავში გამოკვების შემდეგ კარგ საერთო მდგომარეობაშია, ანდა ნაადრევად, გაიღვიძა, მაგრამ მშვიდი არ არის; მაშინ ბავში იწყებს მრავალი სხვადასხვა ბგერის გამოცემას საკმაოდ ხანგრძლივი დროის განმავლობაში. ჩვენ ვამბობთ, რომ ბავშმა ტიტინი დაიწყო.

მეტყველების ეს ფორმა—ტიტინი—დაახლოებით 7-8 თვეს გრძელდება. მე-7-8 თვეზე უკვე ემჩნევა სრულიად გარკვეული ბგერი-

თი შეთანხმების გამოცემა, ამასთანავე ჩვეულებრივ განსაკუთრებით ხშირია ბგერითი შეთანხმებები: მა, პა, და; ბა. უეჭველია, ამ ხანას ეკუთვნის განსაკუთრებული მეტყველების განვითარების პროცესის დასაწყისი.

ეს პროცესი იწყება სხვისი სიტყვით გაგებით. ბავშს უმუშავდება პირობითი რეფლექსები არა მარტო კონკრეტულ საგნებზე, უშუალოდ გამლიზიანებელზე, იგი არა მარტო მაშინ ეპოტინება დედას, როცა მას ხედავს, არამედ საკმაოა შეეკითხოთ ბავშს: „სად არის დედა?—რომ მან თავი იქით მიიბრუნოს, საითაც ეს გამლიზიანებელი (დედა) იქნება. ამგვარად აქ პირობით გამლიზიანებლებზე შემუშავებულია უკვე ახალი პირობითი რეფლექსები. როცა თქვენ შეეკითხებით:—„სად არის ბოთლი?—“ბავში იმაზე მიგითითებთ და, თუ ბოთლი ახლოს დგას და ბავში კარგად ხედავს, იგი სასიხარულო ხმებით ყვირის. ანდა თქვენ ეტყვიან, რომ დედა მოვიდა; ბავში შეხედავს მას და სიხარულის ყვირილით გამოხატავს განსაზღვრულ მდგომარეობას. შემდეგ მეტყველების განვითარების ეს ფორმა—სხვისი ნათქვამის გაგება საკმაო სიჩქარით ვითარდება და წინ უძღვის იმ მდგომარეობას, როცა ბავში უკვე სიტყვებს წარმოსთქვამს განსაზღვრულ გამლიზიანებელთან დაკავშირებით.

პირველი ამგვარი ცდები რვა თვის შემდეგ იწყება. მაგრამ აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ ამ ცდებს ხშირად შეცდომაში შევყვართ. ბავში ხედავს დედას და ამბობს სიტყვას „დედა“. ყველას ჰგონია, რომ მან ეს სიტყვა სავსებით შეითვისა. მაგრამ ერთი კვირის შემდეგ ეს სიტყვა სადღაც იკარგება; ბავში აღარ ამბობს სიტყვას „დედა“ და იწყებს სხვა ახალი სიტყვების წარმოთქმას. „ბა-ბა“, „მამა“. ეს სიტყვები შეიძლება შეეფარდებოდეს გამლიზიანებელს და შესაძლებელია არ შეეფარდებოდეს. ბავში დაუსრულებლად იმეორებს სიტყვა „მამა“-ს, მაგრამ, როცა მიუთითებენ მასზე და შეეკითხებიან—ვინ არის იგი?—ბავში ამაზე არაფერს ამბობს ან წარმოსთქვამს სრულიად შემთხვევით სიტყვას. შემთხვევით სიტყვის შედგენის პერიოდი საკმაოდ დიდხანს გრძელდება. ყოველ შემთხვევაში, პირველი წლის დასასრულს და მეორე წლის დასაწყისში ამ პროცესებს ვხვდებით. ასე რომ, თუ ბავშს 1½ წლამდე არ შეუძლია ამა თუ იმ საგნების დასახელება,—ეს საკმაოდ ბუნებრივ მოვლენად უნდა ჩაითვალოს. ამასთანავე უდიდესი მნიშვნელობა აქვს მიმბაძველობით მოქმედებას, ე. ი. ბავშვის მიერ გაგონილი ხმების აღდგენას და მათ დაკავშირებას ხმების გამომშვეებ საგანთან. ასე იწყებს იგი იმ სიტყვების წარმოთქმას, რომელსაც მრავალჯერ გაუმეორებენ; ასე

სწავლობს ზოგიერთი ცხოველების დასახელებას, მაგ. ძაღლი — „ჰამ“, „ძროხა“ — „მუ“ და სხვ.

მთელი ეს პერიოდი, თუნდაც ბავში სიტყვებს წარმოსთქვამდეს საგნებთან დაკავშირებით, არის ერთსიტყვიანი წინადადების პერიოდი, ე. ი. როცა ბავში ერთი სიტყვით არა თუ ასახელებს ამა თუ იმ საგანს, არამედ ამ სიტყვითვე გამოსთქვამს მრავალ სხვადასხვაგვარ განცდასა და სურვილს. ასე, მაგ., სიტყვით: „ჯოქი“ (ჯოხი). ბავშს შეუძლია გამოსთქვას: „მომეცით ჯოხი“, „მე შემომკრეს ჯოხი“ და სხვ. ბავშვის მომვლელთ შეუძლიათ ახსნან და გაარჩიონ, თუ რას მოითხოვს ბავში ამ ერთი სიტყვით სხვადასხვა შემთხვევაში.

ყოველ შემთხვევაში, ეს ერთსიტყვიანი წინადადება ბავშს იმდენად აკმაყოფილებს, რომ 1½ წლამდე, და ხანდახან 2 წლამდეც, იგი ამ ერთი სიტყვისაგან შემდგარ წინადადებას ხმარობს. მაგრამ, სიტყვის მრავალჯერ გამეორების გამო და დიფერენცირების პროცესის განვითარების ზეგავლენით, სიტყვების მნიშვნელობა თანდათან ვიწროვდება და უკავშირდება მხოლოდ საგნებს. ამასთანავე ერთი სიტყვა გამოხატავს არა ერთს, არამედ რამდენიმე ცოტად თუ ბევრად ერთგვარ საგანს. მაგ. სიტყვა „კატა“ ბავშვის ენაზე შეიძლება გამოხატდეს არა მარტო კატას, არამედ ბეწვის ქუდს, ქურქს და სხვ. მაშასადამე, აქ ჩვენ საქმე გვაქვს გენერალიზულ გაერთიანებულ რეფლექსებთან. ცხადია, აქ საქმე გვაქვს ისეთ პირობითს რეფლექსებთან, რომლებიც შემუშავდა რთულ გამლიზიანებლებზე და რომელთაც ჩვენ რთულ-პირობით რეფლექსებს ვუწოდებთ. მთავარ გამლიზიანებელს, რომელზედაც დამუშავდა პირობითი რეფლექსი, ერთ-ერთი ძირითადი ნიშანი წარმოადგენს; ამ შემთხვევაში, მთავარი დომინანტური ნიშანი ბეწვია.

შემდე იწყება უფრო მეტი დიფერენცირება: ბავში გარკვეულად აკავშირებს სიტყვას განსაზღვრულ გამლიზიანებელთან და, გარდა ამისა, იწყებს ზმნების ხმარებას. ეს ზმნები ან ბრძანებით კილოში იხმარება ან სახელზმნის ფორმაში და ამასთანავე უკანასკნელს ბრძანების ხასიათი აქვს. ბავში დაჟინებით ლაპარაკობს „პური ჰამა“, ან „პური მომე“, ხშირად ხელს გაიშვერს და მხოლოდ ზმნას ამბობს „მომე“. ეს პერიოდი საშუალოდ მეორე წლის დასრულებამდე გრძელდება. მე-17 თვიდან იწყება ხმარება არა მარტო ზმნის ფორმებისა, არამედ ზოგი ისეთი სიტყვებისაც, რომელნიც კუთვნილებას გამოხატავენ. „ქუდი დედისა“ ან „ჩემი ქუდი და სხვ. როცა ბავშს აქვს ასეთი მეტყველების უნარი, იგი თავის უსაქიროეს მოთხოვნილებებს საკმაოდ დააკმაყოფილებს ლაპარაკის საშუალებით.

მეორე წლის დასასრულს, ჩვეულებრივად, ნორმალურ პირობებში, ბავში ხმარობს საშუალოდ 300 სიტყვას და მნიშვნელობა კი ესმის დაახლოვებით 700 სიტყვისა. მაგრამ ჩვენ უნდა გვახსოვდეს, რომ ბავშები სხვადასხვაგვარი კონსტიტუციონალური თავისებურებით, სხვადასხვა სოციალურ-ეკონომიურ პირობებში ერთნაირი სისწრაფით არ განვითარდებიან. თუ ერთ ბავშს 2 წლის ასაკში 300 სიტყვის მარაგი აქვს, მეორეს შესაძლებელია ჰქონდეს მხოლოდ 40 სიტყვისა; ეს დამოკიდებულია გარემო წრის გავლენაზე. ამ მხრივ დიდ ნაკლს, საუბედუროდ, ძალიან გავრცელებულს, წარმოადგენს მოზრდილთა მიერ ენის მოჩლექა და ბავშვის ენით ლაპარაკი. ამგვარი მისწრაფება მეტად აფერხებს მეტყველების განვითარებას. თუ ბავშს ისე ნორმალურადვე ველაპარაკეთ, როგორც მოზრდილებს, მხოლოდ უფრო ნელა და გარკვეულად,—მას განუვითარდება სწორი მეტყველება.

მესამე წელს, ხანდახან უფრო ადრეც, ბავში იწყებს მთელი წინადადებების ხმარებას, რომელნიც შესდგებიან ქვემდებარე-შემასმენლისაგან და ზოგიერთი დამატებითი სიტყვებისაგან, მაგრამ მას დიდად უძნელდება პიროვნებითი ნაცვალსახელი, განსაკუთრებით კი პირველი პირისა. ძალიან დიდხანს ბავში „მე-“ს ვერ ამბობს და თავის თავზე მესამე პირში ლაპარაკობს, მაგ. „ნუცას რძე უნდა და სხვ.

ასეთი წინადადებებით (რომელთაც მთავარი წინადადების ხასი თი აქვს) ბავში დიდხანს ცხოვრობს, ყოველშემთხვევაში $2\frac{1}{2}$ წლამდე და უფრო გვიანაც. მხოლოდ შემდეგ მას გამოეჩევა წინადადებათა დაკავშირება, თუმცა ძალიან უჭირს ფრაზის აგება რამდენიმე წინადადებისაგა. კერძოდ ძალიან უძნელდება ბრუნებისა და მიმოხრის ყოველგვარი ფორმები და ხშირად ურევს მათ.

ოთხი-ხუთი წლის ბავშს უკვე იმდენად აქვს გაწაფული ენა, რომ შეუძლია გამოხატოს თავისი პრიმიტიული სურვილები და იმსჯელოს ყველაფერზე, რაც მისთვის საინტერესოა.

რაც შეეხება მეტყველების შემდეგ განვითარებას,—იგი გამოიხატება იმაში, რომ ბავშვის ლექსიკონი თანდათან მდიდრდება და წინადადებათა აგება თანდათან რთულდება. ეს პროცესი ძალიან ხანგრძლივია: 8 წლის ბავში სხვანაირად ლაპარაკობს, ვიდრე 11 ან 14 წლისა, და ორივენი სხვანაირად ლაპარაკობენ, ვიდრე მოზრდილნი.

აქ ჩვენ არ უნდა გვავიწყდებოდეს სოციალური წრის მნიშვნელობა. ინტელიგენტი მშობლების ბავშებს, ჩვეულებრივ, მეტი მარაგი აქვთ სიტყვებისა და მეტი უნარი მათი მოხმარებისა. მაგრამ ეს შეეხება მოზრდილებსაც: წერაკითხვის მცირემცოდნეს ხშირად უჭირს.

თავისი აზრის გამოთქმა, განათლებული კაცისათვის კი ეს არავითარ სიძნელეს არ წარმოადგენს.

ეს მოკლე მიმოხილვა ადამიანის მეტყველების სრულ საშუალებას გვაძლევს დავინახოთ, რომ აქ საქმე გვაქვს წმინდა რეფლექტორული ხასიათის პროცესებთან და რომ მიმბაძველობას დიდი ადგილი უჭირავს. ამიტომ ჯერ კიდევ დიდხანს არ შეიძლება ლაპარაკი „გაგებაზე“, „შეგებაზე“ და სხვ.

ამ წიგნის დაწერის დროს მე დაეუკვირდი ამ მხრივ ერთ საინტერესო მოვლენას.

ვალოდისა (1 წლისა და 7 თვის) აჩვევდნ მადლობის თქმას: როცა რაიმე ტკბილს მისცემდნ. ეკითხებოდნ: „შენ რას იტყვი?“ და იქვე უკარნახებდნ: „გმადლობთ“. მალე შემუშავდა ძლიერ მტკიცე რეფლექსი. ერთხელ მასთინ ერთად ლეფორტის ბაღში ვიყავი და როდესაც ვბრუნდებოდით, გზაში შევეკითხე: „როცა შინ მივალთ და ძიძა შეგეკითხება, სად იყავი, შენ რას იტყვი?“ ბავშმა მომიგო: „გმადლობთ“. ჩემს მიერ ნათქვამიდან მან „გაიგო“ მხოლოდ მტკიცე პირობითი გამლიზიანებელი: „შენ რას იტყვი?“

ბიულერს ასეთი მაგალითები მოჰყავს: ბავშს (1 წლისა და 4 თვის) შეასწავლეს ორი სიტყვის გაგება და შესრულება: *Принеси масло*. ერთხელ ლაპარაკის დროს მამამ სთქვა: (*Что наполеоновская маслянная груша*), ბავში კი გაიქცა საკარაქეს მოსატანად. მეორე ბავში თავს მოიბრუნებდა ხოლმე, როცა შეეკითხებოდნ,—სად არის ფანჯარა, როცა მას შეეკითხნ უცხო ენაზე, მაგრამ იმავე ინტონაციით,—მან ისევე მოაბრუნა თავი.

უეჭველია, ეს მაგალითებიც გვიჩვენებს, რომ საქმე „გაგებაში“ კი არ არის, არამედ დროებითი კავშირების შექმნაში ჰემისფეროთა ქერქში.

IV საკონსტრუქციო კითხვები.

1. რატომ არის საჭირო მასწავლებლისათვის პედოლოგიის ცოდნა?

2. ბავშთა და მოზრდილთა შორის განსხვავება რაში გამოიხატება? განიხილეთ სტრუქტურა (აღნაგობა) და მოქმედიანობა ძვლების, კუნთების, სისხლის, სუნთქვის და სხვა.

3. რადარა თავისებურობა ახასიათებს ბავშთა ნერვული სისტემისა და თავის ტკივილს აღნაგობა-მოქმედიანობაში?

4. დააკვირდით ჩვილი ბავშვის მეტყველების განვითარებას. ჩაწერეთ მისი ლექსიკონის თანდათანობითი განვითარება (სასურველია ასეთი დაკვირვებანი გადმოგზავნილ იქნას ცენტრში).

შენიშვნა. ამ დავალების საკითხების უფრო ღრმად დამუშავებისათვის ქართულ ენაზე არსებული ლიტერატურიდან სასურველია გაეცნოთ:

კორნილოვი—ფსიქოლოგია.

„ სკოლის ასაკამდე აღზრდის ბავშვის თავისებურებანი.

დევდარიანი—„პედოლოგია“

კაპანაძე—„პედოლოგია“.

შ ი ნ ა ა რ ს ი

ნ. კრუპსკაია და განსახკომი ა. ლუნაჩარსკი	83- 3
განათლების კომისარიატის დეპეშა ამხ. კრუპსკაიას მ. ორ- ხელაშვილი	6
სოფლის მეურნეობის მოსავლიანობის გადიდება და სკოლის მონაწილეობა ამ საქმეში დიმ. გურგენიძე	6
პარიზის კომუნის პედაგოგიური იდეები დ. ფირცხალავა მემარჯვენე გადახრები პედაგოგიურ აზროვნებაში შ. სიხა- რულიძე	13 15
ანტირელიგიური აღზრდა ჩვენს სკოლებში ნ. ძიძიგური .	29
რა აძნელებს მშობლიური ენის და ლიტერატურის სწავლებას და როგორი დახმარებაა საჭირო მერი ადამია	36
სასოფლო-სამეურნეო განათლება ვიქტორ კანდელაკი .	39
სოფლის ახალგაზრდობის სკოლების და აგრო-ტექნიკუმების აგრონომ-მასწავლებელთა კონფერენციის ანგარიში	45

ჩვენი სკოლების მუშაობიდან

საბჭოთა არჩევნებში სკოლების მონაწილეობის შედეგები ი. ზაუტაშვილი	56
ჩვენმა სკოლებმა გამოცდა დაიჭირეს დ. თურდოსპირელი	65

მასწავლებელთა კვალიფიკაციის ამაღლებისათვის

ჩვენი მიღწევები და ნაკლი ივ. დავითიანი	70
--	----

დაუსწრებელი კურსები

რა უნდა იცოდეს მასწავლებელმა პედოლოგიიდან (მე-4 დაელება).	
---	--

პასუხისმგებელი რედაქტორი მარიამ ორახელაშვილი
პასუხისმგებელი მდივანი რ. ნიკოლაძე.

ტფილისი. ს. ს. შ. უ. ს. პოლიგრაფიტრესტის 1-ლი სტამბა პლენ. პროსპ. № 91.

მოთავარიტი № 515. შეკვეთის № 1158. დაბეჭდა 4000.